

Revisjon og Regnskap

SMB-foretak i økonomiske problemer

Risiko for økonomisk kriminalitet

Side 19

En sirkulær tankegang
– fra rapportering til
resultat

Side 23

Exit-skatten foreslås
skjerpet

Side 43

Praktisk håndtering
av et bokettersyn

Side 38

eKurs

Fleksibel etterutdanning – når som helst og hvor som helst!

[LES MER](#)

5

KOMMENTAREN

Fremtidens revisjon

Henrik Woxholt

6

AKTUELT

7

LUNCH

13

SPØR OM ARBEIDSRETT

Håkon Andreassen, Maja Elgaaen

14

OFTE STILTE SPØRSMÅL

15

EN SUNN LIVSSTIL

Gunn Helen Arsky

16

Risen-metoden: Slik kommuniserer du med kunstig intelligens

Ruben Bjerketveit

17

Kvalitetskontrollen av regnskapsføringen 2023

Miriam Tvorg Johansen

19

SMB-foretak i økonomiske problemer Risiko for økonomisk kriminalitet

Erling Grimstad, Stian Leikvoll-Oftedal

23

En sirkulær tankegang – fra rapportering til resultat

Birgitte Tandstad, Anna Andersen

27

Spiro-dommen (HR-dom) Styreansvar overfor investorer i rettet emisjon

Hedda Sofie Taxerås

29

Coop-dommen og fradragsrett for inngående merverdiavgift Fra galt til verre

Tor Arne Pedersen

36

Egenkapital, gjeld og opplysninger om finansieringsstruktur

Robert Madsen

38

Praktisk håndtering av et bokettersyn

Erik Stenvik Granly, Hanne Tapper

40

Det er ikke bare å flytte

Atle Melø

43

Exit-skatten foreslås skjerpet

Tomine Edvardsen, Jarle Schelander

49

Nedskrivningstester etter IAS 36: Et utfordrende marked har gjort nedskrivningstester mer krevende

Tor Harald Johansen, Espen Bråthen,
Lars Lynngård

58

Vesentlig flere blir klassifisert som små foretak: Har Regjeringen vurdert interessentenes informasjonsbehov?

Tonny Stenheim, Marianne Berggaard Breili

62

Stordalen-dommen: Gjennomskjæringsregler på skatteposisjonen innbetalt kapital

Michaela Ritterberg, Arild Vestengen

68

Attest for utførsel – vilkår for mva-fritak

Helene Øien Hval, Kjetil Øpstad

71

INTERNASJONAL SKATT OG AVGIFT

Synne Hurum Austmo
Bernhard Henriksen Nicolaysen

NR. 3/2024
94. årgang

Utgitt av

DnR Kompetanse AS (Revisorforeningen)
Postboks 2914 Solli, 0230 Oslo
Tlf.: 23 36 52 00
Revisorforeningen.no

Redaktør

Alf Asklund
alf.asklund@revisorforeningen.no

Abonnement

Årsabonnement: kr 690,-
Bankkonto: 1503.01.29781

Abonnementet anses løpende til oppsigelse.
Oppsigelse for kommende års abonnement
må skje innen utgangen av desember.

Utgivelse

Utkommer med 7 nummer pr. år og gjøres
tilgjengelig for alle medlemmer i Den norske
Revisorforening.
For spørsmål vedr. abonnement, kontakt
forlag@revisorforeningen.no

Abonnenter

ca. 6100

Foto

Illustrasjonsfoto der ikke annet er oppgitt:
ScandinavianStockPhoto

Layout og produksjon

Aksell AS
ISSN 2703-9722

Annonser

For spørsmål vedr. annonser,
kontakt Pia Himberg,
e-post: pia@salgsfabrikken.no,
mobil: 919 03 697

Revisjon og Regnskap

Revisjon og Regnskap har syv utgaver i året, og målgruppen er revisorer, studenter og lærere innen regnskap og revisjon, regnskapskontorer, regnskapsførere, advokater, regnskaps- og økonomiavdelinger og offentlige myndigheter. Alle medlemmer og praksismedlemmer i Revisorforeningen har tilgang til Revisjon og Regnskap som en del av medlemskapet.

TOPBOARD
875 x 200 pixler

BOARD
300 x 200 pixler

DIGITAL ANNONSERING REVISJON OG REGNSKAP

Format og priser

- 875 x 200 pixler (Topboard): kr 10 000
- 300 x 600 pixler (Skyskraper): kr 7500
- 300 x 200 pixler (Board): kr 4500

Prisene er eks. mva. og gjelder pr. måned fra bestilling.

Rabatter

- 10 % rabatt ved bestilling av 2 måneder
- 20 % rabatt ved bestilling av 6 måneder
- 30 % rabatt ved bestilling av 12 måneder

Annonsbestilling

Pia Himberg, e-post: pia@salgsfabrikken.no, mobil: 919 03 697

SKYSKRAPER
300 x 600 pixler

[Klikk her for mer informasjon](#)

Fremtidens revisjon

Det er gledelig å se at nyutdannede strømmer til revisoryrket, det viser [Rekrutteringsundersøkelsen 2023](#)¹ som baserer seg på tall innhentet fra de 30 største revisjonsselskapene i Norge. Over sommeren får vi svar på om denne trenden fortsetter i 2024, og om vi gjennom året har klart å vise til mulighetene og alt det spennende som ligger i yrket vårt.

Statsautorisert revisor
Henrik Woxholt
Styreleder i Revisorforeningen

Selv om det i hovedsak rekrutteres fra masterstudiene innen økonomi og administrasjon og regnskap og revisjon, er det gruppen «annen utdanningsbakgrunn» som jeg vil trekke frem, da det er den gruppen som øker mest. Hele åtte prosent av de nyansatte er i denne gruppen. Vi har lenge snakket om hva slags kompetanse som trengs, at utviklingen innen revisjon krever ny kompetanse, nytt tankesett.

Med bakgrunn i sterkt økende fokus på bærekraft og rask utvikling av ny og avansert teknologi, tror jeg revisjon vil endre seg betydelig over relativt få år. Vi vil i enda større grad måtte tilpasse kompetansen og utvide mangfoldet i utdanninger og læresteder. Endringer i utdanning og bakgrunn, kombinert med økt spesialisering, vil bringe ny verdi til kundene våre.

Nye måter å jobbe på

I tidligere kommentarer har jeg snakket om hvordan vi må forholde oss til risikoene ved ny teknologi og hvilke muligheter som ligger i bruken av kunstig intelligens, AI. Ifølge Deloitte's rapport [Tech Trends](#)² er det få teknologier som er

blitt like godt mottatt som AI, hvor både tilpasning og bruk av ny teknologi har skjedd så raskt. I undersøkelsen svarer CEOene som blir spurt, at de i økende grad bruker AI i virksomheten, men selv om mange CEOer føler press på å utnytte mulighetene som ligger i AI, er det stor variasjon i hvor langt de er kommet. Mange norske virksomheter og revisorer er allerede i full gang med å ta i bruk AI, og betydningen er forventet å vokse betydelig. Gjennom våre interaksjoner med ledelse, revisjonsutvalg og styret hos norske virksomheter får vi et godt innblikk i dette og blir en viktig sparringspartner for det norske næringslivet.

Strategisk bruk av AI

I løpet av de nærmeste årene forventes det at flere og mer avanserte AI-applikasjoner blir tilgjengelige for både økonomifunksjonen og revisor. For å utnytte mulighetene som teknologien gir, må man løfte blikket fra å fokusere på enkle automatiseringer til å se hvordan AI kan bidra til å videreutvikle hele prosesser.

CFOene og revisorene bør derfor se på AI, ikke bare for effektivisering, men som en del av en strategisk visjon for å omskape økonomifunksjonen og revisjonsprosessen. Dette krever strategisk

tenkning, utforskning av nye muligheter og en solid plan for endringsledelse.

For å kunne utnytte teknologien best mulig er det viktig å bygge forståelse og tillit til AI i organisasjonen. Her må vi hjelpe ansatte med å forstå at teknologien stadig utvikler seg, og hvordan den kan forbedre arbeidet og hjelpe kundene. I tillegg er det også viktig å ha med seg at alle teknologier og endringer også medfører risiko, det er derfor viktig at både virksomheten og revisor vurderer risiko nøye og hensyntar den på en egnet måte.

En revisor som bruker AI på riktig måte, vil kunne utkonkurrere en revisor som ikke bruker AI, både når det gjelder kvalitet, effektivitet og relevans.

Revisortreffet – hele bransjens møteplass

11. juni er dato for årets [Revisortreff](#)³, en møteplass hvor vi får faglig påfyll og interessante diskusjoner. De eksterne innlederne er på plass, og gjennomgående tema for treffet er grønn omstilling og kunstig intelligens. Ser frem til å møte dere der!

1 <https://www.revisorforeningen.no/kundesider/min-side/medlemsinformasjon/rekrutteringsundersokelsen-2023---na-strommer-nyutdannede-til-revisoryrket/>
2 <https://www2.deloitte.com/no/no/innsikt/rapporter/teknologi/tech-trends.html>

3 <https://www.revisorforeningen.no/kurs/kursliste/revisortreffet-2024/>

**TIPS
OSS!**

Støtter din revisjonsvirksomhet et godt formål – innen idrett, kultur eller veldedighet – eller har virksomheten eller en ansatt gjort noe annet som er verdt en notis i Revisjon og Regnskap? Send et par ord og gjerne et bilde til forlag@revisorforeningen.no.

Ikke skatt på salg av overskuddsstrøm for 2023

Spørsmålet om skatteplikt for salg av overskuddsstrøm fra private boliger skal utredes nærmere, og det skal legges frem forslag til særregler i statsbudsjettet for 2025. I mellomtiden skal inntekter ved salg av overskuddsstrøm fra solcelleanlegg i boliger ikke skattlegges, opplyser Finansdepartementet i en pressemelding.

[Les mer](#)

Et viktig skritt nærmere EU-tilpasset bærekrafts-rapportering i Norge

Regjeringen har fremmet en lovproposisjon om gjennomføring av EU-direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD) i Norge. Store norske foretak skal nå avgi revisorattestert bærekraftsrapportering etter felles europeiske standarder.

Lovforslaget sikrer at Norge er i rute med tanke på EUs implementeringstidsfrist 6. juli 2024. Nå gjenstår stortingsbehandling og ikrafttredelse.

De nye reglene innebærer at bærekraftsrapporteringen får en mer sentral funksjon i selskapsrapporteringen, og sørger for mer presis, sammenlignbar, relevant og verifiserbar informasjon. For å sikre at

brukerne kan ha tillit til informasjonen, innføres det krav om at bærekraftsrapporteringen skal attesteres av en revisor.

[Les mer](#)

Se også: [Temaside bærekraft](#)

Krav om uavhengig attestasjon av selskapenes bærekraftsinformasjon gir trygghet for at informasjonen som gis, er til å stole på, sier Kjersti Okstad, fagdirektør for selskapsrapportering og bærekraft i Revisorforeningen.

Styrking av retten til å betale med kontanter

Regjeringen har lagt frem et lovfor-slag som styrker forbrukeres rett til å betale med kontanter. Dette er viktig av hensyn til beredskapen, samtidig som det gir en trygghet for mange som synes det er krevende å benytte digitale betalingsløsninger.

[Les mer](#)

Forslag til endringer i regnskapsførerregelverket

Forslaget fremmes på bakgrunn av at norsk lovgivning de siste årene har åpnet for at bekrefteelser, som tidligere måtte avgis av godkjente revisorer, også kan avgis av stats- autoriserte regnskapsførere. Endringen skal sikre at det kan stilles krav til arbeidet med slike bekrefte- lser, og at Finanstilsynet kan føre tilsyn med og sanksjonere disse tjenestene.

[Les mer](#)

Vil oppheve krav til skattetrekkskonto

Finansdepartementet har sendt på høring forslag om at skattetrekket skal betales til Skatteetaten samtidig med lønnsutbetalingen. I tillegg til hoved- lønnsutbetaling gjelder forslaget også alle andre betalinger av lønn og skatte- pliktige ytelser og trekkene knyttet til slike. Forslagene erstatter dagens ord- ning med betaling til skattetrekkskonto, og samlet overføring til Skatteetaten annen hver måned.

Etter forslaget vil unnlatt eller for sen betaling av forskuddstrekk og skatte- trekk være straffbart. Høringsfristen er 5. juni 2024.

[Les mer](#)

Regjeringen øker størrelsesgrensene for små foretak

Finansdepartementet foreslår å øke grensene for små foretak i regnskapsloven med 140 prosent, fra 35 millioner kroner til 84 millioner kroner i balansesum og fra 70 millioner kroner til 168 millioner kroner i salgsinntekter.

Som utgangspunkt skal tersklene for balansesum og salgsinntekter etter regnskapsdirektivets nye grenser settes til henholdsvis 56 og 112 mill. kroner på grunn av inflasjonsjustering og endret kronekurs. Regnskapsdirektivet åpner imidlertid for at nasjonale myndigheter kan øke tersklene med inntil 50 prosent, og det er dette regjeringen nå velger å foreslå, i motsetning til i høringsforslaget.

[Les mer](#)

Utflyttingsskatten endres fra 20. mars 2024

Den såkalte «utflyttingsskatten» innebærer at det beregnes en gevinst på urealiserte aksjer mv. ved utflytting fra Norge. Regjeringen har nå sendt et forslag til endringer i utflyttingsskatten på høring, men det foreslås at endringene skal gjelde for utflyttinger og overføringer fra og med 20. mars 2024, dagen forslaget ble sendt på høring.

[Les mer](#)

Gjennomskjæring ved kjøp av aksjer med høy skattemessig innbetalt kapital

Petter Stordalen tapte i hovedsak en sak i Oslo tingrett 22. mars 2024 om kjøp av aksjer med høy skattemessig innbetalt kapital som kunne ha medført at utbyt- teutdelinger hadde blitt skattefrie.

Skattekontoret og [skatteklagenemnda](#) mente at aksjekjøpet ble rammet av den dagjeldende ulovfestede gjennomskjæringsregelen.

Saken ble brakt inn for Oslo tingrett som avsa dom 22. mars 2024. Retten mente at skattemotivet – å utnytte den høye innbetalte kapitalen på aksjene – var det klart viktigste motivet for aksjekjøpet og at Stordalen valgte å kjøpe aksjene personlig. Skattyter hadde anført andre forretningsmessige motiver, men retten anså disse for å være relativt ubetydelige.

[Les mer](#)

SAF-T Financial versjon 1.30

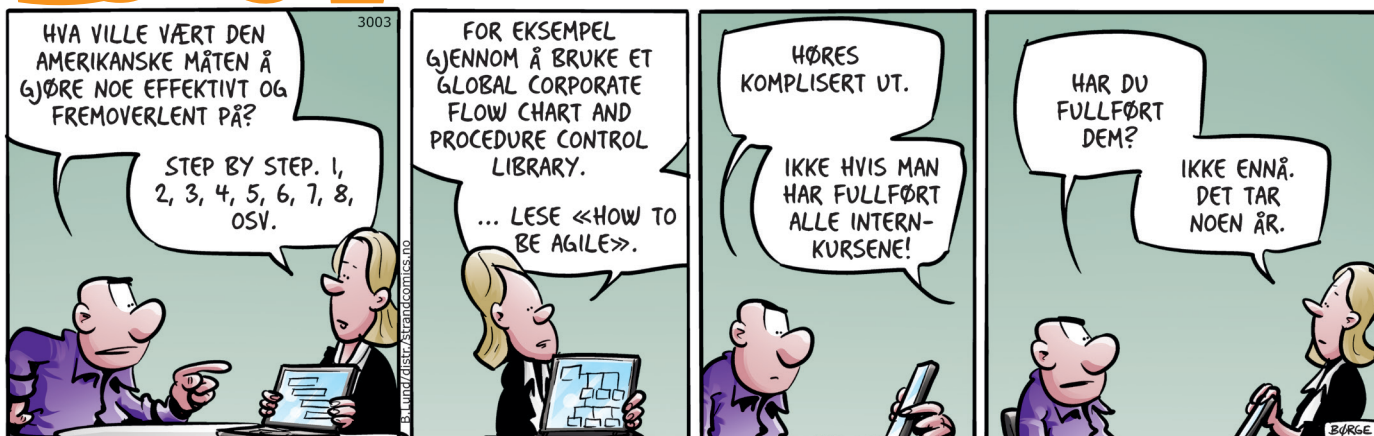
Skatteetaten har nå publisert SAF-T Financial versjon 1.30. Det er «strammet inn» på bruk av standardformatet, strukturer er endret, datatyper er utvidet i en rekke elementer, og det er lagt til nye elementer for å gjøre standardformatet mer brukervennlig, og for å nærme seg en enklere overføring fra system til system. Det nye versjonen vil gjelde fra 01.01.25.

Det gamle skjemaet (versjon 1.20) og dokumentasjon, kan fortsatt benyttes for tidligere år (regnskapsår 2024 og tidligere).

[Les mer](#)

LUNCH

Medlemsfordeler

Som medlem i Revisorforeningen har du og ditt firma tilgang til en rekke fordeler.

Medlemsfordeler for deg personlig

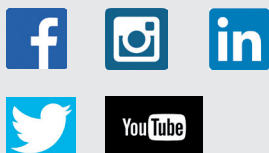
[JBF Bank og forsikring](#)
[BMW Group Norway](#) – rabatt bilkjøp/leasing
 Helseforsikring – [Storebrand](#)
[Faglig informasjon – nettsiden, nyhetsbrev](#), veiledninger mv.
[Veiledningstjenesten](#) – alle fagområder på nett, svar innen 1–2 arbeidsdager
[Revisjon og Regnskap](#)
[Brilleland](#) – gunstige rabatter
[Akademika.no](#) – opptil 15 % rabatt
 Rabatt på kurs
 ReKomp [kursabonnement](#)

Medlemsfordeler for firmaet

Tjenestepensjon – [Storebrand](#)
 Kollektiv ansvarsforsikring – [Tryg](#) ([Profesjonsansvarsforsikring](#))
[Kontakt Howden](#) for tilbud
 Helseforsikring – [Storebrand](#)
[BMW Group Norway](#) – rabatt bilkjøp/leasing
 Digitale verktøy – [Simpleyer](#), [Bisnode](#)
 SmartCheck, [Purehelp](#) Pro, [Styreplan](#) for Revisor, [Proff Forvalt](#)
 Telefoni og bredbånd – [Telenor](#) og [Phonero](#)
 Nettside/sosiale medier – bransjeløsning fra [ldium](#)
[ReKomp](#) kursabonnement

Drift av virksomhet

[Etablering og drift](#) av virksomhet
[Godkjenning/autorisasjon](#)
 Tilsyn og kontroll
[Profilering](#) av egen virksomhet
 Revisor i [profesjonelle vanskeligheter](#)

48 000 skattemeldinger levert pr. 12. april

Skatteetaten opplyser at det pr. 12. april var levert 48 000 skattemeldinger fra upersonlige skattepliktige.

Når det gjelder selskapsmeldingen for selskap med deltakerfastsetting (SDF), var det medio april bare levert i underkant av 200. Skatteetaten har besluttet å gi automatisk utsatt frist til 30. juni med bakgrunn i at det har

vært krevende å utvikle gode løsninger. Se [Utsatt frist for visse selskaper](#).

Totalt er drøye 12 000 skattemeldinger (inkl. SDFene og ENK) signert av revisor.

[Les mer](#)

[Se også: Temaside ny skattemelding](#)

Nytt fra Revisjonskomiteen

18. mars var det møte i Revisjonskomiteen med følgende temaer på dagsorden:

- SA3802 høringsbehandling
- Attestasjon bærekraft
- Prosjekt rundt revisors «bekref-telser» til det offentlige
- Åpenhetsloven

[Les mer](#)

Se også: [Revisjonskomiteens medlemmer](#)

Utsatt frist for visse selskaper

Fristen for å levere skattemelding for aksjeselskaper og selskapsmelding for selskaper med deltakerfastsetting er 31. mai.

For selskaper med deltakerfastsetting og selskaper innen særskatteområdene har det vært krevende å utvikle gode løsninger. Etter dialog med systemleverandørene har derfor Skatteetaten besluttet å gi automatisk utsatt frist for visse grupper skattepliktige.

[Les mer](#)

Formuesverdi for selskaper med kapitalendring mv. i 2023

Formuesverdien på næringseiendom beregnes ved at den beregnede utleie-verdien x 0,9 divideres med en kalkulasjonsfaktor på 8,5 % for 2023. I statsbudsjettet for 2024 ble det vedtatt et [tilllegg i kalkulasjonsfaktoren på 1 prosentpoeng](#) for eiendommer i andre kommuner enn Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger.

Skattedirektoratet har gitt anvisning på hvordan ikke-børsnoterte selskaper skal hensynta den nye rabatten for nærings-eiendommer utenfor de fire største byene ved beregning av formuesverdi på aksjene i skattemeldingen for 2023. Disse anvis-

ningene er beskrevet i [tidligere artikkel på revisorforeningen.no](#).

[Les mer](#)

Overvåkers rolle i henhold til finansforetaksloven

En arbeidsgruppe bestående av medlemmer fra revisjonsselskaper har utarbeidet en veiledning for utøvelse av granskers rolle etter finansforetaksloven § 11-14.

Formålet med veiledningen er å bidra til en ensartet og konsistent praksis for utøvelsen av rollen som overvåker av kredittforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett, jf. finansforetaksloven § 11-14. Veiledningen er gjennomgått med Finanstilsynet.

[Les mer](#)

Forskrifter etter bokføringsloven

Finansdepartementets myndighet til å fastsette forskrifter etter bokføringsloven delegeres heretter til Skattedirektoratet. Vedtaket trådte i kraft 5. april 2024.

[Les mer](#)

Endringer i ny advokatlov og forslag til ny advokatforskrift

Stortinget vedtok ny advokatlov 3. mai 2022. Advokatloven er en ny profesjonslov med en helhetlig regulering av advokaters virksomhet og av adgangen til å yte rettslig bistand for andre enn advokater. Loven vil gjøre regelverket lettere tilgjengelig både for advokater og befolkningen. Loven kan ikke tre i kraft før en ny advokatforskrift er vedtatt.

Høringsforslaget inneholder overgangsregler til advokatloven, enkelte endringer

i advokatloven og andre relaterte lover og forslag til en ny advokatforskrift.

[Les mer](#)

Register over reelle rettighetshavere

Regjeringen foreslår å endre bestemmelsen om innsynsrett i registeret. Dette har bakgrunn i en avgjørelse fra EU-domstolen som har komplisert arbeidet med å åpne registeret over reelle rettighetshavere.

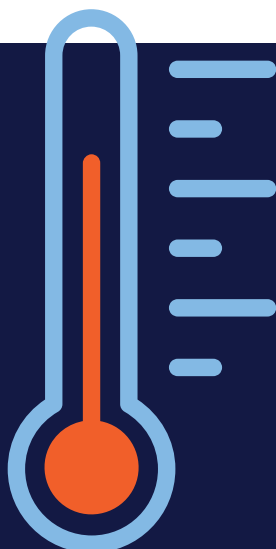
Opprinnelig var det tenkt at registeret skulle være åpent for «enhver». En avgjørelse i EU-domstolen gjør at det er usikkert om det er anledning til å gi allmennheten innsyn i registeret. Samtidig har det vært viktig for regjeringen å åpne for registrering.

Regjeringen foreslår derfor en endring i bestemmelsen om innsynsrett slik at det er media, sivilsamfunnsorganisasjoner og høyere utdanningsinstitusjoner som skal ha tilgang til opplysningene i regis-

ter for reelle rettighetshavere, i tillegg til offentlige myndigheter og rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven. Etter forslaget kan det også gis innsyn til andre grupper i forskrift.

[Les mer](#)

Temperaturmåler Dun & Bradstreet

www.dnb.com/no/

	2024		Endring	Samme periode 1 år tilbake*	Endring
	19.03.–05.05	08.02.–18.03			
Konkurs	598	529	13,0 %	587	1,9 %
Tvangsavvikling	171	124	37,9 %	141	21,3 %
Nyregistreringer	19 408	19 304	0,5 %	26 265	-26,1 %
Antall anmerkninger	1 945 160	1 948 546	-0,2 %	1 893 481	2,7 %
- Personer m/anmerkninger	247 229	247 093	0,1 %	248 038	-0,3 %
- Foretak m/anmerkninger	91 211	90 447	0,8 %	82 310	10,8 %

Kilde: Dun & Bradstreet

Fra og med Revisjon og Regnskap 3-2024 er tellingene av antall personer og foretak med anmerkninger gjort litt om. Antall personer er endret ved at døde personer er tatt bort. Tallene er derfor litt lavere sammenlignet med tidligere statistikker. ENK hvor det kun er registrert anmerkning på innehaveren av ENK-et er fra og med denne utgaven av tidsskriftet også inkludert.

Flere endringer i Foretakslovgivningen fra 1. juli 2024

I [Prop. 41 L \(2023-2024\)](#) ble det fremmet flere forslag til endringer i foretakslovgivningen. Forslagene er nå vedtatt og [trer i kraft fra 1. juli](#).

Dette gjelder:

- Endringer i reglene for registrering av enkeltpersonforetak
- Endringer i reglene om foretaksnavn
- Harmonisering av enhets- og foretaksregisterloven med folkeregisterloven
- Tydeliggjøring av reglene om retningslinjer om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende personer i noterte allmennselskaper i allmennaksjeloven

[Les mer](#)

Foreslår skatt på havbruk på kontinentalsokkelen

Finansdepartementet har sendt på høring forslag om å innføre en begrenset skatteplikt til Norge for utenlandske personer og selskap som har inntekt av havbruk (akvakultur) og dertil knyttet virksomhet og arbeid i 200-milssonene og på norsk kontinentalsokkel.

Departementet foreslår samtidig å innføre skatteplikt for utenlandske personers arbeidsinntekter i tilknytning til inntekt av mineralvirksomhet, havvind og karbonhåndtering mv. i 200-milssonene og på norsk kontinentalsokkel. I tillegg foreslås at det innføres skatteplikt for formue knyttet til slik virksomhet.

Høringsfristen er 17. juni 2024.

[Les mer](#)

Sanksjoner mot Russland og Belarus: Hva gjelder og hva er revisors rolle

Det er innført omfattende sanksjoner mot Russland og Belarus som svar på angrepet på Ukraina. 19. mars ble tolvte og trettende sanksjonspakke innført i Norge.

Som revisor må du ha kjennskap til sanksjonsregimet og følge opp klienter som kan ha forpliktelser etter sanksjonsreglene.

Som medlem i Revisorforeningen kan du [kontakte oss direkte med dine spørsmål](#) om sanksjonsregimet og andre konsekvenser angrepet på Ukraina kan få for deg som revisor.

[Les mer](#)

Fordel ved syntetiske opsjoner skattlagt som arbeidsinntekt

Skattedirektoratet har i en bindende forhåndsuttalelse tatt stilling til en ordning med syntetiske opsjoner som ble tilbudt daglig leder.

Ordninger som gir en ansatt rett til kontantutbetaling basert på verdiutviklingen på aksjene i selskapet, omtales ofte som «syntetiske opsjoner». Vilårene og effektene er i stor grad de samme som for ordinære opsjoner, men innehaver mottar kontanter i stedet for aksjer ved innløsning.

Syntetiske opsjoner faller utenfor reglene i [skatteloven § 5-14](#), men kan likevel bli beskattet som arbeidsinntekt hvis fordelene er utledet av arbeidsforholdet.

At det skal betales markedsverdi for instrumentet ved tildeling, ble ikke tilagt vesentlig vekt av Skattedirektoratet.

Det avgjørende er om det foreligger en nær tilknytning mellom gevinsten og arbeidsforholdet. Det ble i den forbindelse vist til [uttalelse fra Finansdepartementet 19. februar 1999](#) (Utv. 1999 s. 716).

[Les mer](#)

Utstedelse av salgsdokument ved tømning av slam, del II

Skattedirektoratet har vurdert kommunens faktureringspraksis ved oppkreving av gebyr for tømning av slam. Gebyr for tømning av slam kan faktureres på forskudd for inntil ett år. Gebyret kan ikke faktureres etterskuddsvis basert på måling av faktisk forbruk.

[Les mer](#)

Vi trenger en forvaltning som har og anvender god økonomikompetanse, og som har informative regnskaper, understreker administrerende direktør Karen Kvalevåg i Revisorforeningen i denne kommentaren. Kvalevåg var medlem i granskningsutvalget som gjennomgikk NSM-saken tidligere i år.

Hva kan vi lære av NSM-saken?

1. mars overleverte tidligere sentralbanksjef Svein Gjedrem, tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch og undertegnede en 88 sider lang rapport til justisministeren om den såkalte NSM-saken. Rapporten tar for seg hva som gikk så galt da Nasjonal sikkerhetsmyndighet tok opp et lån på 200 millioner kroner. Selv om overskriftene har handlet om ris og refs, mener jeg det ligger mye god læring i rapporten – for alle virksomhetsledere. Økonomistyring og god eierdialog er stikkord.

Adm. direktør
Karen Kvalevåg
Revisorforeningen

Hun var medlem i utvalget som gjennomgikk NSM-saken.

NSM-ledelsen får kritikk både for låneavtalen og manglende dekning i budsjettet for de samlede leie- og lånekostnadene de påtok seg. Når vi nå sitter med fasiten, er det lett å være etterpå-klok. NSM-saken kunne og burde ha

blitt stoppet lenge før. Dommen er tøff for berørte parter. Men de og vi andre må bruke den som et læringsverktøy.

Jeg mener vi kan ta med oss seks læringspunkter fra rapporten:

1. Økonomikompetanse inn i ledelsen

Økonomisjefen i en virksomhet må sitte tett på ledelsen og driften, og være til stede når viktige beslutninger blir tatt. Revisjonsbakgrunnen min ga meg tidlig innsikt i hvor viktig det er med god øko-

nomiforståelse i toppledelsen. Økonomisjefen i NSM var plassert på nivå tre i organisasjonen. Det er risikosport. Spesielt i en virksomhet som jobber så hemmelig som NSM gjør, og informasjonen naturlig nok ikke flyter så lett.

2. Beslutningsgrunnlag basert på økonomiske vurderinger og konsekvensutredninger

Det er avgjørende at ledere tar beslutninger basert på et helhetlig beslutningsgrunnlag, med økonomiske bereg-

ninger og solide vurderinger av risikoen. I store prosjekter er det vanlig med tydelige beslutningspunkter, der hvert steg har en klar spesifisering, krav og formalia. Et slikt beslutningssystem skaper grunnlag for godt opplyste valg. Aspekter ved NSM-avtalen ble behandlet stykkevis og underveis, og delbeslutninger ble tatt utenfor ledergruppen.

3. Prinsipper for styring

Styringsprinsipper er essensielt for god drift. En god styringsstruktur og åpen dialog skal blant annet sikre god rolleforståelse mellom eier og etat. Manglende kommunikasjon mellom departementet og NSM fikk store konsekvenser. Informasjon ble holdt tilbake, og NSM signerte blant annet låneavtalen før de hadde fått klarsignal fra sin eier.

4. Aktsomhet ved utskillelse og omorganiseringer

Organisasjoner er ofte mindre selvstendige enn man skulle tro. Underliggende organisasjoner trekker på konsernfunksjoner, spesielt innenfor administrative områder. NSM ble skilt ut som eget selskap fra Forsvaret i 2003, og ble administrativt flyttet til Justisdepartementet i 2019. Dette var en stor organisatorisk endring for NSM, med nye budsjettmodeller og endret virksomhetsstyring. Departementet burde ha kjørt en strukturert konsekvensutredning.

5. Klare fullmaktstrukturer

Det er viktig at ledelsen i en virksomhet har kontroll på fullmaktstrukturene, spesielt i vekstperioder. I NSM var det desentraliserte fullmakter. Det førte til at veksten i selskapet kom ut av kontroll. NSM ansatte flere mennesker enn de fikk budsjetter til, fordi fullmaktstrukturene manglet overordnet sentral kontroll.

6. Sunn kultur

En sunn kultur, der ansatte tør å si ifra når de oppdager at noe skurrer, er svært viktig. Selv om flere i ledelsen i NSM visste at flytteprosessen ble dyrere enn budsjettet, og at kontrakten ble underskrevet i forkant av godkjenningen, nådde ingen røde flagg departementet. Det kan vitne om en kultur hvor kritiske kommentarer ikke blir belønnet.

Oppsummering og veien videre

NSM-saken er et trist eksempel på at når noe kommer feil ut fra hoppkanten, får det mange følgefeil, som igjen får konsekvenser for samfunnet vårt. Og for tilliten vår til offentlige virksomheter og deres ledere. Som samfunn er det ingen grunn til å vente på nye offentlige skandaler før vi handler. Offentlig forvaltning må sikre solid økonomisk kompetanse og styringsstruktur.

Til slutt vil jeg oppfordre om at offentlig forvaltning så raskt som mulig går bort fra kontantprinsippet og over til periodiserte regnskaper. Dette grepet kunne alene bidratt til å gjøre denne saken betydelig mindre, og avdekket den inntil 10 måneder tidligere. Vi trenger en forvaltning som har og anvender god økonomisk kompetanse, og som har informative regnskaper.

Vi har alle et ansvar for å bidra til at tilliten i samfunnet vårt opprettholdes, og får kontinuerlig næring, og myndighetene har et enda større ansvar enn oss andre. For tillit er tross alt det mest verdifulle vi har.

Les også: [NSMs leie av Snarøyveien 36 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nsms-leie-av-snaroyveien-36/id3028085/)¹

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nsms-leie-av-snaroyveien-36/id3028085/>

Spør om arbeidsrett

Håkon Andreassen vil i denne spalten svare på spørsmål knyttet til arbeidsrett. Bidraget i denne utgaven av tidsskriftet er skrevet i samarbeid med kollega advokatfullmektig Maja Elgaaen. Andreassen er advokat og partner i Advokatfirmaet Helmr. Han rådgir norske og utenlandske virksomheter, offentlige organer og kommuner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, på individuell og kollektiv arbeidsrett, og prosederer saker for alminnelige domstoler og Arbeidsretten. Han er ofte benyttet som foreleser. Ev. spørsmål kan sendes: hakon.andreassen@helmr.no

Spalten er utarbeidet av:

Håkon Andreassen og Maja Elgaaen
Advokatfirmaet Helmr

«Angrerett» ved oppsigelse?

Spørsmål:

Nylig mottok vi en oppsigelse fra en av våre medarbeidere som hadde fått et nytt jobbtilbud. Dette var ikke noe problem for oss, snarere en fordel, ettersom vi de siste månedene har slitt med sviktende oppdragstilfang. Vi fryktet en nedbemanningsprosess dersom ikke noen av medarbeiderne våre sluttet.

To uker etter at vi mottok oppsigelsen informerte arbeidstakeren om at den nye arbeidsgiveren hennes hadde trukket jobbtilbudet, og at hun ikke ville slutte hos oss likevel.

Jeg forklarte at selskapet har en svak økonomi, og at vi av denne grunn ikke kunne la henne fortsette hos oss. Arbeidstakeren hevder imidlertid at hun har rett til å trekke tilbake oppsigelsen innen 14 dager.

Stemmer det faktisk at man har en slik «angrerett» ved oppsigelse?

Svar:

I utgangspunktet er en oppsigelse ugjenkallelig i det den har kommet til arbeidsgivers kunnskap. Arbeidstaker har ikke en ubetinget angrerett på 14 dager. Likevel kan arbeidstaker unntaksvis, når nærmere vilkår er oppfylt, ha rett til å trekke tilbake oppsigelsen etter to regelsett. Det første er re-integra-regelen, som sier at arbeidstaker kan trekke tilbake en oppsigelse dersom følgende tre vilkår er oppfylt:

- Det foreligger særlige grunner som gjør tilbakekall rimelig
- Oppsigelsen blir kalt tilbake innen kort tid
- Arbeidsgiver har ikke innrettet seg etter oppsigelsen

Regelsettet skal forstås som en sikkerhetsventil, og det skal derfor mye til før arbeidstaker kan trekke tilbake oppsigelsen.

Særlige grunner

Til tross for utgangspunktet om at en oppsigelse er ugjenkallelig, kan det i enkelte situasjoner foreligge særlige

grunner som gjør tilbakekall rimelig. Dette kan for eksempel være tilfellet dersom arbeidstaker har sagt opp under sterkt press fra arbeidsgiver. Dette er ikke tilfellet her, og vi vurderer derfor at det ikke foreligger særlige grunner som gjør tilbakekall rimelig.

Tidsaspektet

For at man skal ha mulighet til å trekke tilbake oppsigelsen, må dette gjøres innen kort tid. Tidsmomentet praktiseres strengt, og desto lenger tid det går fra oppsigelsen til den trekkes tilbake, desto mer skal det til for at arbeidstaker gyldig kan trekke den tilbake. Du infor-

merer om at det gikk to uker fra dere mottok oppsigelsen, til arbeidstaker ba om å få komme tilbake. Dette overstiger antageligvis yttergrensen av hva som kan anses som «kort tid», og tidsaspektet taler følgelig heller ikke for at arbeidstaker kan trekke tilbake oppsigelsen.

Innrettelse

Arbeidstaker må kalle tilbake oppsigelsen før arbeidsgiver har innrettet seg etter denne. Dersom arbeidsgiver for eksempel har ansatt en ny person til stillingen, er tilbakekallellesretten normalt avskåret. Av ditt spørsmål fremgår

det ikke i hvilken grad arbeidsgiver har innrettet seg etter oppsigelsen. I denne saken er det uansett ikke avgjørende ettersom de øvrige vilkårene for å trekke tilbake oppsigelsen etter re-integra-regelen ikke er oppfylt.

Tilbakekall etter avtaleloven § 36

Etter avtaleloven § 36 kan en avtale settes til side dersom det vil virke urimelig å gjøre den gjeldende. Dersom det etter en konkret vurdering fremstår urimelig av arbeidsgiver å bygge på arbeidstakers egen oppsigelse, kan opp-

sigelsen være ugyldig. På samme måte som re-integra-regelen er ugyldighet etter avtaleloven § 36 forbeholdt unntakstilfellene. Vår vurdering er at arbeidstaker heller ikke kan påberope seg avtaleloven § 36 for gyldig å kunne kalle tilbake oppsigelsen.

Oppsummering

Vår oppfatning er at arbeidstakeren ikke har rett til å tilbakekalle oppsigelsen etter verken re-integra-regelen eller avtaleloven § 36. Dere har derfor ingen plikt til å la arbeidstakeren komme tilbake til arbeidet.

Ofte stilte spørsmål

I denne spalten gjengis utvalgte spørsmål som er kommet til Revisorforeningens henvendelsessystem. Revisorforeningen har etter beste evne avgitt svar basert på de konkrete saksforhold, men påtar seg ikke rettslig ansvar for riktigheten, fullstendigheten eller anvendeligheten av de svar som er gjengitt.

Årsberetningen og referanse til redegjørelse etter åpenhetsloven

Kategori: selskapsrapportering, bærekraft, revisjon og regnskap

Spørsmål:

Virksomheter som har plikt til å redegjøre for aktsomhetsvurderinger etter åpenhetslovens § 5 skal i årsberetningen opplyse om hvor redegjørelsen er tilgjengelig. Hvordan skal denne opplysningen utformes når årsberetningen avlegges tidligere enn redegjørelsen etter åpenhetsloven?

Svar:

I årsberetningen skal det opplyses om hvor den sist tilgjengelige redegjørelsen er tilgjengelig. Når redegjørelsen for

2022 foreligger og redegjørelsen for 2023 ikke er tilgjengelig ennå, medfører dette at referansen skal være til hvor redegjørelsen for 2022 er tilgjengelig. Dersom virksomheten ikke hadde plikt til å utarbeide redegjørelse for 2022, kan det opplyses om hvor redegjørelsen for 2023 vil bli gjort tilgjengelig.

Forbrukertilsynet har oppdatert sin informasjon på nettsidene om dette temaet 5. mars 2024, og skriver følgende:

«I årsberetningen må dere opplyse om hvor redegjørelsen deres er offentlig tilgjengelig. Henvisningen skal gjøre det mulig for enhver å finne frem til redegjørelsen og må derfor være så presis som mulig.

Hvis dere må avlegge årsberetning før dere offentliggjør redegjørelsen som dekker den samme perioden, må dere opplyse om hvor den forrige offentliggjorte redegjørelsen er tilgjengelig. Dere bør også opplyse om hvor den kommende redegjørelsen vil bli gjort tilgjengelig.

Hvis dere skal offentliggjøre redegjørelse for første gang og dere må avlegge årsberetning før redegjørelsen, kan dere opplyse om hvor redegjørelsen kommer til å bli gjort tilgjengelig.»

En sunn livsstil

I denne spalten vil ernæringsfysiolog cand. scient. Gunn Helene Arsky komme med tips og gode råd til en sunn livsstil – spesielt rettet mot de som gjerne har stillesittende, men hektiske hverdager.

Spalten er utarbeidet av:

Ernæringsfysiolog
og cand. scient.
Gunn Helene Arsky

Sitter du mye?

Kjenner du deg limt fast i kontorstolen oftere enn du liker å tenke på? Stillesitting kan være uunngåelig for revisorer, men å sitte stille over lengre perioder kan ha negative konsekvenser for både helse og arbeidsytelse. Her følger noen praktiske råd og tips for å avbryte stillesittingen slik at du kan bevare helsen og produktiviteten, selv når du har mye kontorarbeid.

Hva er stillesitting?

Stillesitting skjer når du sitter med begrenset fysisk aktivitet over lengre perioder, vanligvis i forbindelse med arbeid eller andre rolige aktiviteter. (Som når vi synker sammen i sofaen foran tv-en om kvelden.) For de fleste revisorer og andre som jobber på kontor, vil uunngåelig det meste av arbeidet utføres ved skrivebordet, med mange timer brukt foran datamaskinen. Dette kan resultere i redusert blodsirkulasjon, muskelsvakhet, og dessverre også øke risikoen for helseproblemer som overvekt, hjerte- og karsykdommer og andre muskel- og skjelettplager.

Få fart på blodomløpet

For å motvirke de negative effektene av stillesitting, er det avgjørende å legge inn små lommer av pause og bevegelse i arbeidsdagen. Det skal heldigvis ikke så mye til, så hvorfor ikke begynne i dag? Her er noen tips som kan hjelpe med å øke aktivitetsnivået i en travel kontorhverdag:

- **Gående telefonsamtaler:** Ta alle telefonsamtaler mens du går rundt på kontoret eller utenfor.
- **Bruk trappene:** Unngå heisen, og ta trappene, enten det er for å komme til kontoret eller bare flytte deg mellom etasjer.
- **Aktive møter:** Gjennomfør møter mens dere går, enten utendørs eller

inne, for å kombinere diskusjoner med fysisk aktivitet.

- **Strekkøvelser:** Gjennomfør enkle strekkøvelser ved pulten eller i pausene for å løsne opp stive muskler.
- **Gå til kolleger:** I stedet for å sende e-post, gå til kolleger for samtaler, spørsmål eller diskusjoner.
- **Vannpauser:** Drikk nok vann gjennom dagen for å opprettholde væskebalansen. Dette vil også føre til flere turer til vannfontenen eller toalettet.
- **Stående arbeidsstasjon:** Bytt til et stående skrivebord, eller bruk et skrivebord som kan justeres i høyden for å variere mellom sittende og stående arbeid.
- **Korte pauser:** Ta korte pauser hver time for å bevege deg, reise deg opp, strekke på deg eller gå en runde rundt kontoret.
- **Parkering:** Hvis du kjører til jobb, parker litt lenger unna kontoret, slik at du må gå litt ekstra ved ankomst og avreise.
- **Aktive lunsjer:** Benytt lunsjpausen til å gå en tur rundt kontorbygningen, parken eller et annet nærliggende område for å få opp antall skritt per dag, og friske opp tankene.
- **Skrivebordøvelser:** Utfør enkle øvelser ved skrivebordet, for eksempel knipeøvelser, benhev eller setemuskel-sammentrekninger for å aktivere musklene.
- **Gå til nærmeste kaffebær:** Om mulig, velg kaffebærer eller spisesteder som

ligger litt lenger unna kontoret for å få en kort spasertur i løpet av arbeidsdagen.

- **Bruk aktivitetspåminnelser:** Sett opp påminnelser på telefonen eller datamaskinen for å minne deg på å ta korte pauser for å bevege deg.
- **Juster plasseringen av utstyr:** Plasser skriveren eller søppelkassen på en måte som tvinger deg til å reise deg eller bevege deg litt mer for å bruke dem.
- **Fysisk dokumenthåndtering:** Hvis det er mulig, unngå å bruke kun elektroniske dokumenter. Gå heller til skriveren eller et annet sted i kontoret for å hente og levere fysiske dokumenter.

Disse enkle endringene kan gradvis bidra til å øke aktivitetsnivået gjennom en typisk kontorhverdag for revisorer og andre.

Kunstig intelligens i revisors hverdag

I denne artikkelserien vil vi gi kunnskap om og veiledning i praktisk bruk av kunstig intelligens «KI».

Risen-metoden Slik kommuniserer du med kunstig intelligens

Statsautorisert revisor
Ruben Bjerketveit
Fagsjef revisjon Revisorforeningen

For å få best mulig utbytte av et verktøy basert på kunstig intelligens (KI), som for eksempel Microsofts Copilot, er det viktig at du kommuniserer med verktøyet på en god måte. Med andre ord at du gir gode instruksjoner for hvordan oppgaver skal løses og gir instruksjoner som gjør at KI-verktøyet kan løse oppgaver på best mulig vis.

Ferdigheten å kunne snakke med et KI-verktøy, vil bli stadig viktigere. Det handler altså ikke om kodingsferdighet, men om kommunikasjonsferdighet. Hvis du kan snakke med vennene dine ved hjelp av meldinger, kan du også snakke med et KI-verktøy. Kan du gi klare instruksjoner i en e-post, kan du også gi klare instruksjoner til et KI-verktøy som for eksempel Chat GPT eller CoPilot.

En ting er å kunne gi instruksjoner, en annen ting er å gi gode instruksjoner. Tar du utgangspunkt i den såkalte RISEN metoden for kommunikasjon med kunstig intelligens, er du godt i gang med å gi gode instruksjoner.

Rollen

I stedet for å starte med en kort og upresis instruks om å skrive en artikkel

om deltakelse på varetelling, vil jeg alltid starte med R, som er rollen. Denne sier at du skal opptre som en viss type person, som for eksempel en oppdragsansvarlig revisor eller en fagansvarlig i revisorforeningen. Jeg starter derfor alle mine instruksjoner med å angi rollen.

Instruksene

I-en i RISEN-rammeverket er selve instruksene. Rett etter rolleerklæringen må vi derfor si mest mulig nøyaktig hva vi vil at for eksempel Chat GPT skal gjøre. Det kan være at rollen er å opptre som en profesjonell revisor og at instruksjonen er å skrive en fagartikkel om når revisor må delta på revisjonsklientens telling av varelageret.

Stegene

Deretter må vi beskrive de nøyaktige stegene (S-steps), akkurat som om vi ga en menneskelig ansatt instruksjoner om hvordan en fagartikkel skal bygges opp. Instruksjonen så langt kan være: skriv en fagartikkel om revisors pliktige deltakelse på klientens varetelling, start med en veldig interessant anekdote om deltakelse på varetelling for å fange oppmerksomheten til leseren, fremlegg så hovedpunktene fra revisjonsstandarden om når revisor må delta på tellingen, ta deretter opp teknologisk utvikling hos selskapene og hos revisor og dens påvirkning. Avslutt med unntakene, om og når (hvilke omstendigheter)

det for eksempel er mulig for revisor å ikke delta på den fysiske varetellingen.

Endelig mål

E-en i RISEN står for endelig mål. I dette tilfellet kan det være å øke revisorens bevissthet rundt deltakelse på foretakenes varetelling og hvilke kriterier som eventuelt kan ligge til grunn for å ikke delta.

Nøyaktighet/avgrensning

N-en til slutt i RISEN står for nøyaktighet/avgrensning. I dette eksempelet kunne vi også ha fortsatt med å be Chat GPT om å fokusere på en praktisk tilnærming og gi eksempler som forklarer vurderingene som ligger til grunn.

Kvalitetskontrollen av regnskapsføringen 2023

Statsautorisert revisor
Miriam Tvorg Johansen
Rådgiver revisjon, Revisorforeningen

I løpet av 2023 ble det gjennomført kvalitetskontroll av 41 regnskapsførerselskaper/-foretak og 104 statsautoriserte regnskapsførere. Av disse oppnådde bare 78 % godkjenning uten vesentlige feil og mangler, noe som indikerer at det er rom for forbedring når det gjelder kvaliteten på regnskapsføringen.

Resultatet av kontrollene

Totaloversikt utførte kontroller av autoriserte regnskapsførere

	2021		2022		2023	
Godkjent	124	82 %	127	100 %	80	78 %
Ikke godkjent, ny kontroll	23	15 %	0	0 %	22	22 %
Ikke godkjent, oversendes styret	5	3 %	0	0 %	0	0 %
Totalt	118		127		102	

Stedlige kontroller

(alle kontroller ble i 2021 gjennomført som dokumentbaserte kontroller på grunn av covid-situasjonen)

	2021		2022		2023	
Godkjent			40	100 %	7	88 %
Ikke godkjent, ny kontroll					1	12 %
Ikke godkjent, oversendes styret						
Totalt	-		40		8	

Dokumentbaserte ordinære kontroller

	2021		2022		2023	
Godkjent	120	82 %	66	100 %	73	78 %
Ikke godkjent, ny kontroll	23	16 %		%	21	22 %
Ikke godkjent, oversendes styret	4	3 %		%		%
Totalt	147		66		94	

Oppfølgingskontroller

	2021		2022		2023	
Godkjent	4	80 %	21	100 %		
Ikke godkjent, oversendes styret	1	20 %		0 %		%
Totalt utførte kontroller	5		21		-	

Dokumentbaserte kontroller

Oversendt dokumentasjon fra de som har vært gjenstand for dokumentbasert kontroll, viser i hovedsak at disse er godt organisert og at kravene til dokumentasjon i lov, god regnskapsføringsskikk (GRFS) og øvrig reglement er oppfylt på

en tilfredsstillende måte. Det er likevel 21 autoriserte regnskapsførere som får oppfølgingskontroll neste år. Årsaken til dette vurderes å være at de kontrollerte ikke har satt seg tilstrekkelig inn i de kravene som stilles til regnskapsførerforetaket i lov om regnskapsførere og GRFS.

Utvalg og omfang av kontroller

Kvalitetskontrollen av autoriserte regnskapsførere omfatter medlemmer som har autorisasjon som regnskapsførere. I tillegg omfatter den de øvrige autoriserte regnskapsførerne i regnskapsførerforetak som blir kontrollert av Revisorforeningen. Medlemmer som er medlemmer i både Revisorforeningen og Regnskap Norge, kan etter samarbeidsavtale inngått mellom de to foreningene, velge kontrollerende enhet.

Utvalget for årets kontroll bestod av medlemmer som ble valgt ut for kvalitetskontroll av revisjon og som i tillegg drev regnskapsførervirksomhet. Enkelte av disse har valgt Regnskap Norge som kontrollerende forening og ble derfor ikke kontrollert på regnskapsføring av oss i 2023. I tillegg er det gjennomført kontroll av noen autoriserte regnskapsførere som ikke er oppdragsansvarlige revisorer, og noen autoriserte regnskapsførere som ikke er medlemmer, men som arbeider i en av regnskapsførervirksomhetene som ble plukket ut for kontroll av oss.

I 2023 har det blitt gjennomført stedlige kontroller av ni autoriserte regnskapsførere fordelt på tre regnskapsførervirksomheter. For regnskapsførervirksomheter med liten aktivitet (under et halvt årsverk) er det blitt gjennomført dokumentbasert kontroll. Den dokumentbaserte kontrollen har omfattet 38 regnskapsførervirksomheter med til sammen 95 autoriserte regnskapsførere.

På bakgrunn av [«Reglement for kvalitetskontrollen»](#) lager kvalitetskontrollutvalget [«Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen av autoriserte regnskapsførere»](#).

Noen funn som kan nevnes fra de dokumentbaserte kontrollene er:

- regnskapsforetaket har ikke etablert et tilfredsstillende system for risikostyring og internkontroll
- mangler ved kravene som stilles til utkontraktering av IT-virksomhet/drift
- mangler ved systemene for å ivareta IT-sikkerheten i regnskapsforetaket
- manglende rutiner/retningslinjer for etablering, forberedelse og fortsettelse av regnskapsoppdrag
- manglende rutiner/retningslinjer for utførelse av regnskapsoppdrag, herunder årsoppgjørsooppdrag
- mangler ved oppfølging av hvitvaskingsregelverket

Generelt er det en del revisorer som har et begrenset antall regnskapsoppdrag og/eller kun yter bistand knyttet til årsoppgjør som får oppfølgingskontroll.

Det er derfor viktig ikke å overse det faktum at det stilles en rekke krav til å utføre regnskapsføring i tillegg til revisjonsvirksomheten.

Oppsummering av funnene

Kvalitetskontrollutvalgets inntrykk etter gjennomgangen er at bevisstheten rundt lov om regnskapsførere, GRFS og øvrig reglement som regulerer regnskapsførervirksomheten, er høyere enn tidligere. Det er imidlertid fremdeles slik at de medlemmene som driver med utstrakt regnskapsføring, har et større fokus på kravene som stilles til å utføre regnskapsføring, enn de som driver i lite omfang (eksempelvis bare utarbeider årsregnskap).

Fra 1. januar 2023 trådte dessuten den nye regnskapsførerloven og den nye

standarden for god regnskapsførings-skikk i kraft. Kvalitetsstyring har fått økt fokus, og foretakene må nå dokumentere rutiner og retningslinjer som sikrer at regnskapsoppdrag utføres og dokumenteres i samsvar med kravene i loven. Det nye regelverket ansvarliggjør regnskapsførere på en annen måte enn tidligere ved at de selv i større grad må ta stilling til hva som skal gjøres og dokumenteres ut fra en risikobasert tilnærming. Dette krever forståelse av virksomheten, og det stilles krav til at forståelsen og vurderingene dokumenteres.

Det er viktig at revisorer, som også driver med regnskapsføring, setter seg godt inn i gamle og nye krav som stilles til det å utføre regnskapsføring, og at de iverksetter nødvendige tiltak for å innrette virksomheten i samsvar med reglene på området.

		VERDI- BEGREP	↓	ELEV, LÆR- LING	TYPE MAGI	POLSK KOM- MUNE	↓	DAL- SIDE	ROMER- TALL 100	→				
										↶				
		STILNE, ROE				SITTE TIL HEST ELV I MYANMAR			SKOGS- DYR					
		KJØRE- TØY						"PÅ EN- BETS VEGNE"						
		ANTI- LOPE						BLAND- ING						
FOR- SIKRINGS- FORM	↓	FOT- TØY	KLAN- EMBLEM HINDU- ISTISK GUDINNE	↓	AKTI- VUM SKVÆR, GREI					↑				
↳							RYDDE	DUNSTER, ØSER	RUGGE	ROMER- TALL 500	ROGN			
SELVAN- GIVELSE KLES- PLAGG										↓	ROMER- TALL 5			
↳							AGURK		INTER- VALL- ER	RITTE, RABLE	ADAMS HUSTRU			
POPUL- LÆRT		IVERK- SETTING									ROMER- TALL 50			
↳		BIBELSK PERSON	SINT	F.N'S FØRSTE GEN. SEKR.	MYNT- ENHET	KJ. TEGN TINN	TO LIKE		ØRSTED EN ARIN		KJ. TEGN JOD	↓	MIS- ØNS- ORG.	
UTRED- NING											MÅNE- FASE		↑	
DOVEN- APEN ROMER- TALL 10													↑	
	↳							KJ. TEGN FLUOR	PER- SONLIG PRO- NOMEN				BRA, VEL	↷
													→	

Svar på kryssordet finner du på side 22

SMB-foretak i økonomiske problemer

Risiko for økonomisk kriminalitet

Artikkelen tar for seg noen vanlige former for økonomisk kriminalitet knyttet til små- og mellomstore bedrifter i økonomiske krisetider. Den gjennomgår risikoen for typiske lovbrudd som begås når foretaket ikke lenger klarer å betjene sine økonomiske forpliktelser.

Advokat
Erling Grimstad
Advokatfirmaet Erling Grimstad

Siviløkonom
Stian Leikvoll-Oftedal
Advokatfirmaet Erling Grimstad

Artikkelen er først og fremst skrevet med henblikk på hva revisor bør ha høy oppmerksomhet på ved revisjon av små og mellomstore bedrifter.

Risikomomenter som revisor bør være oppmerksom på

SMB-foretak i økonomiske vanskeligheter har noen fellestrekk som revisor bør være spesielt oppmerksom på. Noen av de typiske utfordringene kan ha sammenheng med at omsetningen uteblir, at store kunder av foretaket ikke betaler for utført arbeid eller vareleveranser, eller at kostnadene ikke står i forhold til inntektene.

En ond sirkel

Når foretaket opplever en situasjon der kostnadene ikke lenger står i forhold til inntektene, velger ledelsen kanskje å avvende situasjonen i håp om en mer positiv utvikling. Den positive utviklingen kan vise seg å utebli. Håpet kan være urealistisk og basere seg på en ubegrunnet subjektiv oppfatning, mer enn en realitetsorientering blant personer i ledelsen. Ledelsen venter derfor altfor lenge med å ta nødvendige grep for å holde kostnadene på et nivå som står i forhold til inntektene.

Dersom ledelsen har ventet for lenge, uten å ta nødvendige beslutninger for å

endre driften, kutte kostnader eller skape nytt grunnlag for inntekt, kan det vise seg umulig å redde foretaket som går stadig dypere inn i en økonomisk krise.

Når likviditeten tørker inn

En negativ økonomisk utvikling, kombinert med manglende tilgang på eller fullt opptrukket kassakreditt, der foretaket ikke klarer å skaffe nye lån/kreditter eller frisk kapital, kan skape likviditetsmessige utfordringer som raskt fører til alvorlige betalingsproblemer. Det er denne situasjonen som er utgangspunktet for beskrivelsen av hvilke forhold revisor bør være spesielt oppmerksom på når SMB-foretaket skal revideres.

De menneskelige faktorene

Det kan være flere menneskelige faktorer som fører til at ledelsen ikke tar nødvendige grep, før det er for sent. Mange av disse faktorene er lett å kjenne seg igjen i for mange gründere. Den eller de som startet foretaket, har sannsynligvis lagt mye av sin energi i å starte og utvikle foretaket. Når foretaket kommer i økonomisk uføre, innser de at det ikke lenger er utsikter til å få godtgjort det antallet timer som er lagt ned i foretaket. Det kan derfor være fristende å ta ut verdier der det er mulig, før foretaket eventuelt går konkurs eller avvikles.

Ulovlige uttak?

Uttak av verdier som fører til at foretaket blir insolvent og ikke lenger kan betale sine forpliktelser etter hvert som de forfaller, kan få alvorlige konsekvenser. Uttak som ikke representerer lønn, bonus eller utbytte, kan gi mistanke om underslag fra foretaket, økonomisk utroskap, skatte- og/eller avgiftslovbrudd, brudd på bokførings- eller regnskapsreglene og forbrytelser i gjeldsforhold (konkurskriminalitet). Dette beskrives nærmere nedenfor.

Hvitvasking og bedrageri

Enkelte foretak som opplever situasjoner som beskrevet over, er også sårbare for å bli involvert i ulike former for økonomisk kriminalitet, særlig hvitvasking eller bedrageri (svindel). En form for bedrageri som tilsynelatende kan løse krisen midlertidig, kan være å gi uriktige opplysninger knyttet til skatteFUNN, Innovasjon Norge eller andre støtte- eller subsidieordninger fra det offentlige. Produksjon av uriktige timestimer for prosjekter som eksempelvis skal begrunne støtte gjennom skatteFUNN, representerer normalt liten oppdagelsesrisiko og gir god økonomisk effekt for foretaket, forutsatt at bedrageriet ikke oppdages.

Inntektsmanipulasjon

Å overvurdere (eller «blåse opp») inntektene til foretaket, kan medføre at foretakets økonomiske stilling fremstår bedre enn den i realiteten er. En slik overvurdering kan ofte være av (svært) forbigående art. Dette kan for eksempel gjøres ved å overvurdere verdien av solgte varer eller tjenester – blant annet ved å bokføre en faktura som siden krediteres eller avsettes til tap. Salg kan også registreres med en etterfølgende kreditnota som ikke registreres i regnskapet. Det kan også bokføres inntekter før de faktisk er opp-tjent, ved å manipulere tidspunktet for når transaksjoner fant sted.

Kostnadsmanipulasjon

Enkelte foretak søker å aktivere kostnader som burde være utgiftsført, for å forbedre resultatet. Å overvurdere verdien av aktiva for å redusere avskrivninger eller nedskrivninger, kan feilaktig medføre lavere kostnader. Enkelte vil også forsøke å utsette tap, ved å utsette bokføringen av tap.

Reserver og avsetninger

Gjennom å endre størrelsen på reserver eller avsetninger, kan resultatene påvirkes. Dette kan for eksempel være tilfelle for varelager der ukurante varer bevisst ikke identifiseres, og verdien på varelageret ikke skrives ned til reell verdi. Balansen kan også vise aktiva eller ret-tigheter som ikke har noen virkelig verdi. I balansen kan det også være oppført aktiva som ikke eksisterer. Tilsvarende kan foretak med store økonomiske problemer ønske å redusere avsetninger eller reserver for på den måten å øke det bokførte resultatet. Eksempler på dette kan være å unnlate å foreta eller løse opp tidsavgrensninger av kostnader, forskuddsbetalinger, tapsavsetninger osv.

Transaksjoner

En noe mer avansert metode som benyttes for å manipulere regnskapet er å opprette spesielle strukturer/arrangementer for å flytte gjeld eller tap utenfor det aktuelle foretakets regnskaper. Slike transaksjoner kan gjennomføres

innen et konsern, en gruppering av selskaper eller mellom selskaper med samme eier. Ved å flytte gjeld/tap kan det ta lengre tid før de reelle økonomiske problemene kommer til syne.

Unaturlige selskapsstrukturer eller arrangementer

Vi ser relativt ofte at eiere ønsker å ta ut verdier mens det er mulig. En måte å gjøre det på, er å utstede fakturaer fra seg selv til foretaket, der fakturaene typisk lyder på ulike «konsulent-tjenester» eller andre uspesifiserte og lite konkrete leveranser. Revisor bør derfor ha ekstra oppmerksomhet knyttet til selskapsstrukturer eller arrangementer som ikke synes å ha noen naturlig forklaring i forhold til selskapet drift. Transaksjoner og avtaler mellom nærstående bør vurderes særlig grundig dersom revisor har indikasjon på at foretaket har økonomiske utfordringer.

Mer aggressiv skatteplanlegging

En endring til en mer aggressiv skatteplanlegging, for å redusere det skattemessige resultatet (og dermed betalbar skatt) på kort sikt, er noe som forekommer (forskyvning av skattemessige inntekter frem i tid og fremskyndelse av skattemessige tap). Vi ser også at tilbøyeligheten til å bokføre ikke fradragsberettigede kostnader som fradragsberettiget etc., og «ta sjansen» på at verken revisor eller regnskapsfører oppdager dette.

Endring av regnskapsprinsipper

Små foretak som møter økonomiske utfordringer, kan finne på å endre regnskapsprinsippene som benyttes, og velge regnskapsprinsipper eller estimerer som påvirker resultatet på en mest mulig gunstig måte. Regnskapslovgivningen gir mange valgmuligheter for «små foretak» (jf. regnskapsloven § 1-6).

Lånebetingelser (covenants)

Regnskapsstørrelser som kan påvirke lånebetingelser (covenants) er ofte sær-

lig utsatt for manipulasjon. Brudd på lånevilkår vil som oftest raskt medføre at banken tar aksjon og krever at forholdene blir brakt i orden innen kort tid. Foretak i problemer vil derfor ofte forsøke å skjule brudd på covenants så lenge som mulig. Dersom det allerede er identifisert brudd på (covenants) er det et «rødt flagg», og revisor bør da være særlig oppmerksom på mulig manipulasjon av regnskapene.

Hvitvaskingsrisikoen

Foretak i økonomiske vanskeligheter kan bli fristet til å ta del i transaksjoner og aktiviteter som gir mistanke om hvitvasking. Det kan være krevende å oppdage tilfeller der foretaket tar del i hvitvasking gjennom såkalt «trade based money laundering». I slike hvitvaskingsoperasjoner er formålet å flytte penger mellom bankkontoer, der dette gjennomføres med bakgrunn i fiktive kjøp eller salg av varer eller tjenester.

Foretaket som har betalingsproblemer, kan dessuten bli utnyttet som penge-muldyr knyttet til hvitvaskingsformål. Det kan skje ved at utbytte fra straffbare handlinger overføres via foretakets konto, for deretter å bli utbetalt i en eller flere transaksjoner til et eller flere foretak. Slike transaksjoner har ingen materiell realitet, men utføres for å skjule midlenes opprinnelse eller hvem som råder over utbytte.

Foretak som befinner seg i økonomisk krise, kan på denne måten skape inntrykk av at foretaket gjennomfører reelle økonomiske transaksjoner. Dessuten vil foretaket oppnå en viss økonomisk gevinst i form av en provisjon for sin bistand til hvitvasking. Det er ikke usannsynlig at foretak som tar del i hvitvaskingsoperasjoner kan oppnå en fortjeneste på 10–20 % av det beløpet som foretaket har bistått med å hvitvaske.

Risikoen for å bli misbrukt i svindelsaker

Mindre foretak som opplever økonomisk krise, kan ha høyere risiko for å

delta i eller bli misbrukt til svindel enn andre foretak. Årsaken er at de er mer sårbare for å bli involvert i svindel, både som offer og som medvirkere. Svindel eller bedrageri medfører straffeansvar etter bestemmelser i straffeloven § 372 – 374. Risikoen for å bli involvert i svindel er sannsynlig høyere for foretaket som også lar seg misbruke til hvitvasking som nevnt over.

Skillet mellom innehavers/eiers interesser og selskapsinteressene i aksjeselskapet

Som nevnt over kan det være krevende for enkelte mindre foretak å skille tydelig mellom eierne/gründernes egne personlige økonomiske interesser og selskapsinteressene.

Innehaver og eiers uttak fra foretaket kan lovlig gjøres som lønn, bonus eller utbytte, under forutsetning av at foretaket har midler til det. Andre former for utbetalinger eller uttak kan vise seg å være i strid med foretakets interesser (selskapsinteressene) og derfor rammes av straffelovens bestemmelser om økonomisk utroskap (straffeloven §§ 390 og 391).

Selskapsformen har betydning for bedømmelsen av om handlingen er i strid med selskapets interesse. For aksjeselskap kan eksempelvis eierne personlige disposisjoner være i strid med selskapsinteressene, og straffes som økonomisk utroskap (se Rt. 1994 s. 1002 der aksjeselskapet kun hadde én eier).

Denne straffebestemmelsen kan også anvendes i situasjoner der foretakets eiendeler selges til underpris, og i situasjoner der selskapets midler ikke forvaltes i samsvar med selskapets interesse. Det å ta opp lån med skyhøy rente i det grå lånemarkedet eller foreta svært spekulative investeringer med selskapets midler, kan derfor representere en form for økonomisk utroskap overfor selskapet.

Bestemmelsen om økonomisk utroskap kan også anvendes i situasjoner

der innehaveren benytter aksjeselskapets bankkonto eller kredittkort til å betale for personlige kostnader. I slike situasjoner kan innehaveren også mistenkes for underslag fra aksjeselskapet (straffeloven §§ 324 - 326). Rettslig sett er et aksjeselskap en annen enn aksjonærene. Aksjonærens rettsstridige uttak av midler fra selskapet på andre måter enn nevnt her, kan også være straffbart som underslag (Rt. 2003 s. 1112).

Brudd på regnskaps- og bokføringsloven

Det er ikke uvanlig at bedriftslederen i et mindre foretak, som opplever økonomisk krise og ikke lenger kan betale inngående fakturaer ved forfall, lar være å sørge for ajourføring av bokføringen. Det kan være flere grunner til det. Mangel på ajourføring av regnskapet kan skjule eller tilrettelegge for skatte- eller avgiftsunndragelser, bedrageri, konkurranselovbrudd, forbrytelser i gjeldsforhold eller andre former for økonomisk kriminalitet. Brudd på regnskapsloven og bokføringsloven er straffbart etter straffeloven §§ 392 og 393. Handlingene eller unnlatselsene er straffbare også når de er begått med uaktsomhet (straffeloven § 394).

Manglende betaling av forskuddstrekk

For revisor kan manglende etterlevelse av reglene om håndtering av forskuddsskatt i lønn til ansatte (skattebetalingsloven), være en indikator på at foretaket befinner seg i en alvorlig økonomisk krise. Når det mangler tilstrekkelige midler til å betale ordinær lønn, kan innehaveren bli fristet til å betale nettolønn til de ansatte for at de ansatte skal bli i foretaket. Unnlatt gjennomføring av forskuddstrekk og skattetrekk, eller manglende oppbevaring av skattetrekkmidler på særskilt konto, er straffbart etter skattebetalingsloven § 18-1. Brudd på opplysningsplikten knyttet til innkreving av skatt eller avgift er straffbart etter skattebetalingsloven § 18-3.

Ledelsen i et selskapet venter ofte altfor lenge med å ta nødvendige grep for å holde kostnadene på et nivå som står i forhold til inntektene.

Revisors oppgaver og plikter i forhold til økonomisk kriminalitet og misligheter

Et av hovedformålene med lovfestet revisjon er å bidra til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet (revisorloven § 9-1). Revisor skal identifisere risikoene for vesentlig feilinformasjon i regnskapet som kan skyldes misligheter, og utføre revisjonen med profesjonell skepsis, herunder være oppmerksom på muligheten for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet som skyldes misligheter. Revisor skal særlig utvise profesjonell skepsis ved vurdering av regnskapestimater knyttet til virkelige verdier, nedskrivninger av eiendeler, avsetninger, transaksjoner med nærstående parter og fremtidige kontantstrømmer av betydning for foretakets evne til fortsatt drift (revisorloven § 9-4).

Revisor kan uten hinder av taushetsplikt underrette politiet om forhold som gir grunn til mistanke om straffbar handling (revisorloven § 10-1, 2. ledd bokstav c).

Revisor har plikt til å rapportere til Enheten for Finansiell Etterretning (EFE) om mistenkelige forhold etter hvitvaskingsloven (hvitvaskingsloven § 26). Rapportering til Økokrim i god tro på bakgrunn av rapporteringsplikten i hvitvaskingsloven, er ikke brudd på taushetsplikten i revisorloven, og gir ikke grunnlag for erstatningsansvar eller straffansvar.

Risikoen knyttet til konkurs-kriminalitet

Betydningen av insolvenstidspunktet

Dersom foretaket er ute av stand til å betale inngående fakturaer etter hvert som de forfaller og dermed er illikvid, samtidig som selskapets gjeld er større enn eiendelene (insuffisiens), er det betydelig risiko for at selskapet er insolvent. Disposisjoner som fører til insolvens eller som foretas etter at foretaket har blitt insolvent, øker risikoen for brudd på straffebestemmelser om forbrytelser i gjeldsforhold (konkurskriminalitet).

Selv om innehaveren har unnlatt å ajourføre bokføringen, med den konsekvens at regnskapet ikke viser de røde tallene, fritar ikke den unnlatte bokføringen for straff. Innehaveren blir bedømt som om regnskapet var ajourført, selv om ajourføringen først skjer i ettertid. Det fremgår klart av straffelovens bestemmelse om formuesforringelse ved insolvensfare i straffeloven § 404.

Nedenfor nevner vi de mest sentrale bestemmelsene i straffeloven om forbrytelser i gjeldsforhold.

Drift for kreditorenes regning

Dersom foretaket er insolvent og går med tap, kan videre drift av foretaket være straffbart etter straffeloven § 407. Videre drift av et insolvent foretak er likevel ikke straffbart dersom det er gitt samtykke fra de fordringshaverne «som representerer en vesentlig del av fordringsmassen med hensyn til beløp og antall.»

Forfordeling av kreditorer

Innehaveren som innser at foretaket ikke vil klare seg gjennom de økonomiske vanskelighetene, kan ha motiv for å innrette seg med henblikk på oppstart eller videreføring av virksomheten under et nytt foretak. For å oppnå det, kan innehaveren ha motiv for å gjøre alt som er mulig for å beholde sitt gode forhold til sine største leverandører. Det kan føre til at innehaveren velger å innfri krav fra de største leverandørene, foran andre krav mot selskapet.

Betaling eller innfrielse av enkelte leverandørers krav til skade for andre fordringshavere, kan gi mistanke om kreditorbegunstigelse som kan være straffbar etter straffeloven § 402. Bestemmelsen

om kreditorbegunstigelse kan også få anvendelse på en rekke andre forhold der enkeltkreditorer tilgodeses på en måte som forringer andre kreditorens dekningsutsikt.

Formuesforringelser før og etter insolvenstidspunktet

Uttak av verdier fra foretaket til innehaveren eller noen av innehaverens nærmeste, i en situasjon der foretaket har alvorlige økonomiske problemer, kan være straffbart (straffeloven § 404 – 406).

Usikret lån som gis fra foretaket til en låntaker med usikker betalingsevne, utdeling av uforsvarlig utbytte, ettergivelse av fordringer eller samtykker i at gjeld for noen av foretakets utestående fordringer overtas av en som har langt svakere økonomisk evne, er andre eksempler på formuesforringelser som kan være straffbare (NOU 1999:23 s. 78).

Etter tidspunktet for konkursåpning, kan handlingene som beskrevet over, være straffbare etter straffeloven § 408.

Boforringelse etter konkursåpning

Etter konkursåpning opphører som regel revisors oppgaver for foretaket. Revisor kan likevel ha nytte av å ha en viss oppmerksomhet om disposisjoner rett før konkursåpning eller i forbindelse med konkursåpning som endrer kreditorens dekningsutsikter. Faktiske og rettslige disposisjoner (reelle eller proforma) som fører til at verdier som tilhører foretaket ikke blir tilgjengelig for kreditorene, er straffbar etter straffeloven § 408. Dette kan skje ved at innehaver hindrer at formuesgoder går til dekning av kreditorenes krav under konkursbehandlingen.

En annen form for boforringelse er der innehaveren uriktig oppgir at foretaket har forpliktelser, eller overdriver størrelsen av forpliktelsen. Det samme gjelder der innehaveren godtar en gjeldsforpliktelse som foretaket ikke er forpliktet til å dekke, eller gir uriktige opplysninger om når gjeldsforpliktelsen oppstod.

Løsning til kryssord på side 18

FOR- SIKRINGS- FORJ		↓ N	FOT- TØY	ELAN- SEILEN HINDU- HITSK GUPINNE	↓ T	AVTI- VUPP SKJER, GREI	VERDI- BEGREP	↖ N	ELEV, LÆR- LING	TYPE MAGI	POLSK KON- MUNE	↖ B	DAL- SIDE	RONER- TALL 100	↖ C	
↓ K	A	S	K	O	RYDDE	R	E	T	S	M	O	L	B	↖		
SELVAN- GIVELSE REES- BLÅGG	↓ K	J	O	L	E	AGURK	A	S	I	E	INTER- VALL- ER	RITE, RABLE	ADANS HØSTRU	E	V	A
POPUL- LÆRT	↓ I	N	BIBELSK PERSON	SINT	F.N.'S FØRSTE GEN- SEKR.	MYNT- ENHET	KO. TEGN TINN	T O L I K E	E	ØRSTED EN ARIN	O	E	KO. TEGN JOD	I	NISS- ONS- ORG.	F
UTREP- NING	↓ X	D	A	G	E	N	→	F	E	I	R	E	S	→	M	E
DOVEN- ÅPEN. RONER- TALL 10	↓ K	A	S	K	O	RYDDE	R	E	DUNSTER ØSER	RUGGE	RONER- TALL 500	A	ROGN	E	G	G
SELVAN- GIVELSE REES- BLÅGG	↓ K	J	O	L	E	AGURK	A	S	I	E	INTER- VALL- ER	RITE, RABLE	ADANS HØSTRU	E	V	A
POPUL- LÆRT	↓ I	N	BIBELSK PERSON	SINT	F.N.'S FØRSTE GEN- SEKR.	MYNT- ENHET	KO. TEGN TINN	T O L I K E	E	ØRSTED EN ARIN	O	E	KO. TEGN JOD	I	NISS- ONS- ORG.	F
UTREP- NING	↓ X	D	A	G	E	N	→	F	E	I	R	E	S	→	M	E
DOVEN- ÅPEN. RONER- TALL 10	↓ K	A	S	K	O	RYDDE	R	E	DUNSTER ØSER	RUGGE	RONER- TALL 500	A	ROGN	E	G	G
SELVAN- GIVELSE REES- BLÅGG	↓ K	J	O	L	E	AGURK	A	S	I	E	INTER- VALL- ER	RITE, RABLE	ADANS HØSTRU	E	V	A
POPUL- LÆRT	↓ I	N	BIBELSK PERSON	SINT	F.N.'S FØRSTE GEN- SEKR.	MYNT- ENHET	KO. TEGN TINN	T O L I K E	E	ØRSTED EN ARIN	O	E	KO. TEGN JOD	I	NISS- ONS- ORG.	F
UTREP- NING	↓ X	D	A	G	E	N	→	F	E	I	R	E	S	→	M	E

En sirkulær tankegang – fra rapportering til resultat

I artikkelen understrekes fordelene ved å rapportere i tråd med miljøstandarden E5. Offentliggjøring og iverksettelse av bedrifters arbeid mot en sirkulær økonomi tjener ikke bare til juridisk etterlevelse, men gjør også bærekraft til en konkret forretningsmulighet som kan tiltrekke seg bærekraftsbevisste investorer og kunder.

MS, Energy, natural resources and the environment
Birgitte Tandstad
Konsulent i Climate Change and Sustainability Services EY

MSc International Political Economy
Anna Andersen
Konsulent i Climate Change and Sustainability Services EY

I kjølvannet av EUs grønne giv (EU Green Deal), en strategi som fremmer klimanøytral og bærekraftig vekst frakoblet behovet for å øke ressursforbruk, innføres det nå strengere krav og insentiver for en bærekraftig økonomisk omstilling, både i Norge og globalt. I 2023 trådte EUs taksonomiforordning i kraft for norske virksomheter, et klassifiseringssystem bestående av seks klima- og miljømål, for å definere hvilke økonomiske aktiviteter som kan anses som bærekraftige. Det samme året ble Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) vedtatt av EU-kommisjonen,¹ et direktiv som legger strengere føringer på bærekraftsrapporteringen, samt hvilke foretak som blir rapporteringspliktige for blant annet taksonomiforordningen. Omtrent 1200 norske bedrifter kommer til å berøres av regelverkene de kommende årene.² Det overordnede formålet er å gi investorer, forbrukere, ansatte og andre interessenter klar innsikt i virksomheters fremgang mot det grønne skiftet.³

For å forstå, måle, kommunisere og sammenligne virksomheters bærekraftsarbeid i henhold til EUs føringer, har European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) utarbeidet European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Dette er et rammeverk med metodologi utviklet for å etablere en enhetlig og standardisert tilnærming til bærekraftsrapportering.

ESRS dekker hele bærekraftsaspektet og omfatter «Environmental», «Social» og «Governance» (ESG), i tillegg til generelle rapporteringsprinsipper.⁴ Innenfor miljøtemaene finner man E5, «Resource use and circular economy», som beskriver hvordan bedrifter (når temaet er vesentlig), skal måle og opplyse om sin påvirkning på ressursbruk, hvilke tiltak de tar for å minimere negativ påvirkning, og i hvilken grad de omfavner prinsippene for en sirkulær økonomi.⁵

Hovedpunkter i artikkelen

- I møte med omfattende rapporteringskrav fra EU er det viktig å forstå at kravene ikke behøver å være negative belastninger, men i stedet en investering i fremtidens virksomhet.
- Selv om innledende tilpasninger kan være utfordrende og kostbare, kan en sirkulær tilnærming resultere i økt lønnsomhet og økt kunde- og investorengasjement.
- Fordelene strekker seg også langt utover rene økonomiske gevinster – det er med på å styrke virksomheters operasjonelle innsikt, fremme samarbeid mellom avdelinger, bygge merkevareverdi og minimere avfall.
- Resultatet er en virksomhet som er godt rustet for en bærekraftig fremtid og som vil ha en konkurransefordel i et stadig mer miljøbevisst marked.

1 Dib. (2024, 08. januar). *ESRS-standarder*. Hentet 05. april 2024 fra [ESRS-standarder - dib.no](https://www.dib.no/ESRS-standarder)
2 Prop. 57L (2023-2024). *Endringer i regnskapsloven mv. (bærekraftsrapportering)*. Finansdepartementet. [Prop. 57 L \(2023–2024\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/Prop-57-L-2023-2024)
3 EY. (2024). *Status: Omstilling på Oslo Børs. Norske børsnoterte selskapers omstillingsplaner i møte med rapporteringskravene i CSRD*.

4 Dib. (2024, 08. januar). *ESRS-standarder*. Hentet 05. april 2024 fra [ESRS-standarder - dib.no](https://www.dib.no/ESRS-standarder)
5 European Parliament and of the Council. (2023, 22. desember). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023: Supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards*. EUR-Lex. [Commission Delegated Regulation \(EU\) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legislation/summaries/commission-delegated-regulation-2023-2772-of-31-july-2023-supplementing-directive-2013-34-eu-of-the-european-parliament-and-of-the-council-as-regards-sustainability-reporting-standards)

Impact, risk and opportunity management	ESRS 2 IRO-1: Description of the processes to identify and assess material resource use and circular economy-related impacts, risks and opportunities	Selskapet skal beskrive identifiseringen av påvirkning, risiko og muligheter knyttet til ressursbruk, og gi info om: (a) vurdering av eiendeler og aktiviteter, (b) konsultasjoner med berørte samfunn
Impact, risk and opportunity management	E5 –1: Policies related to resource use and circular economy	Opplyse om overgangen fra utvinning av primære, ikke-fornybare ressurser, bidrag til regenerativ produksjon og håndtering, og hvordan bedriften håndterer vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter innenfor sine egne operasjoner, og langs hele verdikjeden
Impact, risk and opportunity management	E5 –2: Actions and resources in relation to resource use and circular economy	Opplyse om bedriftens ressurser og tiltak innen sirkulær økonomi, og ressursene brukt til implementering av tiltakene. Beskrivelsen skal følge prinsippene i ESRS 2 MDR-A
Metrics and targets	E5 –3: Targets related to resource use and circular economy	Opplyse om mål og hvordan disse målene relaterer seg til inn- og utstrømmingen av ressurser
Metrics and targets	E5 –4: Resource inflows	Opplyse om virksomhetens vesentlige ressursinnganger, både i egne operasjoner og i hele verdikjeden
Metrics and targets	E5 –5: Resource outflows	Opplyse om ressursene som forlater organisasjonens infrastruktur
Potential financial effects	E5 –6: Potential financial effects	Opplyse om potensielle økonomiske effekter av sirkulær økonomisk tilnærming, som kritiske forutsetninger, usikkerhetsnivå og tidsramme av følgende effekter

Tabell 1: ESRS E5 - oppsummering av opplysningskravene

Et første steg – økt innsikt i egen virksomhet og materialstrømmer

ESRS har totalt 823 datapunkter, inkludert både obligatoriske og frivillige opplysningspunkter. Av disse er 196 datapunkter relevante for ESRS E5,⁶ som krever at bedrifter har en solid dybdeinnsikt i egne data og en systematisk tilnærming til organisering av informasjon. Det vil derfor være en fordel å øke samhandlingen på tvers av avdelinger slik at bedrifter kan samle inn relevant data som allerede eksisterer. Et samarbeid mellom for eksempel regnskaps- og innkjøpsavdelingen kan være med på å avdekke data knyttet til bestillingsvolum og leverandørinformasjon.

På et strategisk nivå kan samhandling gi bedrifter en bedre forståelse av egen forsyningskjede som legger grunnlaget for en solid og bærekraftig verdikjede som strekker seg over landegrensene.

Rapporteringskravene kan også fungere som et insentiv og en mulighet til å videreutvikle forretningsmodellen gjennom innovative løsninger. Overordnet skal dette bidra til å identifisere områder for forbedring, samt avdekke potensielle muligheter som tidligere kan ha vært oversett.

Bærekraftsrapportering som en driver bak en endringsprosess

EUs omfattende rapporteringskrav vil medføre at bedrifter må offentliggjøre sitt arbeid mot en sirkulær økonomi. I en innledende fase kan økt fokus på bærekraftsrapportering medføre høyere kostnader sammenlignet med dagens kostnadsnivå⁷ for eksempel på grunn av behovet for ny eller videreutviklet kompetanse, omstrukturering og teknologi. Samtidig kan unnlattelse av å overholde opplysningskravene i CSRD resultere i svekket omdømme og tillit i markedet.

Andre norske regelverk, som åpenhetsloven,⁸ gjør det også rimelig å forvente at lignende økonomiske sanksjoner vil bli innført på et senere tidspunkt for virksomheter som ikke møter rapporteringskravene i ESRS.

Bærekraftsrapportering krever ikke at virksomheter må endre sin forretningsmodell, da hensikten med rapportering er å fremme transparens blant organisasjoners praksis. Likevel kan rapporteringen være en driver bak en endringsprosess. Vesentlige rapporteringskrav for en bedrift vil ofte gi dybdeinnsikt i forretningsmodell og dataflyt, og kan føre til nødvendige endringer for å redusere risiko eller for å oppnå muligheter.

Eksempel

Et eksempel på en industri hvor selskapene kan dra fordel av økt innsikt i egen virksomhet og materialstrømmer er akvakultur og dens forbruk av plast. Dette er en industri som har vokst bety-

6 EFRAG. (2023). Implementation guidance: Draft EFRAG IG3: List of ESRS datapoints. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=/sites/webpublishing/SiteAssets/Draft+EFRAG+IG+3+DPs+explanatory+note+231222.pdf>

7 NOU 2023:15. (2023). Bærekraftsrapportering: Gjennomføring av direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD). Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Teknisk redaksjon.

8 Forbrukertilsynet. (2024, 01. mars). Forbrukertilsynets rolle. Hentet 05. april 2024 fra: [Forbrukertilsynets rolle - Forbrukertilsynet](#)

delig i Norge, både økonomisk og i forhold til markedsinnflytelse. Imidlertid har denne industrien en sirkularitetsrate på kun 35 %. Mer enn halvparten av plastavfallet som genereres blir enten deponert eller forbrent, mens 33 % blir resirkulert til en lavere verdi utenfor akvavindustrien.

Selv om dette reduserer forbruket av plast, bidrar det ikke til langsiktig materialgjennbruk. Det er likevel et potensial for å øke graden av sirkularitet i bransjen. Det forventes at sirkularitetsraten kan økes til 83 % innen 2040.⁹ Dette kan oppnås ved å forbedre gjennbruk og resirkulering av plast, videreutvikle produktutforming for å forlenge produktets levetid, og oppskalere lokal infrastruktur for sortering, rengjøring og materialgjenvinning. Som et resultat vil kostnadene reduseres, da det blir mindre behov for blant annet nye råvarer.¹⁰ Dessuten gir det bedrifter innsikt i egen verdikjede, og stimulerer til samarbeid mellom både interne avdelinger og eksterne aktører.¹¹

Hva kan utfallet være av å prioritere arbeidet med ESRs E5?

Økt etterspørsel etter bærekraftige løsninger hos konsumenter

En ny studie fra EY viser at selskaper som forbedrer miljøaspektet, typisk vil øke finansiell lønnsomhet. Studien viser også at miljøhensyn ikke trenger å gå på bekostning av det finansielle resultatet.¹² Videre kom det frem i en rapport i *The Economist* i 2021, på vegne av WWF, at det har vært 71 % økning glo-

balt i antall internettsøk på bærekraftige varer de siste fem årene.¹³

Selv om økonomisk vekst fortsatt prioriteres av de fleste land, innser et økende antall konsumenter at det betales en høy pris i morgen for billige produkter i dag, på grunn av ødeleggelsen av naturen og de skadelige effektene av klimaendringer.¹⁴ En undersøkelse viste at 66 % av alle respondentene tar hensyn til bærekraft når de gjør et kjøp.¹⁵ I Norge viser tall fra FINN at utleie av klær har hatt en gradvis økning de siste årene, selv om omfanget fremdeles er relativt lite.¹⁶ Dette reflekterer et skift i etterspørsel hos konsumentene, vekk fra bruk-og-kast-mentaliteten.

Økt etterspørsel etter bærekraftige investeringer i kapitalmarkedet

Bærekraft prioriteres høyt blant investorer, og ifølge EYs Global Corporate Reporting and Institutional Investor Survey tar 99 % av investorer ESG-rapportering i betraktning når beslutninger skal treffes. 78 % av investorene ønsker at ESG inkorporeres i selskapets drift, selv om profitten reduseres på kort sikt.¹⁷ I samme undersøkelse fremkommer det at 76 % av investorene erfarer at selskaper er svært selektive rundt hva slags informasjon som publiseres. Det vil dermed være et stort insentiv til å øke transparenshen og implementere sirkulærøkonomiske prinsipper i bedrifter.

Ved spørsmål om å gå over til en sirkulær forretningsmodell vil det være fornuftig å ta konsumenters og investorers preferanser i betraktning, da et godt omdømme og transparenshen vil hjelpe

bedrifter å differensiere seg i markedet, samt forenkle rapporteringsprosessen.

Økt etterspørsel etter gjenvunnet materiale

Industriektoren har et betydelig potensial for å nå en høy sirkularitetsrate. Hydro, en stor aktør i denne industrien, benytter resirkulerbar aluminium som innsatsfaktor i sin produksjon som opprinnelig har vært kategorisert som forbrukeravfall. Forbrukeravfall refererer utelukkende til aluminium som har nådd slutten av sin levetid, og som kan tas tilbake i kretsen ved resirkulering.

Hydro minimerer sitt energiforbruk med 95 % ved å bytte ut tradisjonelt materiale av primært aluminium.¹⁸ Bruken av resirkulerbar aluminium i produksjonsprosessen fører til en lavere mengde generert varme og dermed mer effektiv bruk av energi, samtidig som aluminiumet kan gjenvinnes i det uendelige og fortsatt beholde alle sine egenskaper.¹⁹

Som følge av dette har Hydro et markedsledende lavt CO₂ fotavtrykk på 1,9 kilo CO₂ekvivalenter (e) pr. kilo aluminium. I 2022 produserte selskapet 16 000 tonn av en type aluminium som inneholdt 75 % av et materiale som opprinnelig var definert som forbrukeravfall. Siden 2022 har Hydro økt dette innholdet til 100 %

Eksempler på forbrukeravfall kan være alt fra revne byggeprosjekter til mat- og drikkecontainere samt biler. Biler har ofte en levetid på 10–15 år, samtidig som aluminiumsprofiler i biler forventes å øke fra rundt 10 kilo pr. bil i 2020 til over 40 kg i 2030, etter allerede å ha doblet seg fra 2020. Denne resirkulerte aluminiumen blir i dag solgt til en betydelig høyere pris enn tradisjonell aluminium, noe som reflekterer både knapphet på tilbudssiden og høy etterspørsel etter dette produktet.²⁰ Benyttelse av

9 Skage, M. & Moe, E. (2024, 12. mars). *How Norwegian aquaculture rides the wave of rising salmon prices*. EY. [How Norwegian aquaculture rides the wave of rising salmon prices | EY Norway](#)

10 Ibid

11 Handelens Miljøfond, Systemiq & Mepex. (2023). *Veien til sirkulær plast: Plast med lang levetid*. https://www.systemiq.earth/reports/downloads/Veien_til_sirkulaer_plast-Plast_med_lang_levetid.pdf

12 Bell, M., Garcia, R. & Wollmuth, J. (2024 06. mars). *How can investment in EHS drive corporate success?* EY. [2024 EY Global EHS Maturity Study | EY - Global](#)

13 WWF. (u.å.). *The Eco-wakening*. Hentet 05. April 2024 fra [The Eco-wakening is here. \(panda.org\)](#)

14 Close, C. (2021, 18. mai). *The global eco-wakening: how consumers are driving sustainability*. WWF. [Eco-wakening: how consumers are driving sustainability | World Economic Forum \(weforum.org\)](#)

15 McKinsey & Company & The Business of Fashion. (2020). *The state of Fashion 2020. The State of Fashion 2020 (mckinsey.com)*

16 FINN. (2024, 25. mars). *Bruktundersøkelsen 2024 er her!* Hentet 05. april 2024 fra [FINN.no | Bruktundersøkelsen 2024 er her! \(george.no\)](#)

17 Bell, M & Corson M. (2022, 11. November). *How can corporate reporting bridge the ESG trust gap?* EY. [How can corporate reporting bridge the ESG trust gap? | EY - Global](#)

18 Hydro. (u.å.). *Hydro Recycled aluminium*. Hentet 05. april 2024 fra [Recycled aluminium \(hydro.com\)](#)

19 Hydro. (u.å.). *Hydro CIRCAL resirkulert aluminium*. Hentet 05. april 2024 fra [Hydro CIRCAL](#)

20 Kildemo, P. (2023, 03. juni). *100R – our greenest aluminium*. LinkedIn. (2) [100R – our greenest aluminium | LinkedIn](#)

resirkulerbar aluminium er kostnadsbesparende og et CO₂-reducerende tiltak. På denne måten møter Hydro stigende etterspørsel i et marked som ønsker lavkarbon og resirkulert aluminium.²¹

Økt fokus og etterspørsel etter sirkulære produktdesign og forretningsmodeller

Som nevnt viser bilindustrien et potensial for betydelige økonomiske gevinster ved implementering av sirkulære økonomiske forretningsmodeller. Det forventes at lønnsomheten kan øke 1,5 ganger langs verdikjeden og øke inntektene pr. kjøretøy med 15–20 ganger salgsprisen over kjøretøyets levetid.²² Dette oppnås primært gjennom leasingmodeller, muligheter for korttidsleie av kjøretøy og livssyklustjenester som maksimerer kjøretøyets levetid. Modulære kjøretøydesign gir også høy avkastning gjennom reparasjon og resirkulering ved endt levetid.

Med kostnadsforbedringer, som følger av utviklingen av avansert resirkuleringsteknologi, kan behandling av kjøretøy ved endt levetid skape høyere inntekter sammenlignet med dagens

nivå, samtidig som det reduserer innkjøpskostnader for lavkarbonmaterialer. Etter hvert som verdikjeden blir sirkulær, vil bedrifter som tar i bruk en slik forretningsmodell, dra fordel av forbedret kjørelengde og justering av initiativer gjennom økt lønnsomhet.

Overgangen til en sirkulær økonomi krever samarbeid og innovasjon, part-

nerskap, samt bygging av felles plattform for datadeling som sikrer økt transparens. Nesten 75 % av karbonutslippene, og opptil 80 % av ressursforbruket pr. passasjerkilometer kan reduseres innen 2030, samt gi betydelige forretningsmuligheter.²³

²³ Ibid

Hva er sirkulær økonomi og hvorfor er det viktig?

Overgangen fra lineær til sirkulær økonomi er avgjørende for å motvirke dagens miljøkrise. En av hovedårsakene til denne krisen er overforbruk.²⁴ Dagens produksjons- og forbruksmønstre står bak 90 % av det globale naturtapet og halvparten av alle klimagassutslippene.²⁵ I tillegg har utvinningen av naturressurser økt med 400 prosent siden 1970.²⁶ 12. april 2023 hadde Norge brukt opp sin del av jordens fornybare ressurser for året, samtidig som kun 2,4 prosent av Norges ressurser går tilbake i kretsløpet.²⁷ Dette står i sterk kontrast til EUs sirkularitetsrate som er på omtrent 11,5 prosent.²⁸

Tradisjonelt har bedrifter fulgt en lineær forretningsmodell, der råvarer blir til produkter som til slutt blir til avfall. Dermed er det behov for en økonomisk modell som fremmer bevaring og regenerering av materialer gjennom hele produktens livssyklus. For å lykkes med denne overgangen, må selskaper endre sin grunnleggende tilnærming til forretningsstyring. Eksempler på endringer kan være investering i ny teknologi, omstrukturering av produksjonsprosesser, justering av salgs- og prismodeller, holdningsendringer blant ansatte, og forbedret rapporteringsstruktur.

²¹ Kildemo, P. (2023, 10. mars). *Commercializing Greener Products*. LinkedIn. (2) [Commercializing Greener Products | LinkedIn](#)

²² Dror, M. B., Gupta, A., Deloison, T., Schmidt, A., Holst, A. & Machur, W. (2022). *Driving Ambitions: The Business Case for Circular Economy in the Car Industry*. World economic forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Driving_Ambitions-2022.pdf

²⁴ UN Environment programme. (2024). *Global Resources Outlook 2024: Bend the trend - pathways to a liveable planet as resource use spikes*. <http://resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024>

²⁵ WWF. (u.å.). *Naturtap og naturrisiko for næringslivet*. Hentet 05. april 2024 fra: [Naturtap og naturrisiko for næringslivet - WWF](#)

²⁶ Neslen, A. (2024, 02. februar). *Extraction of raw materials to rise by 60% by 2060, says UN report*. The Guardian. Hentet 05. april 2024 fra: [Extraction of raw materials to rise by 60% by 2060, says UN report | Mining | The Guardian](#)

²⁷ Circular Norway. (2020). *The circularity GAP report Norway: Closing the Circularity Gap in Norway*. [8853d3_4878d746a9fc40f0a9aacd113e090abc.pdf \(filesusr.com\)](#)

²⁸ European Union. (2023, 04. desember). *Eurostat: the EU's circular material use rate rose slightly in 2022*. Hentet 05. april 2024 fra: [Eurostat: the EU's circular material use rate rose slightly in 2022 | European Circular Economy Stakeholder Platform \(europa.eu\)](#)

Spiro-dommen (HR-dom)

Styreansvar overfor investorer i rettet emisjon

I en enstemmig dom fra Høyesterett avsagt 22. desember 2022 har Høyesterett foretatt en avklarende presisering av når styremedlemmer i aksje- og allmennaksjeselskaper kan bli erstatningsansvarlige for feilaktig informasjon de har gitt til investorer i forbindelse med kapitalforhøyelser.

Advokatfullmektig
Hedda Sofie Taxerås
Advokatfirmaet
Simonsen Vogt Wiig

Styreansvaret er individuelt, og det må foretas en konkret vurdering av det enkelte styremedlemmets forhold. Generelt er ileggelse av styreansvar betinget av at erstatningsrettens kumulative vilkår er oppfylt: i) dokumentert økonomisk tap, ii) ansvarsgrunnlag (krav til skyld) og iii) adekvat årsakssammenheng mellom økonomisk tap og de(t) forhold som utgjør ansvarsgrunnlaget.¹

Fakta om saken

Selskapet Spiro Medical AS («Spiro») ble stiftet av tre personer («stifterne») 18. februar 2011. To av stifterne hadde tidligere utviklet et produkt kalt AG200 for diagnostisering og behandling av søvnapné. På grunn av ny IOS-standard som ble introdusert i 2008 og 2014, ble det imidlertid et behov for å utvikle en ny og forbedret versjon av AG200. Utviklingen og senere salg av dette nye og forbedrede produktet, som fikk navnet ApneaGraph Spiro, var hovedformålet til Spiro. Senere skulle det vise seg at ApneaGraph Spiro ikke egnet seg

Høyesterett kom frem til at ingen av styremedlemmene kunne holdes erstatningsansvarlig for informasjonen gitt i forbindelse med kapitalforhøyelsen.

til masseproduksjon da kateteret, som var en viktig del av produktet, ikke kunne gjenbrukes 20 ganger og derfor ikke egnet seg til masseproduksjon.

Fra stiftelsen i 2011 var driften av Spiro hovedsakelig finansiert av lån fra hovedaksjeeierne, som var stifternes respektive holdingselskaper. Da selskapet fikk behov for ny tilførsel av egenkapital sommeren og høsten 2014, ble det bestemt å gjennomføre en rettet konstantemisjon.

Spiro engasjerte en finansiell rådgiver som utarbeidet en selskapspresentasjon. Denne ble presentert for potensielle investorer. En av stifterne henvendte seg også til en tidligere interessent (i det videre kalt «A») og oversendte til vedkommende samme presentasjon av selskapet. Deretter utvekslet en av stifterne og A en rekke eposter med spørsmål og svar. Senere ble det også avholdt et fysisk møte der en oppdatert selskapspresentasjon ble gjennomgått av selskapet, sammen med

¹ Jf. aksjeloven § 17-1.

A og tre andre potensielle investorer som hadde nære relasjoner til A («investorene»).

På møtet ble investorene gitt en omfattende teknisk gjennomgang av ApneaGraph Spiro. De ble også informert om at målinger på kateteret, som var en viktig del av produktet, kun var foretatt på en prototype. Selskapspresentasjonen opplyste at utviklingen av produktet var et «Development Project». Det ble videre opplyst at ApneaGraph Spiro skulle leveres til klinisk testing på Akershus universitetssykehus og at produktets programvare var under utvikling med forventet ferdigstilling i 2014. Stifterne ble informert om at det allerede var søkt om CE-godkjenning av produktet og at slik godkjenning var «in progress». Formell CE-godkjenning var nødvendig for å kunne selge ApneaGraph Spiro.

22. august 2014 ble det gjennomført en kapitalforhøyelse i Spiro hvor investorene tegnet seg for aksjer i selskapet for et totalt tegningsbeløp på ca. MNOK 15. Etter kapitalforhøyelsen ble det gjennomført klinisk testing på Akershus universitetssykehus, samt på et sveitsisk sykehus. Senere viste det seg imidlertid at ApneaGraph Spiro ikke egnet seg for masseproduksjon da kateteret ikke kunne gjenbrukes 20 ganger. Dette kunne vært avdekket dersom Spiro hadde gjennomført klinisk testing i et større omfang. Stifterne hadde imidlertid ikke søkt om CB-godkjenning som er nødvendig for kunne gjennomføre slik klinisk testing i et større omfang. Resultatet av dette var at ferdigstillingen og salget av produktet derav ble forsinket, og på grunn av uenigheter mellom selskapet og investorene ble ikke selskapet tilført ytterligere kapital. Konkurs ble dermed åpnet ved oppbudsbejæring i september 2017.

I etterkant av konkursen anførte investorene at to av stifterne, som også var styremedlemmer i Spiros styre, var erstatningsansvarlige i henhold til aksjeloven § 17-1 for deres økonomiske tap som følge av investeringen. Dette fordi de hadde fått mangelfulle opplysninger om fremstillingen og evnen til

masseproduksjon av ApneaGraph Spiro. Investorene mente at stifterne hadde gitt feilaktig informasjon da de hevdet at ApneaGraph Spiro var egnet til masseproduksjon og hadde et kateter som tålte 20 ganger gjenbruk. Produktet burde vært testet i større grad på mennesker, noe som ville avdekket at kateteret ikke tålte 20 gangers gjenbruk.

Høyesterett om den generelle terskelen for styreansvar

Innledningsvis fastslår Høyesterett at styret har et overordnet ansvar for at opplysningene investorene får presentert i relasjon til en kapitalforhøyelse, er korrekte.

Videre trekker Høyesterett paralleller til krav om å utarbeide prospekt ved kapitalforhøyelser i noterte selskaper, jf. verdipapirhandelloven § 7-5. Kravene til innholdet i slike prospekt kan gi retningslinjer for hvilken informasjon styret må gi potensielle investorer ved kapitalforhøyelser i aksje- og allmennaksjeselskaper ellers, jf. verdipapirhandelloven § 7-7 (1).

I forlengelsen av dette, poengterte Høyesterett at det ikke kan kreves at et selskap opplyser om enhver omstendighet av mindre betydning. Feil og utelatelser må etter en samlet vurdering antas å ha *vesentlig betydning*, basert på opplysningene som er gitt totalt sett, for å kunne lede til erstatningsansvar. Aksjeselskapsformens natur gir dessuten styret adgang til å pådra selskapet en viss kommersiell risiko innenfor rimelighetens grenser.

I tillegg uttaler Høyesterett at investorer som hovedregel selv må bære risikoen for egne forventninger om markedsutviklingen og lignende antagelser om fremtiden, så langt disse ikke er basert på villedende informasjon fra selskapet. Det har også betydning om det er tale om profesjonelle investorer, da disse på selvstendig grunnlag forventes å kunne vurdere relevante opplysninger og eventuelle risikofaktorer ved en kapitalforhøyelse i større grad enn ikke-profesjonelle investorer.

På denne bakgrunn mente Høyesterett at terskelen i utgangspunktet er høy for å ilegge styremedlemmer personlig erstatningsansvar for uriktige eller utelatte opplysninger gitt i forbindelse med en kapitalforhøyelse.

Høyesteretts konkrete vurdering i den aktuelle saken

Etter en samlet vurdering kom Høyesterett frem til at ingen av styremedlemmene kunne holdes erstatningsansvarlig for informasjonen gitt i forbindelse med kapitalforhøyelsen.

De opplysningene som ble gitt om ApneaGraph Spiro var i det alt vesentlige korrekt. Investorene fikk opplyst at produktet ikke var tilstrekkelig testet på selve investeringstidspunktet. Videre fikk investorene konkret informasjon om at produktet skulle testes på Akershus sykehus, og at slik testing skulle foretas på en foreløpig prototype av produktet. Produktet ble levert til slik testing og fungerte da som forutsatt, med kun et par forslag til tekniske forbedringer. Senere viste det seg imidlertid at prototypen ikke kunne gjenbrukes 20 ganger og egnet seg derfor ikke til masseproduksjon. Styret feilvurderte derfor behovet for å innhente CB-godkjenning for deretter å kunne utføre testing av produktet i et større omfang. Hadde selskapet innhentet slik CB-godkjenning tidligere, kunne de potensielt ha avdekket at produktet ikke egnet seg for masseproduksjon fordi produktets kateter ikke kunne gjenbrukes 20 ganger.

Høyesterett uttalte at styremedlemmene ikke ga uriktige opplysninger i forbindelse med kapitalforhøyelsen, men gjorde en feilvurdering av den informasjonen de hadde. Terskelen er høy for å ilegge styremedlemmer erstatningsansvar for å ha feilvurdert en situasjon i etterkant av at den har oppstått, når utfallet er klart. Stifterne kunne derfor ikke bebreides for å ha vurdert det slik at det ikke var behov for mer omfattende testing av produktet på investeringstidspunktet, når dette fremstod som en riktig vurdering da vurde-

ringen faktisk ble gjort. I tillegg må investorer som nevnt over bære risikoen for at egne forventninger om fremtiden faktisk slår til. Høyesterett vektla også at investorene er profesjonelle investorer som var klar over at det heftet risiko til utviklingen av produktet. Vurdert opp mot at det generelt gjelder en høy terskel for å ilegge erstatningsansvar for uriktige eller utelatte opplysninger, ble ingen av styremedlemmene ilagt erstatningsansvar.

Rettsavklaringer for styreansvar for opplysninger gitt til en investor

Spiro-dommen gir, som Høyesterett selv understreker, en avklarende presisering av normen som gjelder i bestemte type-tilfeller – som i dette tilfellet er informasjon gitt til investorer av styremedlemmer i forbindelse med en kapitalforhøy-

else. Dommen kartlegger nærmere i hvilke tilfeller styremedlemmer kan ilegges erstatningsansvar på grunnlag av uriktige eller unnlatte opplysninger. Det er ikke avgjørende i seg selv at det er gitt uriktige opplysninger eller utelatt relevante opplysninger. Alle opplysninger som er gitt, må vurderes samlet og det må deretter vurderes om de angivelig uriktige eller unnlatte opplysninger hadde *vesentlig betydning* for bedømmelsen av selskapet.

Det er viktig å skille mellom uriktig faktisk, historisk informasjon, og prognoser og uttalelser om en forventet utvikling. Såfremt det er gitt korrekte opplysninger, bærer en investor selv risikoen for å stole på de prognoser og forventninger som gis på grunnlag av disse opplysningene. Særlig profesjonelle investorer forventes å kunne vurdere informasjonen og risikofaktorene

som blir presentert. På denne bakgrunn har styremedlemmer et visst handlingsrom når det gjelder egne meninger om selskapets fremtidsutsikter og videre utvikling, under forutsetningen om at slike meninger bygger på korrekte opplysninger. I tillegg må profesjonelle investorer merke seg at det skal mye til før de kan påberope seg erstatningsansvar overfor styremedlemmer for tapte investeringer.

Høyesterett har gitt en grundig begrunnelse som viser til øvrige sentrale dommer på feltet og er enstemmig i sin konklusjon. På denne bakgrunn mener vi at Spiro-dommen gir en nyttig avklaring med hensyn til hvilke opplysninger og vurderinger styremedlemmer kan gi i relasjon til kapitalforhøyelser, uten å risikere styreansvar. Dommen vil etter vår vurdering ha en klar prejudikatsverdi.

Coop-dommen og fradragsrett for inngående merverdiavgift Fra galt til verre

Coop-dommen (LB-2022-152995), der det ble nektet fradragsrett for inngående merverdiavgift for anskaffelser til en virksomhet, er et vedvarende uttrykk for manglende forståelse om næringsvirksomhet og av merverdiavgiftssystemet. Ansvaret ligger hos Finansdepartementet.

Advokat
Tor Arne Pedersen
Director Group Tax Telenor ASA

Våren 2023 skrev jeg artikkelen som er publisert i Revisjon og Regnskap nr. 5 2023 om Finansdepartementets arbeid for å skape begrensninger i fradragsretten for inngående merverdiavgift. Jeg omtalte Høyesteretts dom HR20212025A «Siemens-dommen» og jeg påviste hvordan Høyesteretts utgangspunkt for sin vurdering av

bestemmelsen om fradragsrett for inngående merverdiavgift ikke følger av loven.

Omtrent samtidig avsa Borgarting lagmannsrett 23. mars 2023 en dom hvor det ble nektet fradragsrett for inngående merverdiavgift for anskaffelser til en virksomhet. Det gjaldt samme type tjenester, såkalte «transaksjonskostnader». Til forskjell fra i Siemens-dommen, som gjaldt salg av fast eiendom, ble rådgivning og annen bistand anskaffet av Coop ved kjøp av virksomhet. Transaksjonen ble gjennomført ved at Coop overtok et aksjeselskap fra ICA.

Lagmannsrettens dom 23. mars 2023 er sak LB-2022-152995 om kostnader som Coop Handel Norge AS hadde ved kjøpet av ICA Norge AS fra ICA Detalj AB. Ankeutvalget i Høyesterett besluttet 28. august 2023 at Coop Norge SA sin anke ikke skulle behandles av Høyesterett.

Dagligvaremarkedet i Norge ble endret, ICA avviklet, Coop utvidet

I Coop-dommen redegjøres det for at ICA hadde så små marginer i det norske dagligvaremarkedet at man ikke tjente penger. En avtale med NorgesGruppen

om innkjøp og logistikk ble ikke satt i verk på grunn av lang saksbehandlingstid hos Konkurransetilsynet. Samtidig hadde Coop og Rema dialog om samarbeid for ikke å sakke akterut hva gjaldt innkjøpsbetingelser. Dette behovet for samarbeid falt bort for Coop da ICA kom til at de ville legge ned virksomheten i det norske dagligvaremarkedet. ICA Detalj AB inviterte Coop Norge SA og et ukjent antall andre i en konfidensiell budprosess om å kjøpe ICA Norge AS. Coop ville få tilgang til:

- 559 butikker inkl. leiekontrakter
- Franchisekontrakter
- alle ansatte på hovedkontor, lager og butikk
- Tre lager, fem regionslager
- leiekontrakt for hovedkontor

For Coop-konsernet ville butikker med god beliggenhet i de store byene gi økt markedstilgang i forhold til virksomheten de hadde med samvirkeleag i distriktene. Coop ville få økt sine innkjøpsvolumer, som gir bedre innkjøpspriser. Coop-konsernets eksisterende effektive og automatiserte lagerstruktur ville få kostnadsbesparelser innenfor distribusjon ved å tilføre volumene fra ICA i distribusjonen.

Coop besluttet at Coop Handel Norge AS skulle kjøpe ICA Norge AS

Coop Norge SA besluttet at Coop Handel Norge AS skulle være part i kjøpet av ICA Norge AS. Styret i Coop Norge SA var eier av beslutningsprosessen. En beslutning om kjøp måtte forelegges årsmøtet i Coop Norge SA (medlemseid organisasjon, årsmøtet har oppgaver som generalforsamlingen i et AS).

13. april 2015 overtok Coop Handel Norge AS ICA Norge AS, som endret navn til Norsk Butikkdrift AS.

I Lagmannsrettssaken anførte Staten at Coop Norge Handel AS ved kjøpet av aksjene i ICA Norge AS fra ICA konsernet kunne benytte sin posisjon som aksjeeier til å gjennomføre planlagt integrasjon og omstrukturering i Norsk Butikkdrift AS som var blitt et selskap i

Lagmannsrettens dom 23. mars 2023 er sak LB-2022-152995 om kostnader som Coop Handel Norge AS hadde ved kjøpet av ICA Norge AS fra ICA Detalj AB.

Coop-konsernet (og skiftet navn fra ICA Norge AS).

Når virksomhet overtas, vil det alltid være et samarbeid mellom gammel og ny innehaver om opprettholdelse av driften, og de planlagte endringene som konsernselskap hos ny eier gjennomgås. I dette tilfellet er det samvirkeorganisasjonen Coop.

Jeg kommer tilbake til Statens anførsel om det aksjerettslige begrepet å ha eierposisjon ved å eie aksjer. Rent praktisk for virksomheten kan det noteres at i avtalen om overtakelse av ICA ville Coop i en periode fortsette å bruke ICA-konsernet sitt logistikksystem og de benyttet ICA-konsernets merkevarer frem til omprofilering var gjennomført for den enkelte butikk. Omprofileringen av første butikk skjedde 20. april 2015, siste butikk ble omprofilert 8. mars 2016. Omprofileringen må ha vært forberedt før overtakelsen av aksjene 13. april 2015.

Logistikk, innkjøp, IT og merkevarer var knyttet til ICA-konsernet frem til mars 2016, mens regnskapssystemet ble faset ut i juni 2016. Det fremgår av denne informasjonen i dommen at ICA Detalj

AB (og evt. andre selskaper i ICA konsernet) var involvert for overtakelsen av virksomheten.

Arbeidsrettslig startet virksomhetsoverdragelsen 1. mai 2015 med overdragelse til Coop Norge SA (som nok gjaldt ansatte i butikkene) og overdragelse av ansatte til Coop Norge Handel AS (dette gjaldt nok ansatte i innkjøp, lager og distribusjon med logistikkfunksjon). Det er ikke informasjon om ansatte som ble værende i Norsk Butikkdrift AS. Nedbemmanningsprosesser pågikk frem til mars 2016.

I Coop systemet har Coop Handel Norge AS ansvar for innkjøp og distribusjon. Innkjøpene fra leverandører av dagligvarer blir solgt videre til Coop Norge SA som selger til butikkene/samvirkeleagene. Faktum i saken var at Coop Norge SA ville oppnå de største fordelene som kjøpet av ICA ville gi.

Butikklokaler hos Norsk Butikkdrift AS (tidl. ICA)

Norsk Butikkdrift AS hadde ansvaret for drift og oppfølging av både filial- og franchisebutikker. Det fremgår av dommen at Coop Norge SA dekket Norsk

Butikkdrift AS sine kostnader til omprofilering. Det vil si konsernavtale om lån, et ensidig bidrag (gave) ble neppe gitt. Prosessen med omprofilering indikerer også et praktisk samarbeid med ICA Detalj AB.

Coop sitt prosjekt

Coop sitt prosjekt for å overta ICA var inndelt i faser: (1) Innledende samtaler, (2) Bud, (3) Signering, (4) Tilrettelegging for overtakelse, (5) Gjennomføring av aksjekjøp, (6) Planlegging av integrasjon og omstrukturering, (7) Overtakelse.

Coop Handel Norge AS hadde innkjøp av tjenester med bistand i prosjektet. Jeg har avmerket med to stjerner de anskaffelsene det ble innrømmet fullt fradrag for inngående merverdiavgift for. En stjerne markerer anskaffelser hvor det ble innrømmet delvis fradrag for inngående merverdiavgift. For øvrig ble fradrag for inngående merverdiavgift nektet. Kostnadene er eks. mva.:

Transaksjonsstøtte	33 528 426	*
Tilleggsutredning	1 770 500	**
Finansiering	2 761 923	*
Signering og due diligence	3 156 057	
Konkurransetilsynet	10 687 013	
Integrasjon	28 557 364	**
Arbeidsrettslige	481 750	**
Utlegg	106 005	
Konsernjuridiske tjenester fra Coop Norge SA	300 000	*

Merverdiavgift på alle anskaffelsene i prosjektet utgjør kr 20 337 259. Inngående merverdiavgift ble nektet fradragført med kr 11 678 485. Dommen gir ingen informasjon om skattekontorets vurderinger for hva det ble akseptert fullt fradrag for. «Tilleggsutredning» er ikke opplysende for hvilke anskaffelser det ble innrømmet fradragrett for. «Integrasjon» kan man anta at gjelder internt i Coop-konsernet. «Arbeidsrettslig» gjelder vel at slike kostnader til overføring av ansatte til

andre selskaper ikke fulgte med aksjene i Norsk Butikkdrift AS. Det er ingen informasjon om «transaksjonsstøtte» og «finansiering» som det ble akseptert delvis fradrag for. Det er heller ingen vurderinger for hva det ikke ble akseptert fradrag for. «Signering og due diligence» kan man anta at gjelder overtakelsen av Norsk Butikkdrift AS. Dommen har ingen informasjon om «Konkurransetilsynet». Dette er en stor kostnad, og hvorfor kostnader som gjelder en endring som påvirker dagligvaremarkedet i Norge ikke skal være fradragberettiget, burde vært vurdert. Det var jo saksbehandlingstiden hos Konkurransetilsynet for avtale med Norgesgruppen om innkjøp og logistikk som førte til at avtalen ble avvirket. Meldeplikten til konkurransetilsynet ville vært den samme dersom Coop hadde overtatt ICA ved en innmatstransaksjon. Det er ikke aksjekjøpet i seg selv som behandles av Konkurransetilsynet, men påvirkningen av konkurranseforhold. I dette tilfellet ved endringen innen dagligvaremarkedet.

Virksomhet i konsern

Organiseringen, funksjonsdelingen i Coop-konsernet er beskrevet i dommen, men er ikke tillagt noen betydning.

I Store norske Leksikon er konsern omtalt slik (de tre siste ordene har særlig betydning):

«Konsern er to eller flere rettslig selvstendige selskaper som reelt utgjør en enhet ved at et selskap (morselskapet) har bestemmende innflytelse over ett eller flere andre selskaper (datterselskaper). Morselskapet vil da ofte benytte sin posisjon til å lede datterselskapene som en organisatorisk enhet.»

Ut over strategi, styring og andre fellesfunksjoner i konsernet, vil selskapene i den organisatoriske enheten ofte ha betydelig internhandel. Når selskapene ikke inngår i en fellesregistrering genereres betydelig avgiftspliktig omsetning internt. Slik aktivitet konsolideres i konsernregnskapet.

NOU 1996:6 kan nevnes. Utredningen gjaldt «Arbeidstakeres stilling i konsernforhold m.v.». Kapittel 2 har en gjennomgang av «Konsern og andre selskapsgrupperinger». I kap. 2.6.2 omtales «Konsernstyring og konsernstyre». Jeg siterer fra NOUen:

«I praksis vil ofte styrings- og organisasjonssystemer på siden av aksjelovens system ha vel så stor betydning for beslutninger i konsern som avgjørelser og styring etter aksjelovens regler. Det er også grunn til å understreke at et konsern ikke bare – og heller ikke først og fremst – fungerer med grunnlag i rettslig [*sic*] lover.»

ICA sin virksomhet ble integrert i Coop sin virksomhet

Ut fra faktum slik det er redegjort for i dommen, hadde ikke ICA fått til lønnsom drift i dagligvaremarkedet i Norge. Coop ønsket å utvikle sin virksomhet. Kjøpet av aksjene hadde ikke den snevre betydningen som Staten anførte. Dagligvaremarkedet i Norge ble endret.

Ved kjøpet av aksjene ble ICA Norge AS (som endret navn til Norsk Butikkdrift AS) et selskap i Coop-konsernet. På Coop sine nettsider er kjøpet av ICA Norge AS (Norsk Butikkdrift AS) med integrasjonen i Coop Norge SA konsernet omtalt slik:

«I 2016 kjøpte Coop ICA Norge. Driften av disse butikkene ligger i datterselskapet Norsk Butikkdrift AS. Selskapet har en avdeling for heleide butikker, og en for franchise-butikker. Oppkjøpet var en suksess, Coop gikk fra å være den tredje største aktøren i Norge til å bli den nest største. Coop hadde i 2017 en markedsandel i det Norske markedet på 29,7 prosent.»

Forklaringen på at det var Coop Norge SA som var part i saken for domstolene og ikke Coop Handel Norge AS, fremgår av Coop Norge sin årsberetning for 2017:

«I 2017 er det gjennomført strukturelle endringer i konsernet, hvor den største endringen var fusjonen av Coop Norge

SA og Coop Norge Handel AS. Med dette har man etablert en enklere konsern- og styringsstruktur, som har dannet et godt grunnlag for ytterligere videreutvikling av konsernet.»

Av interesse for tema i denne artikkelen kan jeg nevne at det i årsberetningen for 2017 skrives:

«Konsernet nedbetalte oppkjøpsfinansieringen knyttet til ICA-oppkjøpet tidligere enn planlagt. Nye lånerammer er etablert, og sammen med konsernets egen likviditet danner dette et godt grunnlag for videre vekst og utvikling.»

Merverdiavgiften ble en kostnad i Coop

Samlet sett kan det av informasjonen leses at merverdiavgiften på kr 11 678 485 som det ble nektet fradrag for, ble en del av kostnadene for å bli den nest største aktøren innen dagligvare i Norge. Dersom kostnaden til merverdiavgiften ikke kunne tas ut i en økning av pris, reduserte den Coop sitt dekningsbidrag. Dekningsbidrag er et bedriftsøkonomisk begrep. Det kunne vært gjort en slik beregning som kunne vise hvordan merverdiavgiften ble kumulert i Coop sin virksomhet. Etter som oppkjøpet var en suksess, fikk kostnaden til merverdiavgift samlet sett liten betydning. Men det er ikke det saken gjelder, og det er ikke slik merverdiavgiftssystemet virker.

Et case med en alternativ gjennomføring – kanskje lå det slike elementer i faktum?

I Coop-dommen kunne Lagmannsretten stilt seg et spørsmål om hvordan merverdiavgiftssystemet henger sammen. La oss se alternativt på de 559 butikkene inkl. leiekontrakter som Coop fikk tilgang til. Transaksjonen kunne vært strukturert som et innmatsalg. Bedriftsøkonomisk må det legges til grunn at utleier var frivillig registrert for utleien, men 559 leiekontrakter måtte reforhandles. Coop sine advokat-/eiendomsmeglerkostnader knyttet til overtakelse av leiekontrakter ville vært fradragsberettiget. Det kan det ikke være tvil om.

Dommen har ingen informasjon om alle de 559 butikkene ble driftet ved leiekontrakter, eller om noen butikker ble drevet i eierseksjoner. Spørsmålet ville da bli om merverdiavgiften på advokat-/eiendomsmeglerkostnader knyttet til eierovergangen av seksjonene ikke er fradragsberettiget? Ut fra formelt «jurister» skulle merverdiavgiften ikke være fradragsberettiget fordi den gjaldt fast eiendom. Men hvorfor? Fortsatt skulle det drives dagligvarehandel på samme måte i arealene. Merverdiavgiftssystemet tilsikter nøytralitet og skal ikke virke vridende. Jeg mener at det ville være fradragsrett for inngående merverdiavgift i virksomheten å drive dagligvarehandel. Det vil si en vurdering som i Elkjøp-dommen, omtalt nedenfor.

Som en avslutning av caset nevner jeg at dommen ikke har informasjon om noen av/alle de 559 butikkene var klausulert om eierskifte på aksjonærnivå. Dommens ord «inkl. leiekontrakter» sier ikke klart om alle butikkene var leid. Med en eierklausulering ville deler av advokat-/eiendomsmeglerkostnadene for aksjetransaksjonen også gjelde overgangen av rett til leiekontrakter eller til kjøp av eierseksjoner.

Relevante anskaffelser med tilstrekkelig nær og naturlig tilknytning til avgiftspliktig virksomhet

Fradragsretten i merverdiavgiftsloven § 8-1 knytter seg etter min mening bare til om bruken har tilstrekkelig nær og naturlig tilknytning til avgiftspliktig virksomhet. Det er det som står i loven om «til bruk». En annen måte å tilnærme seg dette på, er om merverdiavgiften blir en kostnad i virksomhetens avgiftspliktige virksomhet dersom den ikke kan bli fradragsført. Dette gjelder bestemmelsens funksjon om at merverdiavgiften ikke blir kumulert i avgiftspliktig virksomhet. Jeg viser til omtalen foran om dekningsbidrag.

Vurderingstemaet for anvendelsen av merverdiavgiftsloven § 8-1 kommer entydig frem i Høyesteretts dom HR-2012-578-A «Elkjøp-dommen» avsnitt 43 om forståelsen av innholdet i regelen om

fradragsrett for inngående merverdiavgift, og ved anvendelsen av regelen i dommens avsnitt 46. Anvendelsen i saken følger i de neste avsnittene. I avsnitt 45 ble Statens symmetrisyn avvist.

I Høyesteretts dom HR-2015-1202-A «Telenor-dommen» avsnitt 42 legger Høyesterett til grunn den samme forståelsen av regelen om fradragsrett som i Elkjøp-dommen 43. Hvordan Høyesterett anvendte regelen på det faktum den la til grunn i Telenor-dommen, betød ikke at Høyesterett endret sin oppfatning da den avviste Statens symmetrisynspunkt i Elkjøp-dommen avsnitt 45.

Staten gjentok likevel sin anførsel om symmetri i HR20212025A «Siemens-dommen». I saken hadde Finansdepartementet saksøkt Skatteklagenemnda («Staten mot Staten»). Finansdepartementet fikk gehør i Høyesterett til tross for at synspunktet var avvist i Elkjøp-dommen, men Høyesterett ga ingen vurdering. I min artikkel i RR nr. 5 2023 skrev jeg at det ikke følger av ordlyden i merverdiavgiftsloven § 8-1 at symmetri «ligger i dagen».

Fra galt til verre

Statens aksjeselskapsrettslige argumentasjon er gjengitt slik i Coop-dommen (CNH er Coop Norge Handel AS):

«Det er sentralt at det direkte formål for CNHs anskaffelse av rådgivertjenestene, var kjøpet av ICA-aksjene. Aksjekjøp gir en rett til å utøve indirekte innflytelse via stemmerett i generalforsamling, ikke eierskap i de underliggende eiendeler eller forpliktelser i aksjeselskapet. Synergieffekter oppstår derfor ikke gjennom aksjekjøpet i seg selv, men ved etterfølgende eierstyring. Dette innebærer at formål om økt markedsandel, omsetning og andre synergieffekter bare kunne realiseres i etterkant, gjennom gradvis integrasjonen av ICA i Coop-konsernet. Staten betviler ikke at aksjekjøpet på sikt var bedriftsøkonomisk motivert, for CNH og Coopkonsernet. Eventuelle positive ringvirkninger for virksomhetene etter integrasjon, er imidlertid ikke tilstrekkelig for fra-

dragsrett for rådgivertjenestene anskaffet ved aksjekjøpet.»

Det står ikke i merverdiavgiftsloven § 3-6 bokstav e) at aksjer er en avgiftsunntatt finansiell tjeneste. Det står «omsetning av finansielle instrumenter og lignende». Verken merverdiavgiftsloven eller aksjeloven omtaler aksjer som et finansielt instrument. En aksje er et finansielt instrument når aksjen omsettes i et marked for verdipapirhandel eller når den er en investering som ikke inngår til bruk i virksomheten hvor fradragsretten foreligger etter merverdiavgiftsloven § 8-1. Slik var ikke situasjonen verken for ICA Detalj AB sitt salg av ICA Norge AS, avgiftsspørsmålet i Sverige er omtalt nedenfor. Det var heller ikke tilfelle for Coop Handel Norge AS som innlemmet Norsk Butikkdrift AS i Coop konsernet som et funksjonelt organisatorisk ledd i Coop konsernets virksomhet for handelen med dagligvarer.

Det er klart at salg av aksjer ikke er pålagt merverdiavgift

Det er likevel klart at salg av aksjer er unntatt fra merverdiavgiftsloven. Det samme gjelder for øvrig overdragelse av andre slag selskapsandeler.

Jeg nevner aksjeloven kapittel 9 om egne aksjer. Et aksjeselskap kan kjøpe egne aksjer innen de rammene som gis. Et slikt kjøp kan ikke være kjøp av en avgiftsunntatt tjeneste (egne aksjer) til seg selv. Dersom aksjekapitalen ikke nedskrives tilsvarende, kan de egne aksjene selges på et senere tidspunkt. Et slikt salg får virkning som en emisjon. I sin prinsipputtalelse 20. desember 2016 trakk Skattedirektoratet tilbake noen tidligere uttalelser om fradragsretten, men holdt fast ved at det kunne foreligge fradragsrett for inngående merverdiavgift for emisjoner:

«Skattedirektoratet vil videre informere om at de synspunkter som springer ut av direktoratets uttalelse av 30. juni 2003 om emisjonstilfeller opprettholdes. Direktoratet antok at det etter omstendighetene forelå fradragsrett for

inngående avgift på anskaffelser av rådgivningstjenester som et morselskap pådro seg som ledd i gjennomføring av kapitalforhøyelse.»

Statens aksjerettslige argumentasjon i Coop-dommen om at kjøp av aksjer var kjøp av et finansielt instrument som bare ga etterfølgende eierstyring er etter min mening gal. Den minner om disputten i 2013 mellom Trygve Hegnar (og andre innen næringslivet) og Professor dr. juris Beate Sjøfjell. Disputten gjaldt «hvem eier aksjeselskapet»? Advokatbladet har en artikkel om dette fra et seminar i mars 2013 publisert 22. mai 2013. Artikkelen kan søkes opp med denne søketeksten: *Professor Sjøfjell: Til kamp mot eierskapsmyten*. Artikkelen i Advokatbladet avsluttes slik:

«Beate Sjøfjell har ertet på seg mange aksjonærer, blant annet Trygve Hegnar, ved å si at aksjonærene juridisk sett ikke eier selskapet de har aksjer i.

Hvorfor er følelsene i debatten så sterke? Jo, det er fordi det faglige innholdet i dine synspunkter er svakt. Uhyre svakt, sa Trygve Hegnar som satt i salen.»

I Coop-dommen legger Lagmannsretten i fortsettelsen for sin vurdering til grunn at Høyesterett har tatt bevisst standpunkt til at aksjeunntaket i merverdiavgiftsloven § 3-6 bokstav e omfatter både kjøp og salg av aksjer. Lagmannsretten skriver at hensynet til konsekvens i avgiftssystemet tilsier dette. Jeg kan ikke se at Høyesterett har tatt noe slikt bevisst standpunkt, og lagmannsretten har ikke begrunnet sin oppfatning.

Videre skriver Lagmannsretten:

«Merverdiavgiftsloven har ingen særskilt regulering av fradragsretten for kostnader knyttet til enkeltstående avgiftsfrie transaksjoner som i vår sak.»

Jeg kjenner ikke til noe avgiftssystem som har en særskilt regulering i merverdiavgiftssystemet knyttet til salg eller kjøp av aksjer. Driver en virksomhet

verdipapirhandel, er det selvsagt en avgiftsunntatt virksomhet. Den næringsdrivende kan ikke være registrert etter merverdiavgiftsloven for slik virksomhet og får uansett ikke fradragsrett for inngående merverdiavgift til slik virksomhet. Dette er en annen situasjon enn saken for Coop.

Selv da Norge ikke ga fullt fradrag for inngående merverdiavgift på anskaffelser som innsatsfaktor i virksomheten, driftsmidler, var dette lagt utenfor merverdiavgiftsloven. Investeringsavgiften ble avvirket og investeringsavgiftsloven ble opphevet kort etter innføringen av generell merverdiavgift på tjenester.

ICA – fradragsrett i Sverige

Det er et tankekors at i Sverige ville ICA Detalj AB ha rett til fradrag for inngående merverdiavgift på sine kostnader ved salget av ICA Norge AS til Coop Handel Norge AS.

Högsta Förvaltningsdomstolen (Høyesterett i Sverige som har forvaltningsdomstoler) dom 26. september 2023 i Mål nr. 1041–1043-22 gjaldt AB Volvo sitt salg av et datterselskap. I den dommen ble det vist til en tidligere dom 16. mai 2017 i Mål nr. 5311-15 og 5312-15 hvor Sveaskog Förvaltnings AB hadde solgt et datterselskap. Den dommen endret resultatet i en dom 24. juni 2010 i Mål nr. 743-07 hvor det ble avgjort at fradragsrett ikke forelå. Dommen gjaldt AB SKF sitt salg av datterselskap. Men dommen i Regeringsrätten (domstolen har endret navn til Högsta Förvaltningsdomstolen) ble avsagt under dissens. Dommerne hadde ulik oppfatning av EU-domstolens dom i sak Case C-29/08 hvor ECJ ga sin forståelse av EU-retten på spørsmål som var forelagt fra Sverige i SKF saken.

Forstå organisering og utøvelse av næringsvirksomhet, gå dypere inn i merverdiavgiftssystemet

Omsetning av fast eiendom og selskapsandeler var unntatt fra merverdiavgift perioden fra 1970 og ble holdt utenfor avgiftsområdet etter merverdiavgiftsre-

formen 1. juli 2001. Ot.prp. nr. 2 (2000/2001) har en del vurderinger med avgrensinger for fast eiendom, men ingen omtale som gjelder selskapsandeler.

Lagmannsrettens oppfatning og begrunnelser i Coop-dommen, samt Høyesteretts beslutning om ikke å tillate at anken skulle behandles i Høyesterett viser at man bør gå dypere inn i forarbeidene for endringen i merverdiavgiftssystemet. Ved merverdiavgiftsreformen 1. juli 2001 ble systemet endret fra en spesiell avgrensing av avgiftspliktige tjenester til generell merverdiavgift på tjenester. I innledningen i Ot.prp. nr. 2 (2000/2001) ble lovforslaget omtalt slik:

«Forslaget om å snu merverdiavgiftslovens hjemmel for avgiftsplikt på omsetning av tjenester bygger på et forslag som ble utredet av Storvikutvalget, jf. NOU 1990:11 Generell merverdiavgift på omsetning av tjenester. Utredningen følger som uttrykt vedlegg til proposisjonen. Utvalgets utredning ble sendt på en bred høring og danner fortsatt etter departementets oppfatning, et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for spørsmålet om å innføre generell merverdiavgiftsplikt på omsetning av tjenester. Det ble også gitt en bred omtale av merverdiavgiftsreformen av Regjeringen Bondevik i Nasjonalbudsjettet 2000. Departementet har på denne bakgrunn ikke ansett det nødvendig med en ny alminnelig høringsrunde om forslaget.»

Nye tjenestetyper blir automatisk avgiftspliktige. Tjenester som ble holdt utenfor avgiftsområdet måtte angis spesielt. Lovforslaget omtalte visse tjenester som ble trukket inn under avgiftsområdet.

Ingen antydning om begrensinger i fradragsretten

I forarbeidene for merverdiavgiftsreformen finnes det ingen antydning til hva Finansdepartementet etter hvert har gått inn for å skape ny rett med begrensninger i fradragsretten. Det er et paradoks at man i Norge skal gå motsatt vei enn i Sverige. Spesielt gjelder det når man direkte kan se kumulasjo-

nen i virksomheten som i Elkjøp-dommen og i Coop-dommen, som fikk ulike resultat.

Det samme gjelder ved salg, som de svenske dommene gjaldt. Ved salg frigjøres kapasitet og bundet kapital for konsernets strategiske valg for utvikling av virksomheten. Jeg ser det slik man ser det i Sverige, overført til Norge er Telenor-dommen og Siemens-dommen eksempler på en forenklet oppfatning om formålet og virkningen av salg fra virksomheten. I dommene ble det lagt vekt på gevinster fremfor andre grunner og heller ikke betydningen for den virksomheten som fortsatt skulle drives. Hvorvidt Telenor fikk en gevinst ved salg av aksjer (Telenor-dommen avsnitt 44) eller Siemens fikk en gevinst ved realisering av verdien i en eiendom (Siemens-dommen avsnitt 51 om det bedriftsøkonomiske motivet), får samme virkning som når en virksomhet innhenter kapital ved en emisjon. Dette er relevant for virksomheten som drives. Problemstillingen ble reist i Elkjøpdommen avsnitt 46 og avvist i dommens avsnitt 47.

I artikkelen i RR nr. 5 2923 viste jeg til omtalen i Ot.prp. nr. 2 (2000/2001) av eiendomsmeglertjenester. Disse ble omtalt av Storvikutvalget og i Ot. prp. fordi de omsettes både til private og til næringsdrivende. I artikkelen skrev jeg at Finansdepartementet ikke tok noe forbehold om begrunnelsen fra Storvikutvalget, det vil si at departementet var enig i dette som det skrev i Ot. prp.:

«Utvalget viste til at en vesentlig del av meglernes kunder på næringsseidoms-markedet vil ha rett til fradrag, slik at det ikke vil bli noen avgiftsbelastning.»

Senere er eiendomsmeglertjenester, ad tolkningsveien, også merverdiavgiftspliktige når det selges et aksjeselskap og aksjeselskapet bare eier en fast eiendom. Det vil si at tjenesten anses som en avgiftspliktig eiendomsmegling og ikke en avgiftsunntatt finansiell tjeneste med megling av aksje(r).

Storvikutvalget skrev dette I NOU 1990:11 om eiendomsmegling:

«Utvalget kan ikke se at det vil innebære spesielle avgiftstekniske problemer ved å innføre avgift på eiendomsmegling. Tvert imot vil det kunne medføre fordelingsproblemer om slik megling ikke trekkes inn under området for avgiftsplikt, idet innføring av en generell avgiftsplikt for tjenester vil innebære avgiftsplikt for de andre tjenester som utføres av eiendomsmeglere, som f.eks. eiendomsforvaltning, gjennomføring av seksjoner, kontraktskriving og annen rådgivningsvirksomhet. Det samme gjør seg gjeldende for advokatenes vedkommende, idet deres øvrige tjenester også i vesentlig grad foreslås gjort avgiftspliktige. Avgiftsplikt vil heller ikke innebære vansker med hensyn til systemets konkurransenøytralitet. En vesentlig del av meglernes kundekrets innen markedet for næringsseidommer vil ha fradragsrett for den avgift meglerne beregner på sine tjenester. Avgiftsbelastningen vil først og fremst komme i den private del av markedet som gjelder boliger og fritidshus.»

Jeg tar ikke med noe om Storvikutvalgets utredning om advokattjenester, som går på samme problematikk, men jeg tar med dette fra Advokatforeningens hørings svar slik Finansdepartementet tok dette inn i Ot.prp. nr. 2 (2000/2001):

«Advokatforeningen pekte på at det prinsipielt er betenkelig å avgiftsbellegge advokattjenester, fordi det etter advokatforeningens syn vil svekke rettspleien med fare for rettstap på områder som er av stor betydning for borgeren. Det ble videre anført at det fra det offentliges side flere ganger er presisert at alle innbyggere skal ha adgang til rettshjelp. Avgiftsplikt vil i første rekke ramme privatpersoner. Advokater vil ved avgiftsplikt på advokattjenester i større grad rette virksomheten inn mot næringsdrivende, fordi avgiftsplikt på omsetning til privatpersoner vil kunne medføre en reduksjon av salæret til advokatene. De næringsdrivende vil ha fradragsrett for avgift på anskaffelse av advokattjenester, og avgiftsplikt vil ikke virke inn på salærets størrelse.»

Den siste setningen i høringssvaret ble ikke motsagt av Finansdepartementet da det ga sine vurderinger i Ot.prp. med forslag om at «konsulent-, advokat- og forskningstjenester» burde være avgiftspliktige, dvs. at de ikke burde være unntatt.

En bred forståelse om generell merverdiavgift på tjenester

Det var en bred forståelse for at generell merverdiavgift på tjenester burde innføres. Finansdepartementet skrev i innledningen til Ot.prp. nr. 2 (2000/2001) kap. 1 (jeg har nummerert strekpunktene nedenfor):

«Det er flere forhold som begrunner at merverdiavgiften bør være en generell avgift på innenlands forbruk, hvor forbruk av tjenester avgiftsbelegges på lik linje med forbruk av varer:

1. en forbruksavgift som i utgangspunktet likebehandler forbruk av varer og tjenester fremstår som mer rettferdig overfor forbrukere og næringsdrivende og bidrar til å hindre at ressursbruken vris fra avgiftsbelagt til avgiftsfri produksjon
2. en generell avgiftsplikt på et bredere grunnlag vil øke statens inntekter slik at merverdiavgiftssatsen eller andre skatter og avgifter kan holdes lavere
3. en generell avgiftsplikt vil gi færre avgrensingsproblemer og lette praktiseringen av regelverket både for næringsdrivende og for avgiftsmyndighetene
4. mulighetene for avgiftsmotiverte tilpasninger og unndragelser blir mindre
5. en generell avgiftsplikt vil bringe det norske merverdiavgiftsregelverket i samsvar med regelverket i andre land, herunder våre viktigste handelspartnere
6. innføringen av merverdiavgiftsplikt på flere tjenesteområder er god fordelingspolitikk, siden tjenestenes andel av forbruket stiger med inntekten
7. en generell avgiftsplikt vil sikre at nye tjenesteområder automatisk blir avgiftspliktige.

Merverdiavgiften er ment å være en generell forbruksavgift. Den bør derfor i utgangspunktet omfatte alt forbruk.»

Finansdepartementets arbeid for at merverdiavgift på transaksjonskostnader ikke skal være fradragberettiget når anskaffelsene er til bruk i avgiftspliktig virksomhet, bryter med pkt. 3, 4, 5.

I Coop-dommen starter lagmannsretten med å vise til Høyesteretts dom HR-2017-1851-A «Skårer Syd». Men det må «skilles mellom snørr og barter». Skårer Syd-dommen gjaldt et tilfelle hvor det var krevd fradrag for inngående merverdiavgift før virksomheten var registrert. En senere fellesregistrering kunne ikke reparere dette. Dommen har begrenset interesse. Det påpekte Coop i sine anførsler.

Oppfordringen er at dommere må å gå dypere inn i merverdiavgiftssystemet, slik førstvoterende (Skoghøy) gjorde i Elkjøp-dommen. Jeg nevner at strukturen for anskaffelsen med å bygge en bolig for et makeskifte ikke vil være omgåelse etter skatteforvaltningslovens regler, som er regler tilkommet etter Elkjøp-dommen. Strukturen var en anførsel som Staten ikke fikk medhold i (Elkjøp-dommen avsnitt 48 med henvisning til Rt-1985-93 (Sira-Kvina) og Rt2001-1497 (Norwegian Contractors)¹).

Fradragsretten for inngående merverdiavgift

I Coopsaken skriver Lagmannsretten:

«Vurderingen av om fradragsrett foreligger for de omtvistede kostnadene til aksjekjøpet må derfor tas med utgangspunkt i hovedregelen om fradrag for inngående merverdiavgift, jf. merverdiavgiftsloven § 8-1 første ledd.»

Det er riktig og det er den eneste bestemmelsen som regulerer fradragsretten, med visse presiseringer av fra-

dragsretten om delvis bruk i avgiftspliktig virksomhet og noen bestemmelser som gjelder sluttforbruk i virksomheten (servering m.m.).

«Bedriftsøkonomisk» er et begrep som brukes i dommer om fradragsretten, men det er ikke gitt et rettslig innhold.

Bedriftsøkonomi er omtalt slik i Store norske Leksikon:

«Bedriftsøkonomi, foretaksøkonomi, studiet av den økonomiske virksomhet sett fra en bedrifts synspunkt og i særlig grad den økonomiske virksomhet som foregår innen bedriftens egen ramme.»

Beslutninger om anskaffelser til en virksomhet fattes ut fra bedriftsøkonomiske hensyn. Det vil si betydningen av en anskaffelse for en virksomhet. Det siste leddet i SnL sin omtale av begrepet, knytter seg til relevansen, men sier lite om kravet til «bruk i virksomhet». Det siste er lovens betingelse for fradragsrett.

Jeg er uenig i Statens og Lagmannsrettens forståelse av regelen og anvendelsen. Det er ingen grunn til at kjøperen skal pådras en avgiftskostnad ved reorganisering av dagligvaremarkedet i Norge. Meningsløsheten vises i særdeleshet ved at selgeren ikke blir belastet med merverdiavgift i Sverige. Norge kan velge å ha andre regler enn andre land, men det har ikke Stortinget gjort. Tvert om ble det vist til EU ved innføring av generell merverdiavgift på tjenester, og avvikling av investeringsavgiften. Lagmannsrettens dom i Coopsaken er en dom som burde vært henvist til behandling i Høyesterett.

¹ Når det gjelder bruken av justeringsreglene fra 1. januar 2008 på faktiske situasjoner som i disse tre eldre dommene, skrev jeg om dette i min artikkel i tidsskriftet Skatterett nr. 1 2021.

Aktuelt om finansiell rapportering

Formålet med denne spalten er å gi løpende oppdatering på aktuelle og sentrale spørsmål om finansiell rapportering. Det vil kunne være nye standarder eller tolkninger fra IASB eller NRS, men også relevante uttalelser gitt av regulerende myndigheter, eller kommentarer til andre relevante utviklingstrekk med betydning for norske foretaks finansielle rapportering.

En regnskapsfaglig spesialistgruppe i EY er forfattere av spalten. Dette nummerets spalte er forfattet av cand.oecon. og siviløkonom Robert Madsen. Robert Madsen er tilknyttet den nordiske IFRS-desken i EY og er medlem av EYs globale IFRS-gruppe for finansielle instrumenter.

Egenkapital, gjeld og opplysninger om finansieringsstruktur

IASB publiserte i november 2023 et høringsutkast med forslag til endringer som skal klargjøre skillet mellom egenkapital og gjeld. Høringsutkastet omfatter også nye krav til opplysninger om finansiering og finansieringsstruktur.

Cand.oecon./siviløkonom
Robert Madsen
Associate partner EY

Bakgrunn

IAS 32 *Finansielle instrumenter – presentasjon* gir prinsipper for klassifisering av finansielle instrumenter som egenkapital eller gjeld. Klassifiseringen har betydning for nøkkeltall som gjeldsgrad, egenkapitalandel og egenkapitalrentabilitet. Den har også direkte betydning for resultatet ved at rente på gjeldsinstrumenter resultatføres, mens utbytte på egenkapitalinstrumenter føres mot egenkapitalen. Finansiell innovasjon, markedsendringer og endringer i reguleringer har medført stadig økende omfang av komplekse finansielle instrumenter. Noen av disse kan ha både «gjelds-lignende» og «egenkapital-lignende» egenskaper. Den økende kompleksiteten har gitt økende utfordringer i klassifiseringen av finansielle

instrumenter, og basis for klassifisering kan i noen tilfeller være uklar.

Lang prosess

IASB har i en årrekke arbeidet for å forbedre prinsippene for skillet mellom egenkapital og gjeld. I et diskusjonsnotat publisert i 2018 foreslo IASB en ny tilnærming. Tilbakemeldinger på diskusjonsnotatet tilsa imidlertid at prinsippene i IAS 32 fungerte bra for de fleste finansielle instrumenter, og at det ikke var behov for en fundamental endring. Interessenter ba imidlertid IASB om å klargjøre prinsippene i IAS 32 på enkelte områder og å avklare problemstillinger fra praksis ved anvendelsen av IAS 32. Ut fra dette besluttet IASB å foreslå klargjøringer og avklaringer, fremfor en fundamental endring. I tillegg til prinsippavklaringene, foreslår IASB nye krav til opplysninger om finansiering og finansieringsstruktur. Det siste vil få anvendelse for de fleste selskaper, også de som ikke blir berørt av øvrige endringer.

Sentrale prinsipper i IAS 32

Et sentralt prinsipp i IAS 32 er at dersom selskapet ikke har en ubetinget rett til å unngå å levere kontanter eller andre finansielle eiendeler, medfører dette klassifisering som finansiell forpliktelse. Det er bare når et selskap selv kan beslutte om betaling skal finne sted eller ikke, for eksempel hvorvidt det skal betales utbytte, at kriteriene for klassifisering som egenkapital vil kunne være tilfredsstillt. For instrumenter som inneholder både egenkapital- og gjeldskomponenter, for eksempel konvertible obligasjoner, skal egenkapital- og gjeldskomponentene splittes og regnskapsføres separat. Derivater som innebærer utveksling av egne aksjer mot betaling av kontanter eller andre finansielle instrumenter, skal bare klassifiseres som et egenkapitalinstrument dersom det er tale om et fast antall egne aksjer for et fast pengebeløp.

Selskapets egne beslutninger

Prinsippene i IAS 32 medfører at grensen for hva som kan anses for å være

selskapets egne beslutninger er sentral for klassifiseringen som egenkapital eller gjeld. IAS 32 inneholder ikke klare retningslinjer for hvor denne grensen går. I høringsutkastet foreslås det at dette fortsatt vil være et område hvor skjønn må utøves, samtidig som det innføres noen faktorer som selskapet skal hensynta i vurderingen. For eksempel vil rutinemessige beslutninger på generalforsamlingen basert på forslag fra selskapets ledelse, være en indikasjon på at det er tale om en utdeling som selskapet beslutter. Dersom krav om betaling av avkastning på visse instrumenter blir initiert og kontrollert av enkeltstående aksjonærer, eller eiere av visse aksjeklasser, vil dette derimot være en indikasjon at utdelingen ligger utenfor selskapets kontroll.

Lover og reguleringer

Et omdiskutert spørsmål er hvordan lover og reguleringer påvirker klassifiseringen av finansielle instrumenter. IASB foreslår at kun kontraktmessige vilkår som kommer i tillegg til lover og reguleringer som uansett gjelder, skal hensyntas i klassifiseringen av et instrument. Det vil blant annet medføre at dersom lovgivning angir minimumsutbytte, så vil ikke inkludering av minimumsutbytte i kontrakten i tråd med loven gjøre betaling av utbytte til en finansiell forpliktelse. Tas det inn krav til betalinger som kommer i tillegg til det som er lovpålagt, vil dette derimot medføre en finansiell forpliktelse.

Kontrakter for kjøp av egne aksjer

Kontrakter som vil eller kan medføre plikt til å kjøpe egne aksjer, og spesielt salgsoptjoner som holdes av minoriteter som medfører at selskapet kan bli forpliktet til å kjøpe aksjene som er eid av minoriteten («minority put options»), er et område hvor dagens regnskapsføring er styrt av en rekke prinsippvalg. Disse prinsippvalgene knytter seg blant annet til regnskapsføringen av forpliktelsen som skal innregnes for beløpet som skal betales for kjøp av egne aksjer. På dette området foreslås det en enhetlig løs-

ning, hvor forpliktelsen knyttet til minoritetens salgsoptjon føres mot annen egenkapital ved førstegangsinnregning, og ikke mot minoritetens andel av egenkapitalen, og at påfølgende endringer i forpliktelsen resultatføres.

Andre prinsipprelaterte forhold

For derivater som medfører levering eller mottak av egne aksjer foreslås det flere avklaringer i forhold til hva som kan anses å være et fast antall aksjer for et fast pengebeløp. Blant annet klargjøres det at det må være tale om et fast pengebeløp i selskapets funksjonelle valuta. Det klargjøres også hvilke justeringer for tid og for å forhindre utvanning som vil kunne være konsistent med et fast pengebeløp. Det foreslås videre klargjøring i forhold til betingede oppgjør og målingen av disse, samt at det innføres prinsipper for reklassifisering fra egenkapital til gjeld og motsatt.

Opplysninger om finansieringsstruktur

I høringsutkastet foreslås det å utvide virkeområdet til IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger* til også å omfatte egenkapitalinstrumenter. Ut fra dette foreslås det at det skal opplyses om egenskaper og prioritet for krav mot selskapet fra egenkapital- og gjeldsinstrumenter ved likvidering. Videre foreslås det at det skal opplyses om kontraktmessige vilkår for egenkapital- og gjeldsinstrumenter, med spesifikke opplysningskrav for gjeldsinstrumenter med «egenkapital-lignende» egenskaper, egenkapitalinstrumenter med «gjelds-lignende» egenskaper, og for sammensatte instrumenter. Det foreslås også opplysninger i tabellarisk format om potensiell utvanning av ordinære aksjer og ytterligere opplysninger om kontrakter som kan eller vil medføre kjøp av egne aksjer. Til slutt foreslås det krav om opplysninger om finansielle forpliktelser som medfører betalinger som avhenger av selskapets resultater eller netto eiendeler, og spesifikke opplysninger om utdelinger til ordinære aksjer.

Støtte og innsigelser

Høringsfristen var i mars 2024. Enkelte sentrale aktører gitt klar støtte til tilnærmingen i prosjektet, med avklaringer fremfor fundamentale endringer. Disse gir også klar støtte, med noen presiseringer, til flere av prinsippavklaringene, spesielt de som underbygger eksisterende praksis, og til nye opplysningskrav.

Samtidig er det sterke innsigelser mot noen av forslagene. Dette gjelder spesielt klargjøring vedrørende effekten av lover og reguleringer og løsningen som foreslås for minoritetens salgsoptjoner. På disse områdene hevdes det at avklaringene som foreslås dels er uklare og dels bryter med dagens praksis, og at de vil kunne resultere i regnskapsføring som ikke gir god informasjon til brukerne av regnskapet.

For måling av forpliktelser knyttet til kjøp av egne aksjer og betingede oppgjør er det hevdet at forslagene innebærer nye måleprinsipper, basert på tidligst mulig oppgjør, og at dette er forhold som heller bør tas opp i IASBs prosjekt om måling til amortisert kost.

Veien videre

Sterk støtte til deler av prosjektet, og sterke innsigelser mot andre deler, kan medføre at IASB ferdigstiller ukontroversielle prinsippavklaringer og nye opplysningskrav, mens de mer kontroversielle prinsippavklaringene blir håndtert i egne prosjekter eller som del av andre prosjekter. I så fall må regnskapsavleggere belage seg på at det kan komme nye krav til opplysninger om finansiering og finansieringsstruktur innen en ikke altfor lang tidshorisont. Å utarbeide disse opplysningene vil kunne være omfattende og krevende for selskaper med en kompleks finansieringsstruktur.

Praktisk håndtering av et bokettersyn

I denne artikkelen vil vi gi en oversikt over de ulike typene av bokettersyn, og hvordan de kan påvirke skattepliktiges virksomhet. Artikkelen er ikke en veileder i regler og hjemler, men vi vil gi noen praktiske tips om hvordan selskapet kan håndtere bokettersyn på en effektiv og profesjonell måte, og unngå unødvendige konflikter og kostnader.

Advokat
Erik Stenvik Granly
Advokatfirmaet PwC

Advokatfullmektig
Hanne Tapper
Advokatfirmaet PwC

Et bokettersyn er en kontroll av skattepliktiges regnskap og skatterapportering som utføres av Skatteetaten. Formålet med bokettersyn er å sikre riktig fastsetting og innkreving av skatt, samt å forebygge, avdekke og motvirke skatteunndragelser. Bokettersyn kan også ha en preventiv og veiledende effekt, ved at den skattepliktige blir mer oppmerksom på sine plikter og rettigheter, og får hjelp til å rette opp eventuelle feil eller mangler. Bokettersyn kan variere i omfang og innhold, avhengig av hva Skatteetaten ønsker å undersøke.

Hva er et bokettersyn?

Bokettersyn er et av Skatteetatens virkemidler for å kontrollere at skattepliktige følger skattelovgivningen og rapporterer riktig inntekt og fradrag til riktig tid. Skatteetaten har hjemmel i skatteforvaltningsloven til å gjennomføre bokettersyn hos skattepliktige som driver næringsvirksomhet, samt hos andre som har plikt til å føre regnskap.

Skatteetaten kan kontrollere selskapets skatteplikt, skattegrunnlag og skatteberregning. Bakgrunnen for en kontroll kan være innleverte skattemeldinger, risikovurderinger, stikkprøver, tips eller andre kilder. Skattemyndighetene kan be om opplysninger fra skattepliktige når

de finner grunn til det, uten krav om mistanke om skatteunndragelse. Valg av kontrollområde er underlagt forvaltningens skjønn.

Skatteetaten kan gjennomføre ulike typer kontroller, avhengig av hva som er formålet og grunnlaget for kontrollen. Det kan være et begrenset bokettersyn, som fokuserer på et bestemt tema eller område i skatterapporteringen, for eksempel en konkret post i skattemeldingen, lønn, eller internprising. Det kan også være et generelt bokettersyn, som dekker hele eller store deler av selskapets skattebehandling. Noen ganger kan det være et kombinert bokettersyn, som innebærer både tematiske og generelle elementer.

Typen av bokettersyn vil påvirke hvor omfattende og langvarig kontrollen blir, og hvor mye dokumentasjon og informasjon Skatteetaten vil be om.

Varsel om kontroll

En kontrollsak starter normalt med et varsel om kontroll fra Skatteetaten. Dette er et brev som beskriver at skattemyndighetene vil undersøke selskapets skatteforhold. Brevet angir hva som er tema for kontrollen og hvilken inntektsperiode skattemyndighetene vil se på.

Varslet gir også en frist for når selskapet må svare på Skatteetatens forespørsel om dokumentasjon og informasjon, og om det skal gjennomføres en stedlig kontroll hos selskapet eller ikke. Det er viktig å lese varselet nøye, og å forberede seg på kontrollen så godt som mulig.

En kontroll kan også gjennomføres uten forhåndsvarsel til selskapet. Uanmeldt kontroll kan brukes i tilfeller der skattemyndighetene har grunnlag for å tro at det er fare for bevisforspillelse.

Kontrollen

Under kontrollen vil skattemyndighetene be om å få dokumenter og opplysninger fra selskapet. Dette kan skje ved skriftlig henvendelse eller ved stedlig kontroll. Kontrollens varighet avhenger av selskapets størrelse og skatteforhold, og kan strekke seg fra dager til måneder.

Selskapet vil få en frist for å gi opplysninger og dokumenter til skattemyndighetene. Fristen må overholdes, eventuelt må selskapet be om en utsettelse dersom det ikke er mulig å gi opplysningene innen fristen. Vår erfaring er at slik fristutsettelse normalt innvilges.

Selskapets opplysningsplikt

Selskapet plikter å gi skattemyndighetene relevante og nødvendige opplysninger for å fastsette skatteplikten. Dette omfatter blant annet regnskapsbilag, kontrakter, fakturaer, bankutskrift, e-poster og kvitteringer. Selskapet bør være samarbeidsvillig, men det er ikke nødvendig å oversende mer informasjon enn det som etterspørres eller som anses som mindre relevant for saken.

Selskapet må også gi skattemyndighetene tilgang til de lokalene og systemene som har betydning for kontrollen. Selskapet har likevel ikke plikt til å gi opplysninger som er taushetsbelagte, som for eksempel advokatbrev, eller som er utenfor kontrollens omfang.

Tredjeparters opplysningsplikt

Skatteetaten kan også innhente informasjon fra tredjeparter som kan være relevant for noens skatteplikt. Dette gjelder både offentlige og private aktører, som for eksempel regnskapsfører, banker og leverandører. Imidlertid gjelder det noen unntak og begrensninger for innsamling av informasjon fra tredjeparter. For det første kan skatteetaten bare innhente informasjon for å målrette en kontroll når det foreligger et særlig grunnlag. For det andre er fysiske personer bare pliktige til å gi informasjon i visse tilfeller hvis informasjonen ikke gjelder deres næringsvirksomhet. For det tredje er advokater og andre tredjeparter som har taushetsplikt, bare pliktige til å gi informasjon om pengeoverføringer, innskudd og gjeld, inkludert partene som er involvert i overføringene, på sine kontoer som tilhører skattepliktige.

Selskapets innsynsrett i innhentede opplysninger

Selskapet har rett til å få en kopi av de dokumentene som skattemyndighetene har innhentet fra tredjeparter. Selskapet har også rett til å få innsyn i skattemyndighetenes arbeidsdokumenter, som for eksempel notater, utregninger eller korrespondanse. Dette kan gi selskapet et innblikk i skattemyndighetenes vurderinger, og gir en mulighet til å påpeke eventuelle feil eller misforståelser. Selskapet

kan be om innsyn i disse dokumentene. Skattemyndighetene kan imidlertid nekte innsyn i dokumenter som er taushetsbelagte, eller som er unntatt offentlighet av hensyn til skattekontrollen.

Selskapet har rett til å få innsyn i skatteetatens arbeidsdokumenter og dokumenter innhentet fra tredjeparter i forbindelse med bokettersynet. Innsynsretten er begrunnet i prinsippet om kontradiksjon, som innebærer at selskapet skal ha mulighet til å imøtegå skatteetatens funn og vurderinger. Å be om innsyn kan derfor være nyttig for selskapet for å forstå hva skattemyndighetene baserer sine vurderinger på, og for å kunne kontrollere at opplysningene stemmer.

Innsynsretten gjelder både før, under, og etter bokettersynet. Innsynsretten er imidlertid ikke ubegrenset, og skatteetaten kan nekte innsyn i visse taushetsbelagte dokumenter. Dette gjelder for eksempel dokumenter som inneholder opplysninger om skatteetatens interne arbeidsmetoder, risikovurderinger, eller tips fra anonyme kilder.

Kontrollrapport

Etter at kontrollen er avsluttet, vil Skatteetaten sende en kontrollrapport som oppsummerer hva som er kontrollert, hvilke funn som er gjort og hvilke konsekvenser det kan få for selskapets skatteplikt. Selskapet får også mulighet til å uttale seg om rapporten, og eventuelt komme med innvendinger, korreksjoner eller tilleggsopplysninger. Kontrollrapporten bør derfor gjennomgås nøye av selskapet.

Varsel om vedtak og skattevedtak

Hvis Skatteetaten er av den oppfatning at selskapet har rapportert inn uriktig skatt, vil selskapet få et varsel om endring av skattefastsettingen. I mange tilfeller går saken rett fra kontroll til varsel om vedtak uten at det lages en separat kontrollrapport.

I tilsvaret til varselet om endring bør selskapet be om innsyn i ev. utkast til vedtak. Ved å be om et utkast før ende-

lig vedtak fattes får selskapet en ytterligere mulighet til å imøtegå Skatteetatens forståelse av faktum og rettsanvendelse. Dette kan bidra til å korrigere eventuelle misforståelser.

Dersom Skatteetaten er av den oppfatning at det foreligger rettslig grunnlag for å endre skattefastsettingen, fatter skattekontoret et endelig vedtak.

Etter at vedtaket er fattet, mottar selskapet et nytt skatteoppgjør for inntektsåret(ene) med en faktura på restskatt. Merk at restskatt må innbetales selv om selskapet påklager vedtaket til Skatteklagenemnda eller reiser søksmål for domstolene. Dersom selskapet er ilagt tilleggs-skatt, kan man anmode om at inndrivning av tilleggs-skatten utsettes til klagen er avgjort i Skatteklagenemnda.

Klage til Skatteklagenemnda

Hvis selskapet er uenig i skattevedtaket, kan vedtaket påklages til Skatteklagenemnda.

En klage må være begrunnet. Dette innebærer at selskapet må redegjøre for hvorfor vedtaket er uriktig, herunder uriktig forståelse av faktum eller rettsanvendelse. Klagen bør være konkret og saklig, og selskapet bør fokusere på om de fakta eller vurderinger som anføres er uriktige.

Fristen for å klage er seks uker fra selskapet mottok vedtaket. Ikke vent til siste liten, men bruk tiden til å samle dokumentasjon og konkretisere argumenter og anførsler. Det er mulig å be om utsettelse dersom selskapet ikke kan overholde klagefristen.

Behandlingstiden i Skatteklagenemnda kan variere, og etter vår erfaring kan det ta flere år før endelig avgjørelse er fattet.

Når vedtaket fra Skatteklagenemnda foreligger, er det viktig at selskapet går nøye gjennom vedtaket fra Skatteklagenemnda. Hvis selskapet er uenig i nemndas vedtak, har det rett til å reise søksmål. Det er imidlertid viktig å merke seg at søksmål må tas ut innen seks måneder etter at avgjørelsen ble sendt til selskapet.

Søksmål

Som et alternativ til å klage til Skatteklagenemnda, kan selskapet reise søksmål om prøving av skattekontorets vedtak direkte for tingretten. Fristen for å reise søksmål for tingretten er innen seks måneder etter at vedtaket ble sendt til selskapet.

Det er viktig å være klar over at når saken tas til tingretten, kan det som hovedregel ikke fremlegges mer fakta enn det som tidligere har blitt fremlagt for Skatteetaten. Det vil si at selskapet ikke kan komme med nye bevis, dokumenter eller argumenter som ikke var kjent eller tilgjengelig for Skatteetaten da vedtaket ble truffet. Dette kan være en ulempe hvis selskapet har oppdaget nye opplysninger som kan styrke ens sak. Selskapet bør derfor vurdere nøye om det er hensiktsmessig å gå direkte til rettsak eller om det er bedre å forsøke å klage til Skatteklagenemnda.

Slik håndteres bokettersyn på en god måte

Bokettersyn kan være en krevende og tidkrevende prosess for selskapet. Det er derfor viktig å håndtere bokettersyn på en god måte, både for å unngå unødvendige kostnader, og for å lære av eventuelle feil eller mangler. Her er noen tips til hvordan selskapet kan håndtere bokettersyn på en effektiv og profesjonell måte:

1. Vær forberedt. Sørg for at du har oversikt over regnskapet, skattemeldingen og eventuelle dokumentasjonskrav som gjelder for din virksomhet. Utnevnt en kontaktperson som kan svare på Skatteetatens spørsmål og henvendelser.
2. Samarbeid med Skatteetaten. Vær imøtekommende og konstruktiv i dialogen med Skatteetaten. Gi Skatteetaten tilgang til den informasjonen de ber om, og forklar eventu-

elle uklårheter eller avvik. Unngå å holde tilbake eller skjule informasjon, da dette kan føre til mistillit.

3. Vurder å bruke ekstern bistand. Der som bokettersynet er omfattende, komplisert eller omhandler vanskelige skatterettslige spørsmål, kan det være lurt å søke råd og hjelp fra en revisor, advokat eller annen skatterådgiver. Dette kan bidra til å sikre at selskapet forstår og overholder skattereglene, og at selskapet kan ivareta sine interesser og rettigheter.
4. Lær av erfaringen. Bokettersyn kan være en nyttig anledning til å evaluere og forbedre selskapets skattebehandling. Ta lærdom av eventuelle feil eller mangler som ble avdekket, og gjør de nødvendige endringene i regnskapet, skattemeldingen, eller internkontrollen. Hold dere oppdatert på skattereglene, og søk veiledning fra Skatteetaten eller en skatterådgiver ved behov.

Det er ikke bare å flytte

Når beslutningen om å flytte utenlands først er tatt, trenger det ikke å ta lang tid før det fysiske bostedet er forlatt og man er installert på sin nye lokasjon i utlandet. Å komme seg ut av det *skattemessige bostedet* i Norge, skjer imidlertid ikke med et knips.

Advokat
Atle Melø
Partner Advokatfirmaet Melø

Denne artikkelen tar for seg vilkårene for emigrasjon for personlige skattytere, samt konsekvensene av emigrasjon, herunder det som gjerne blir omtalt som *exit-skatt* eller *utflyttingsskatt*.

Skattemessig utflytting (emigrasjon)

For å oppnå skattemessig utflytting (emigrasjon) fra Norge, må man som personlig skattyter oppfylle tre kumulative vilkår, fastsatt i skatte-loven § 2-1:

1. Skattyteren må ta fast opphold i utlandet.

Ordlyden i loven er «fast», men synonymt med dette er varig eller permanent, som motsetning til et midlertidig opphold.

2. Skattyteren eller skattyterens nærstående kan ikke disponere bolig i Norge.

Som nærstående anses i denne sammenheng skattyterens ektefelle, samboer eller mindreårige barn.

Med å «disponere bolig» menes direkte eller indirekte å eie, leie eller på annet grunnlag ha rett til å bruke bolig i Norge. For praktiske formål må man

dermed kvitte seg med boligen i Norge. Det hjelper ikke å leie boligen ut; du blir fortsatt ansett for å disponere den i lovens forstand, fordi du som regel vil ha mulighet for å bringe leieforholdet til opphør og gjenerverve rådigheten til boligen.

Loven definerer også hva som regnes som bolig, og legaldefinisjonen er vid. Som bolig i denne sammenheng anses nemlig boenhet med innlagt helårs vann og avløp, med mindre boenheten iht. reguleringsplan, kommuneplanens arealdel eller andre offentligrettslige regler på utflyttingstidspunktet ikke kan benyttes som bolig, samt enhver boenhet som faktisk er benyttet som bolig.

Vanligvis skal en rettsvirkning kunne inntre når rettsvilkårene er oppfylt, men Skatteetaten har lagt seg på den linje at emigrasjon er noe det må «søkes om».

Derimot er det tatt reservasjon for boenhet som er anskaffet minst fem år før utflyttingen og som i denne perioden ikke har vært benyttet som bolig av skattyteren eller dens nærstående; slik boenhet skal ikke anses som bolig i lovens forstand. Dette unntaket er særlig praktisk for fritidstidsboliger.

3. Skattyteren kan ikke oppholde seg i Norge i mer enn 61 dager pr. inntektsår.

Alle fysiske oppholdsdager i Norge teller med, uavhengig av årsaken til oppholdet.

Personer som har vært bosatt i Norge i mer enn ti år

Personer som har vært bosatt i Norge i ti år eller mer før utflyttingen, må oppfylle disse tre vilkårene i tre sammen-

hengende inntektsår, dvs. i tre år etter hverandre, før de tidligst kan kreve emigrasjon fra år 4. Utreiseåret teller ikke med, slik at emigrasjon i praksis vil kunne kreves først med virkning fra 1. januar i år 5.

Emigrasjon skjer ikke av seg selv

Når jeg skriver «*kreve emigrasjon*», er det fordi at det – som de fleste andre ting i livet – ikke skjer av seg selv. Vanligvis skal en rettsvirkning kunne inntre når rettsvilkårene er oppfylt. Derfor skulle man tro at om vilkårene for emigrasjon var oppfylt, så skulle rettsvirkningen emigrasjon inntre automatisk. Skatteetaten har imidlertid lagt seg på den linje at emigrasjon er noe det må «søkes om». Det kan i og for seg være grunn til å sette spørsmålsteget ved hjemmelsgrunnlaget for denne praksisen, men den har vært såpass langvarig, konse-

kvent og ensartet at det nok vil være krevende å skulle få lagt om på den.

Mange kan dermed gå i den tro – eller villfarelse – at de er skattemessig emigrert fra Norge, fordi de har vært bosatt i utlandet i mange år og ikke har sett seg tilbake. Men strengt tatt kan de fortsatt ha status som internrettslig skattemessig bosatt i Norge, fordi de aldri «søkte om» emigrasjon, da de var i posisjon for å kunne gjøre det. Mange får seg dermed også en overraskelse når de innser at de fortsatt regnes som bosatt.

I praksis trenger det ikke alltid å spille noen stor rolle, f.eks. dersom skattyteren er bosatt i et land som Norge har skatteavtale med, og vedkommende har status som skattemessig bosatt i det andre landet i henhold til skatteavtalen. Men dette kan stille seg annerledes dersom den aktuelle skatteavtalen ikke

regulerer formuesskatt og skattyteren er i formuesskatteposisjon; da kan spørsmålet om internrettslig skattemessig emigrasjon ha stor betydning. Det samme gjelder i de tilfellene der skattyteren bor i et land som Norge ikke har skatteavtale med i det hele tatt.

Emigrasjon bør derfor kreves («søkes om») så snart man er i posisjon for å kunne gjøre det, dvs. fra det tidspunktet vilkårene er oppfylt. I praksis fremsettes gjerne dette kravet i forbindelse med skattemeldingen for angjeldende inntektsår, men man står også fritt til å sende inn en egenerklæring om emigrasjon utenom skattemeldingen. I den sammenheng må det godtgjøres at vilkårene for emigrasjon er oppfylt. Aller helst bør man også be om å få emigrasjonen bekreftet av skattekontoret, for å ha notoritet omkring utflyttingen og utflyttingstidspunktet. Jeg finner grunn til å innskyte at dette er noe annet enn en bekreftelse fra Folkeregisteret på at man har fått status som utvandret fra Norge.

«Retroaktiv emigrasjon»

Grunnet fristregler i skatteforvaltningsloven har det tidligere vært utfordrende å få bekreftet emigrasjon mer enn tre år tilbake i tid, og i hvert fall mer enn fem år tilbake i tid. Etter forholdsvis ferske retningslinjer fra Skattedirektoratet (fra september 2022), har det vært enklere å få bekreftet emigrasjon med retroaktiv virkning, selv lenger tilbake i tid. Det forutsetter imidlertid at emigrasjonen ikke gir grunn til å foreta store endringer i tidligere års ligninger. Hvordan dette stiller seg i det enkelte tilfellet, må naturligvis vurderes konkret. Ofte vil det ikke være behov for å gjøre noen særlige endringer i tidligere års ligninger, f.eks. fordi skattyteren har vært bosatt i en skatteavtalestat der skatteavtalen uansett ville ha gitt grunnlag for skjerming av beskatning i Norge.

Konsekvenser av emigrasjon

Den mest nærliggende følgen av skattemessig emigrasjon, er at den internrettslige skattemessige bostedsstatusen til Norge opphører. Dermed opphører

også den alminnelige skatteplikten («globalskatteplikten») til Norge etter skatteloven § 2-1. Vedkommende skattyter vil imidlertid fortsatt kunne ha *begrenset skatteplikt* til Norge etter skatteloven § 2-3, eksempelvis for lønn oppjent gjennom arbeid utført i Norge eller utbytte fra norsk aksjeselskap. Fellesnevneren etter § 2-3 er at det er tale om inntekt eller formue med kilde i Norge.

En annen (mulig) konsekvens av skattemessig emigrasjon fra Norge, er såkalt *exit-skatt* (eller *utflyttingskatt*) etter skatteloven § 10-70. Dette er aktuelt for utflyttere som har aksjer eller likestilte andeler med samlet latent gevinst overstigende 500 000 kroner. Dersom latent gevinst ved utflyttingstidspunktet er mindre enn dette terskelbeløpet, anses ikke utflyttingen for å være skattemotivert.

Exit-skatten trigges ved exit (derav benevnelsen), enten dette skjer i form av internrettslig skattemessig emigrasjon, eller det skjer ved at skattyteren endrer skattemessig bosted etter skatteavtale. Hensikten med exit-skatten er sånn sett å skattlegge opparbeidet gevinst i Norge før det er «for sent». Det vil det være etter at skattyteren er emigrert; da er det ikke hjemmel for å skattlegge gevinsten etter vanlige realisasjonsbeskatningsregler. Som regel vil det også være for sent å skulle skattlegge gevinsten etter at skattyteren har endret skatteavtalemessig bosted, fordi slik gevinst normalt er forbeholdt eksklusiv beskatningsrett i bostedsstaten, således at Norge har frasagt seg beskatningsretten etter skatteavtalen.

Det er mulig å få utsettelse med betaling av exit-skatten, dersom man stiller betryggende sikkerhet for skatteforpliktelsen. Det kan f.eks. være pant i de aksjene som er gjenstand for exit-skatt. Innenfor EØS er det mulig å få betalingsutsettelse uten å stille sikkerhet, dersom Norge har informasjons- og utvekslingsavtale med den andre staten.

Før var det slik at skattyteren kunne sitte på aksjene/andelene i fem år, for dernest å realisere, og således gå klar av både exit-skatten og realisasjonsskatten (for-

utsatt at vedkommende hadde rapportert omkring beholdningen til norske skattemyndigheter i hvert av de fem årene). Dagens regjering opphevet imidlertid den såkalte «femårsregelen» i slutten av november 2022. Reglene om betalingsutsettelse ble ikke opphevet. Den praktiske konsekvensen har sånn sett blitt at alle som har flyttet ut den 29. november 2022 eller senere, er låst til exit-skatten på ubestemt tid. Det er tvilsomt hvordan dette stiller seg i forhold til EØS-retten og reglene om fri bevegelighet mv.

Exit-skatten kan riktignok elimineres ved å flytte tilbake til Norge igjen. Men da er man like langt, fordi det i denne situasjonen vil foreligge hjemmel for å skattlegge gevinst etter ordinære realisasjonsbeskatningsregler.

Finansdepartementet har sendt på høring forslag til endringer i reglene om utflyttingskatt for personer som eier aksjer og tilsvarende eiendeler.¹ Der foreslås det at exit-skatten må betales innen tolv år, og at det bare er verdiendringer som har oppstått mens eier har vært bosatt i Norge som skal skattlegges. Forslaget omtales mer i detalj et annet sted i bladet.

Etter emigrasjon

Når skattyteren først er emigrert, er det vilkårene om innflytting (fastsatt i skatteloven § 2-1 andre ledd) som virker bestemmende for om vedkommende blir regnet som innflyttet og bosatt i Norge igjen. Her følger det at man blir regnet som skattemessig bosatt i Norge dersom man oppholder seg i landet i mer enn 183 dager i løpet av en tolv månedersperiode eller 270 dager i løpet av en tretiseks månedersperiode. Årsaken til oppholdet er uten betydning, og også i denne sammenheng teller alle fysiske oppholdsdager med.

Man vil med andre ord kunne oppholde seg i Norge i inntil 90 dager pr. år i snitt, uten å (re)etablere skattemessig bosted her.

¹ www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoyring-endringer-i-reglane-om-utflyttingsskatt-pa-aksjar-osv.-for-fysiske-personar/id3030420/?expand=hoeringsnotater

Exit-skatten foreslås skjerpet

I høringsforslaget om endringer i reglene om utflyttingsskatt for privatpersoner foreslås blant annet at utflyttingsskatten skal betales innen tolv år, overføring til mottaker bosatt i utlandet innebærer en endelig skatt som ligner på en arveavgift, og det innføres et umiddelbart forfall av exit-skatten ved skattyters død.

Advokatfullmektig
Tomine Edvardsen
Wikborg Rein Advokatfirma

Specialist counsel
Jarle Schelander
Wikborg Rein Advokatfirma

I høringsforslaget¹ som Finansdepartementet sendte 20. mars 2024 er det også foreslått at det ikke skal foretas reberregning av gevinsten ved en senere realisasjon til lavere verdi. Samtidig skal den som sitter på latente tap på aksjer, få fradrag hvis de flytter ut eller overfører aksjene til noen som er bosatt utenfor Norge.

Bakgrunn

Exit-skatten på aksjer, selskapsandeler, verdipapirfond mv. i skatteloven § 10-70 («femårsregelen»), sto mer eller mindre uendret fra den ble innført i 2007², til den ble en del av det politiske ordskiftet i 2022. Det ble så gjort innstramminger i reglene ved budsjettforhandlingene mellom regjeringen og SV, først i november 2022³, og så i november 2023⁴. Disse endringene var ikke gjenstand for noen offentlig høring eller forarbeider i form av en proposisjon til Stortinget. Høringen som nå er sendt ut, har vært varslet flere ganger, og er svar på anmodninger om nye regler fra

et flertall i Finanskomiteen.⁵ Det er opplyst i høringsnotatet at de tidligere reglene, der exit-skatten falt bort etter fem år, ble fastsatt for i underkant av 400 skattytere i perioden 2012–21⁶, det vil si omtrent 40 personer hvert år. Provenyvirkningene av foreslåtte endringer fremstår dermed som svært begrenset, og synes å ha en klar politisk slagside.

Det norske kapitalbeskatningssystemet for privatpersoner bygger på beskatning ved realisasjon. Exit-skatten var i perioden 2007–22 en omgåelsesregel som skulle demme opp for de enkleste tilpasningene til denne beskatningen, og skulle forhindre at skattytere som planla å realisere aksjer, først dro til utlandet, for så å realisere aksjene kort tid etter. Reglene tilsa derfor beskatning hvis aksjene ble realisert innen fem år etter utflytting. Etter utløpet av de fem årene, kunne aksjene selges, uten norsk beskatning. Dette er en regelmodell vi kjenner igjen fra annen kapitalbeskatning i Norge, for eksempel ved realisasjon av egen bolig⁷ (skattefritt hvis eid og brukt mer enn tolv av de siste 24 månedene), realisasjon av fritidsbolig⁸ (skattefritt hvis eid og brukt i mer enn fem av de siste

åtte år), og fritaksmetodens⁹ anvendelse ved investeringer på mer enn 10 % i selskaper i normalskattland utenfor EØS (fritaksmetoden får anvendelse hvis aksjene har vært eid mer enn to år ved realisasjonen).

Ved endringen i november 2022, ble tidsgrensen på fem år fjernet.¹⁰ Regelen fikk da et annet preg, og var mindre sammenlignbar med øvrige prinsipper for kapitalbeskatning i skatteloven. Med de nå foreslåtte endringene brytes prinsippet om kapitalbeskatning ved realisasjon. I stedet innføres beskatning basert på et tilfeldig verdsettningstidspunkt. For tankens skyld kan det sammenlignes med forskjellen mellom et resultatbasert inntektsbegrep, og et balansebasert inntektsbegrep. Dagens regler åpner for en uendelig utsettelse av skattebetalingen, men de foreslåtte regelendringene skal hindre en slik uendelig utsettelse, og er begrunnet i at fastsatt utflyttingsskatt skal bli betalt.¹¹

Endringene i hovedtrekk

Forslaget innebærer endringer av skatteloven § 10-70 om utflyttingsskatt for fysiske personer, og tilhørende forskrift

1 Forslaget kan leses her: [Høringsnotat - Endringer i reglene om beskatning av aksjegevinster mv. ved utflytting eller overføring til utlandet 220324.doc \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoyring-endringer-i-reglane-om-utflyttingsskatt-pa-aksjar-osv.-for-fysiske-personar/id3030420/), <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoyring-endringer-i-reglane-om-utflyttingsskatt-pa-aksjar-osv.-for-fysiske-personar/id3030420/>

2 Endringslov LOV-2006-12-15-81 med virkning fra og med inntektsåret 2007.

3 Endringslov LOV-2022-12-20-105 med virkning fra 29. november 2022.

4 Endringslov LOV-2023-12-20-98 med virkning fra 3. desember 2023.

5 Se bl.a. Innst. 289 S (2021-2022) og Innst. 4 L (2022-2023) Statsbudsjett 2023 punkt 25.5.

6 Se høringsnotatet punkt 4.1 s. 45.

7 Skatteloven § 9-3 (2).

8 Skatteloven § 9-3 (4).

9 Skatteloven § 2-38.

10 Endringslov LOV-2022-12-20-105 med virkning fra 29. november 2022.

11 Se høringsnotatet punkt 1 s. 4.

§§ 10-70-1 og 10-72 samt ny §§ 10-70-3 og 10-70-4. Dersom endringene vedtas, vil de ha direkte betydning for personer med latent netto gevinst/tap som overstiger kr 500 000 og som flytter 20. mars 2024 eller senere. Foreslått virkningspunkt innebærer at et vedtatt forslag gis tilbakevirkende kraft på utflyttinger mellom 20. mars 2024 og lovvedtaket.

Den største endringen går ut på at den beregnede exit-skatten må betales senest tolv år etter utflytting.¹² Skatten kan betales umiddelbart, i så fall vil den refunderes ved gjeninnflytting etter tolv år, eller den kan utsettes gjennom rate-/avdragsbetaling med like store rater over tolv år. Da blir det ingen renteberegning. Eller den fastsatte exit-skatten kan utsettes i sin helhet i tolv år. Da blir det en renteberegning i tillegg.

Det foreslås også at exit-skatten må betales dersom skattyter dør etter utflyttingen.¹³ Hvor raskt etter dødsfall exit-skatten må betales, er ikke nærmere omtalt i høringsnotatet. Etter dagens forskrift skal skattyter informere norske skattemyndigheter senest to måneder etter at aksjene er realisert.¹⁴ Det er av naturlige årsaker vanskelig å legge noen rapporteringsplikt på skattyter. Arvingene, hvis det er noen, kan være lykkelig uvitende om den norske skatteforpliktelsen. I praksis vil norske skattemyndigheter få kjennskap til at vilkårene for utsettelse er brutt ved neste skattemeldingsfrist, for skattyter vil da ikke være i stand til å påberope seg fortsatt utsettelse.

En annen viktig endring er at det ikke skal foretas omberegning ved verdifall.¹⁵ At aksjen etter utflytting realiseres til en lavere verdi enn fastsatt utgangsverdi, vil dermed, i motsetning til ved gjeldende regler, ikke redusere exit-skatten som må betales.

Eiendelene som omfattes av utflyttingsskatten er i første rekke interesser i selskaper, typisk aksjer og andeler, men også finansielle instrumenter, som opsjoner og verdipapirfond, omfattes. Med de nå foreslåtte endringene utvides de omfattede eiendelstypene til også å gjelde aksjesparekontoer¹⁶ og fondskontoer¹⁷. Med det utvides reglene på et nytt prinsipielt og systemmessig punkt ettersom gevinsten skattlegges uten at realisasjon har funnet sted.

For utsatt betaling kreves sikkerhetsstillelse.¹⁸ Ved flytting til et annet EØS-land vil et eventuelt krav om sikkerhetsstillelse bero på en skjønnsmessig vurdering av behovet for sikkerhet for skatten og eventuelle renter. Med dagens regler er det normalt ikke krav om sikkerhetsstillelse innenfor EØS.¹⁹

Gaver til mottaker som er bosatt i utlandet og som overstiger kr 100 000, vil utløse exit-skatt.²⁰ Dette er en innstramming i forhold til dagens regler hvor beløpsgrensen er kr 500 000. Også beløpet på kr 500 000 er reelt sett en innstramming, for dette beløpet har stått uendret fra 2007.

Det spesielle ved overføringstilfellene er at denne formen for exit-skatt ikke vil bortfalle, heller ikke om mottaker flytter til Norge eller gir tilbake aksjene. Anvendt på tapstilfellene skulle det tilsi at tap ved overføring vil være endelig, uavhengig av hva som senere skjer med aksjene.

For personer som har latent tap som overstiger kr 500 000, gis det umiddelbart fradrag ved flytting til et EØS-land.²¹ Fradraget gis selv om man senere skulle fått fradrag for samme tap

i et annet land, eller hvis verdien av aksjene skulle svinge og senere realiseres med gevinst. I prinsippet kan dette føre til dobbelt fradrag. Det er viktig å være klar over at hvis personen senere returnerer til Norge innen tolv år, og fortsatt har aksjene mv. i behold, vil fradraget bli nedjustert, og skatten må tilbakebetales. I så fall vil man være nødt til å betale for tapsfradraget som man opprinnelig mottok.

Det er verdt å merke seg at selv om reglens anvendelse er knyttet til samlet gevinst/tap på kr 500 000, vurderes tap for hver enkelt eiendel. Reglene gir slik sett et incentiv til å flytte ut for den som har et latent tap, men ikke ønsker å realisere aksjene.

I høringsnotatet foreslås det også å oppheve regelen om omvendt kreditt, hvor det gis fradrag i exit-skatten for betalt skatt i utlandet.²² I den forbindelse er det også verdt å merke seg at personen kan risikere dobbeltbeskatning av gevinsten. Regelen om omvendt kreditt er meget praktisk ved utflyttinger for «folk flest», som sitter på aksjer eller verdipapirfond med latent gevinst over kr 500 000, men hvor verdien likevel ikke er større enn at de må realisere verdiene ved etableringen i et annet land. Det er ikke gitt at det andre landet vil innrømme kreditt for skatt beregnet i Norge før utflytting. I tilfeller med innflytting til Norge aksepterer imidlertid norske myndigheter kreditt for utenlandsk exit-skatt ved påfølgende realisasjon i Norge.

Det foreslås også en form for lettelse ved gevinstberegningen. Etter dagens regler vil en person som ikke er født i Norge og ikke har bodd her i ti år ved utflyttingen, kunne oppregulere inngangsverdien på aksjene til markedsverdi ved innflyttingen – for exit-skatteformål. Denne regelen utvides til å gjelde alle som flytter inn, uavhengig av om de er født i Norge eller ikke.²³

12 Se høringsnotatet punkt 3.1. Foreslått endring av skatteloven 10-70 (7) og (8) jf. FSPIN 10-70-1.

13 Se høringsnotatet punkt 3.1.4. Foreslått tillegg i lovteksten til § 10-70 (8).

14 FSPIN § 10-70-1.

15 Se høringsnotatet punkt 3.4.1. Foreslått oppheving av FSPIN § 10-70-2 (1).

16 Se høringsnotatet punkt 3.2.1. Foreslått endring av skatteloven § 10-70 (2) b) og tillegg i (5).

17 Se høringsnotatet punkt 3.2.2. Foreslått ny bokstav f i skatteloven § 10-70 (2).

18 Se høringsnotatet punkt 3.1.3. Foreslått endring av skatteloven § 10-70 (7).

19 Det er ikke krav til sikkerhetsstillelse hvis Norge har informasjons- og innføringsavtale med det andre EØS-landet, som vi har i nesten alle tilfeller.

20 Se høringsnotatet punkt 3.2.3. Foreslått endring i skatteloven § 10-70 (4).

21 Se høringsnotatet punkt 3.1.5. Foreslått endring av skatteloven § 10-70 (3) og FSPIN § 10-70-2.

22 Se høringsnotatet punkt 3.4.2. Foreslått oppheving av skatteloven § 2-35 (2) b) tredje punktum og § 10-70 (9) b).

23 Se høringsnotatet punkt 3.3. Endringer i skatteloven § 10-70 (6).

Det kan stilles spørsmål ved om exit-skatten er i tråd med EOS-avtalens regler om fri bevegelse for arbeidstakere, etableringsrett og kapital.

Det vil si at inngangsverdien oppreguleres, men dette gjelder kun ved beregningen av exit-skatt.

Eksempel

En slik oppregulering kunne invitere til å flytte inn og ut flere ganger, og få satt ny inngangsverdi for exit-skatteformål ved hver innflytting. Reglene vil imidlertid i et slikt tilfelle kun åpne for oppregulering av de verdiene som er opptjent utenfor Norge.²⁴ Dette kan belyses med et eksempel:

Skattyter flytter ut av Norge. Inngangsverdi er 0, og beregnet verdi ved utflyttingen er 100. Exit-skatten beregnes ut fra en gevinst på 100. Så bor skattyter i utlandet i fem år samtidig

som verdien på aksjene øker til 175. Deretter flytter skattyter tilbake til Norge slik at exit-skatten faller bort. Etter tre år flytter skattyter ut av Norge igjen, og verdien har økt til 200. Ved denne beregningen av exit-skatt, skal inngangsverdien settes til 175, men redusert for gevinst opptjent under tidligere opphold i Norge, det vil si de første 100. Inngangsverdien blir dermed 75, noe som gir en ny exit-skatt på gevinsten som er 125.

Men hva ved beregning av gevinst hvis skattyter kommer tilbake etter mer enn tolv år, og dermed har betalt exit-skatt? I så fall skal inngangsverdien justeres opp etter både exit-skattereglene, og for alminnelig realisasjonsbeskatning, tilsvarende den delen av gevinsten som er beskattet med exit-skatt.²⁵ Her trekkes

med andre ord inngangsverdi etter de alminnelige reglene inn i exit-reglene. Selv om det gir en sympatisk løsning, som forhindrer dobbeltbeskatning av gevinsten, blir regelutformingen svært komplisert.

Nærmere om hovedforslagene

Tolv års betalingsfrist og betalingsmåter

Exit-skatten må betales innen tolv år. Ved utsettelse gjennom ratebetaling er det foreslått at dette skal gjøres ved å holde utflyttingsskatten utenfor den vanlige avregningen for utflyttingsåret.²⁶ Den første tolvtedelen av den fastsatte utflyttingsskatten betales separat. Dette vil normalt skje ved slutten av året etter utflyttingen, forut-

²⁴ Se høringsnotatet punkt 3.5. Endringer i skatteloven § 10-70 (6).

²⁵ Retten til oppregulering må også gjelde arvinger.

²⁶ Se høringsnotatet punkt 3.1.2 om betalingsmåtene.

satt at skattyteren har levert nødvendig informasjon. Betalingen forfaller i januar det påfølgende året. For eksempel, hvis en skattyter flytter ut i løpet av 2024 og velger å betale skatten i rater, vil den første delen ha forfall i januar 2026 etter å ha mottatt en avregning i desember 2025. Deretter vil skattyter motta en ny avregning i desember hvert av de neste elleve årene, med en tolvtedel av det opprinnelige skattebeløpet, som betales den påfølgende måneden.

Utsettelse av hele skattekravet foreslås gjennomført ved å inkludere utflyttingsskatten i en separat avregning for utflyttingsåret ved slutten av det ellefte året etter utflyttingen. For eksempel vil en skattyter som flytter ut i 2024 og velger denne betalingsmetoden, motta en avregning for den utsatte skatteforpliktelsen i desember 2036, med forfall for betaling i januar 2037. Departementet foreslår å sette renten til den pengepolitiske styringsrenten slik den er fastsatt 1. januar det gjeldende året, pluss ett prosentpoeng. Denne rentesatsen tilsvarer også den som gjelder for utsatt betaling av utflyttingsskatt etter skatteloven § 9-14. I tillegg foreslås det at påløpte renter årlig skal legges til, det vil si at det påløper rentes rente.

De foreslåtte endringene gir insentiver til å flytte tilbake til Norge før betalingsstidspunktet i år 12. Hvis personen innen tolv år flytter til Norge og anses bosatt her, bortfaller exit-skatten. Dette åpner for tilpasningsmuligheter ved at en person kan flytte tilbake til Norge slik at exit-skatten bortfaller, for så å flytte til utlandet igjen. Høringsnotatet sier ingenting om hvor lenge personen må oppholde seg i Norge før en eventuell ny utflytting kan foretas. Ut fra dagens lovtekst bortfaller exit-skatten umiddelbart ved gjeninnflytting enten etter intern rett eller etter skatteavtalen. Slik sett åpner ordlyden for at exit-skatten vil falle bort dersom skattyter blir bosatt igjen etter internrett, men der skattyter kan forbli bosatt utenfor Norge etter skatteavtalen. Dette var en lite praktisk

problemstilling med den tidligere femårsregelen, men reglene om bortfall ved gjeninnflytting får større praktisk betydning med en utsettelse på maksimalt tolv år. Siden bortfallet av exit-skatten er relatert til skattyters bosted, synes det å være tilstrekkelig å akkurat bli bosatt her, før skattyter flytter ut igjen, og starter en ny tolv års periode. Skattyter kan dermed i prinsippet utsette exit-skatten i mange perioder.

Skatt ved dødsfall

Som nevnt innebærer endringsforslaget at retten til betalingsutsettelse opphører dersom skattyter dør i utlandet. Det er ikke foreslått noen unntak, selv ikke om skattyter dør på vei hjem igjen til Norge etter bare ett år i utlandet, eller om aksjene i sin helhet arves av kun norske skattytere. Hvis dødsfallet skjer med bosted utenfor Norge, må exit-skatten betales. Det kan være viktig å være klar over for arvingene, for aksjen kan ha falt kraftig i verdi, slik at summen av exit-skatt og aksjeverdi er negativ.

Finansdepartementet omtaler utvidelsen til beskatning ved død som en presisering av skatteloven § 10-70, selv om bestemmelsen i dag ikke omtaler skattyters død. Hvis dette er en presisering, og ikke en endring, betyr det at dødsfall vil utløse betaling av exit-skatten også for de som har flyttet ut de siste fem årene.

Finansdepartementet begrunner «presiseringen» med at det allerede i dag står i forskriften at utsettelse er betinget av at aksjene er i behold, og at de ikke vil være i behold etter et dødsfall. Dette resonnerementet fremstår alt for enkelt. Den aktuelle forskriftsteksten har stått uendret fra 2007, og er ikke myntet på dødsfall. Det er flere andre forhold ved praktiseringen av dagens regler som taler mot at død vil føre til umiddelbar betaling, bl.a. BFU 6/2023, der Skattemetodene konkluderte med at den utsatte exit-skatten var å regne som en skatteposisjon på aksjene, som ville følge med ved overføring til skattemesingskontinuitet. Det synes ikke å være

grunnlag for å si at død er et grunnlag for verken realisasjon eller umiddelbar beskatning etter gjeldende regler, og den foreslåtte utformingen av reglene ved død fremstår uferdige og med svært harde konsekvenser.

Dersom endringen vedtas, vil utflyttingsskatten være den eneste skatten som direkte utløses av skattyters død. Slike døds-skatter er lite populære, og for arvingene kan den vanskelig oppfattes som noe annet enn en arveavgift. Den eneste veien ut, for å slippe exit-skatt, er om skattyteren rekker å bli bosatt i Norge igjen før siste åndedrag, slik at exit-skatten bortfaller.²⁷

Gave til mottaker i utlandet

Ved gaveoverføring²⁸ fra en person bosatt i Norge til en fysisk eller juridisk person som er bosatt eller hjemmehørende i utlandet, utløses exit-skatt dersom samlet gevinst overstiger kr 100 000 pr. inntektsår. Hvis gavegiver flytter fra Norge samme år som gaven overføres, gjelder grensen på kr 500 000.

Exit-skatten ved overføringer er endelig, og vil ikke bortfalle dersom mottakeren flytter til Norge eller hvis aksjene overføres tilbake til giveren. Den må derfor i alle tilfeller betales, og kan utsettes i maksimalt tolv år. Også dette er en innstramming fra gjeldende regler. Det har helt fra 2007 vært en regel om at exit-skatt ved overføring til ektefelle i utlandet bortfaller hvis ektefellen senere flyttet tilbake til Norge.²⁹ Den foreslåtte endringen innebærer at mottakers innflytting til Norge, eller eventuelt tilbakeføring av gaven, ikke får virkning for den fastsatte exit-skatten.³⁰

27 Det burde være en mulighet for at arvingen kan overta forpliktelsen og fortsette utsettelsen av exit-skatten, enten direkte gjennom kontinuitet eller frivillig basert på prinsippene foreslått i skatteloven § 10-70.

28 I lovteksten står det «overføring» og ikke «gave». Det vil neppe omfatte overføring ved arv, for eksempel etter testament, men spørsmålet er ikke berørt i høringsnotatet.

29 Se Skatte-ABC 2023 punkt U-10.12 s. 1355.

30 Her burde regelen heller vært at skatten faller bort hvis mottaker flytter til Norge, eventuelt videreføring av kontinuitet for eksempel etter beregningsprinsippene foreslått i § 10-70 (6).

Anvendt på tapstilfellene, vil aksjer med tap overført til noen i utlandet gi et umiddelbart tapsfradrag for skattyter. Dette tapsfradraget vil ikke reverseres om gavemottaker senere flytter til Norge, eller gir aksjene tilbake til skattyter.

Problemområder

Likviditet og skatteevne

Med de foreslåtte endringene, vil det som nevnt ikke foretas en omberegning av gevinsten ved senere verdifall på aksjene. I slike tilfeller kan exit-skatten bygge på en høyere utgangsverdi enn det aksjen faktisk selges for, og kan føre til likviditetsutfordringer. For eksempel kan markedsverdien av aksjene på utflytningstidspunktet være skjønnsmessig fastsatt til kr 800 000. Med en inngangsverdi på kr 400 000, blir den beregnede gevinsten kr 400 000, og exit-skatten (37,84 %) ca. kr 150 000. Hvis aksjeverdien senere synker til 400 000 kr og aksjen realiseres, må skattekravet på kr 150 000 betales selv om personen ikke har hatt en gevinst på aksjene. Hvis aksjene ble beholdt i Norge, hadde det ikke blitt gevinstskatt.

Hvis en senere realisasjon av aksjene kan indikere at verdien på aksjene ble satt for høyt ved utflyttingen, må skattyter kunne be om en justering av verdien på utflyttingstidspunkt, i alle fall innen de tre årene som gjelder for egenendring.³¹ Det foreslås nå også en egen fristregel for exit-skatt, som sier at skattemyndighetene uansett andre fristregler kan gå tilbake til utflyttingsåret og ilegge, samt korrigere, ilagt exit-skatt.³²

Det skilles ikke mellom aksjonærer med likvide børsnoterte investeringer og de som har igangværende virksomhet. Skatten vil dermed kunne innebære et likviditetsproblem, særlig for sistnevnte som ikke på samme måte kan dele opp og selge den igangværende virksomheten. Personer som

ikke har likvide midler til å betale exit-skatten, vil i praksis bli tvunget til å bli værende i Norge.

Særskilt om generasjonsskifte

Ved generasjonsskifter spiller bosteds-situasjonen til giver og mottaker en vesentlig rolle for de skatterettslige konsekvensene. La oss ta et eksempel: En bedriftseier ønsker å overføre aksjer til barna A og B. Dersom person A bor i Norge og person B bor i utlandet, vil exit-skatten føre til ulike skattemessige virkninger. Person A, som er bosatt i Norge, vil motta aksjene med skattemessig kontinuitet, og dette vil ikke utløse exit-skatt for giveren. På den andre siden vil overføring til person B, som bor i utlandet, utløse exit-skatt selv om mottakeren senere flytter tilbake til Norge eller gaven senere gis tilbake til giver.

De foreslåtte reglene kan gi utilsiktede og kostbare konsekvenser ved generasjonsskiftet, hvis generasjonsskiftet gjøres i feil rekkefølge. Hvis en av arvingene flytter ut først, og deretter får aksjer i gave, får giver en exit-skatt som blir endelig. Den kan utsettes i inntil tolv år, men den vil aldri falle bort. Hvis derimot arvingen bor i Norge på gave-tidspunktet, vil arvingen ta med seg aksjen ut, og selv få exit-skatt. Da kan arvingen selv påvirke utsettelsen, og eventuelt komme tilbake før det er gått tolv år slik at skatten bortfaller. For arvinger som allerede bor i utlandet, må det derfor vurderes om arvingen skal bli bosatt i Norge, få gaven, og så dra ut igjen.

Generasjonsskifter kan, antagelig, også brukes for bortfall av exit-skatten. Det følger allerede av dagens regler at retten til utsettelse faller bort dersom aksjen etter utflyttingen gis til person bosatt utenfor Norge. Dette bør tilsi, at retten til utsettelse er i behold ved overføring til person bosatt i Norge. I de tilfeller en slik overføring skjer med skattemessig kontinuitet, bør exit-skatten følge med som en skatteposisjon på aksjene. Og da faller den bort, fordi mottaker bor i Norge.

Opsjoner

Med unntak for aksjespare- og fonds-kontoer, utdyper ikke høringsnotatet eller skatteloven § 10-70 noe nærmere om hvordan beskatningen ved utflyttingen skal skje, herunder hvilken skattesats som skal benyttes. Normalt fastsettes skatten når en realisasjon har skjedd, og det gis for noen tilfeller særregler for beregning av gevinsten. For opsjoner er det ikke gitt slike særregler.

Opsjoner kan deles inn i opsjoner i arbeidsforhold, og opsjoner utenfor arbeidsforhold. For opsjoner utenfor arbeidsforhold, vil en utflytting føre til at opsjonen anses realisert. Beskatningen styres av de generelle reglene, slik at skattesatsen ved exit-skatten blir 22 %.³³ Spørsmålet blir så hvilke krav som stilles for en utsettelse av denne exit-skatten, og særlig om eiendelen som var grunnlag for exit-skatten kan sies å være i behold dersom opsjonen senere innløses mot aksjer. Antagelig må det legges til grunn en identifikasjon eller kontinuitetstanke mellom opsjonen og aksjene, slik at retten til utsettelse videreføres for aksjene. Høringsnotatet gjør ingen direkte endringer for opsjoner, men innføringen av en betalbar skatt gjør problemstillingen mer aktuell.

Opsjoner i arbeidsforhold kan deles inn i ordinære opsjoner, som beskattes som lønn ved innløsning, jf. skatteloven § 5-14 første ledd, og opsjoner i oppstartsselskaper jf. andre ledd, som beskattes som aksjeinntekt ved realisasjon av aksjen. For oppstartsselskaper er det krav om at opsjoner ikke kan innløses før etter tre år. Det kan se ut som at hvis man flytter ut før det har gått tre år, så vil det anses som en realisasjon med den følge at opsjonen blir lønnsbeskattet.

Blir to ulike systemer for beskatning av aksjer mv. i skatteloven

Skatteloven vil med de foreslåtte endringene bygge på to ulike prinsipper for beskatning av aksjer mv. Skattelovens

³³ Opsjoner oppreguleres ikke.

³¹ Skatteforvaltningsloven § 9-4.

³² Se høringsnotatet punkt 3.7. Foreslått nytt tiende ledd i skatteloven § 10-70.

generelle regler bygger på beskatning ved realisasjon, basert på en sammenligning mellom inngangsverdi og utgangsverdi.³⁴ Det spiller ingen rolle om denne gevinsten har oppstått før eller etter at skattyter ble bosatt i Norge. Dette kommer tydeligst frem der utlendinger flytter til Norge, og har med seg aksjer mv. med latent gevinst ved innflytting. Hvis disse aksjene selges rett etter innflytting, beskatter Norge hele gevinsten. Det skjer med andre ord ingen oppregulering av inngangsverdien ved innflytting. Norge tiltar seg dermed en beskatningsrett ved realisasjon som man i en exit-situasjon mener tilkommer fraflyttingsstaten.

Ved beregning av gevinst etter exit-reglene, skjer det derimot en oppregulering ved innflytting. Men exit-skatten er som sagt en beregnet gevinst, basert på en verdimåling på et gitt tidspunkt. Det er viktig å ikke blande de ulike prinsippene sammen, og i rådgivning til kunder og klienter er det viktig å kunne skille mellom hvilke prinsipper som gjelder ved en utflytting, og hvilke som gjelder ved salg/realisasjon.

Beskatning av kapital bygger på realisasjonsprinsippet. For aksjer eller aksjefond på en aksjesparekonto skjer det imidlertid ingen beskatning ved realisasjon.³⁵ Poenget med en aksjesparekonto er at aksjene kan realiseres uten beskatning, og at beskatningen skjer ved utdeling fra kontoen. Men for exit-skatteformål foreslås det nå en hjemmel for realisasjonsbeskatning ved utflytting. Utvidelsen bidrar til inntrykket av at det nå bygges opp et parallelt kapitalbeskatningssystem, som bygger på andre prinsipper enn skattelovens grunnleggende realisasjonsprinsipp.

³⁴ Se bl.a. skatteloven kapittel 9.
³⁵ Skatteloven § 10-21 (3).

Men hva med EØS-avtalen?

Det kan stilles spørsmål ved om exit-skatten er i tråd med EØS-avtalens regler om fri bevegelse for arbeidstakere, etableringsrett og kapital, jf. EØS-avtalens artikkel 28, 31 og 40. For eksempel vil grensen på gaveoverføringer på kr 100 000 til utlandet, være en restriksjon på fri flyt av kapital. Samtidig vil den sette klare begrensninger på generasjonsskifter på tvers av landegrensene.

I høringsnotatet sammenligner Finansdepartementet exit-skatt for privatpersoner med exit-skatt på selskaper og virksomhet, se skatteloven § 9-14, og tolker EØS-retten slik at det ikke er noen forskjell ved beskatningen av selskaper og privatpersoner.³⁶ Det er imidlertid en betydelig faktisk forskjell på privatpersoner og selskaper. Et selskap kan flytte ut, men velge å legge igjen eiendeler og virksomhet i et fast driftssted. Da blir det ingen exit-skatt. Selskaper kan også beholde formell etablering i Norge, men flytte ut eiendeler og virksomhet. I så fall kan det bli exit-skatt.

Privatpersoner kan ikke flytte delvis, eller kun formelt. En privatperson må foreta en faktisk emigrasjon, noe som innebærer at strenge interne regler for opphør av bosted må oppfylles, eller at skatteavtalenes vilkår om flytting av «sentrum for livsinteresser» er oppfylt. Skattyter kan slik sett ikke velge å la aksjene bli liggende igjen i Norge, men vil få exit-skatt som en nødvendig følge av flyttingen. Skattyters valg vil derfor kun være å ikke flytte, eller å ikke påberope seg skatteavtalen og dermed bli dobbeltbeskattet. De foreslåtte innstrammingene i exit-skatten vil klart

³⁶ Se høringsnotatet punkt 2.2 om praksis fra EU/EFTA-domstolen, samt punkt 3.1.1 s. 20 og punkt 3.1.3 s. 25.

nok være en restriksjon og proporsjonalitetsvurderingen fremstår mer utfordrende i disse tilfellene.³⁷ Hvorvidt endringene i forhold til EØS-retten er en lovlig restriksjon, gjenstår å se.

Skatteproveny og virkninger

Skatteprovenyet som følge av endringene er estimert, på meget usikkert grunnlag, til i underkant av 100 millioner i 2025 med en gradvis økning til én milliard etter tolv år.³⁸ Skatteproveny på toppen én milliard tilsvarer 0,042 % av statsbudsjettet for 2024.³⁹ Det lave skatteprovenyet synes å gjenspeile at forslaget er basert på prinsipper og politikk, som går på bekostning av skattyters likviditet, personers mobilitetsmuligheter og investorers vilje til norsk pengeplassering.

Den første setningen i høringsnotatet lyder slik «Regjeringen vil at Norge skal være et attraktivt land å investere i» – det kan vel stilles spørsmål ved om de foreslåtte endringene og innstrammingene av exit-skatten vil fremme dette.

³⁷ EU-dommen C-581/17 *Wächtler* og tysk dom av 6. september 2023 (R 35/20, Bundesfinanzhof) indikerer at rentefri utsettelse til realisasjon er det proporsjonale.

³⁸ Høringsnotatet punkt 1 s. 7.

³⁹ I 2024 er statens samlede inntekter beregnet til kr 2 378,3 milliarder.

Nedskrivningstester etter IAS 36: Et utfordrende marked har gjort nedskrivningstester mer krevende

Svakere kronekurs og økte markedsrenter i kombinasjon med inflasjon og økt geopolitisk risiko har ført til at selskaper identifiserer flere nedskrivningsindikatorer, samtidig som det har gjort nedskrivningstesting mer krevende. Denne artikkelen er første del av en todelt artikkelserie og vil gi en overordnet innføring i regnskapsreglene som omhandler nedskrivningstester etter IAS 36. Neste del av artikkelserien vil gå mer i detalj og se nærmere på typiske feil i verddivurderinger og nedskrivningstester.

Master i revisjon og regnskap (NHH)
Tor Harald Johansen
Partner, Deal Advisory, KPMG

M.Sc., Industriell økonomi
og teknologiledelse (IØT)
Espen Bråthen
Director, Deal Advisory, KPMG

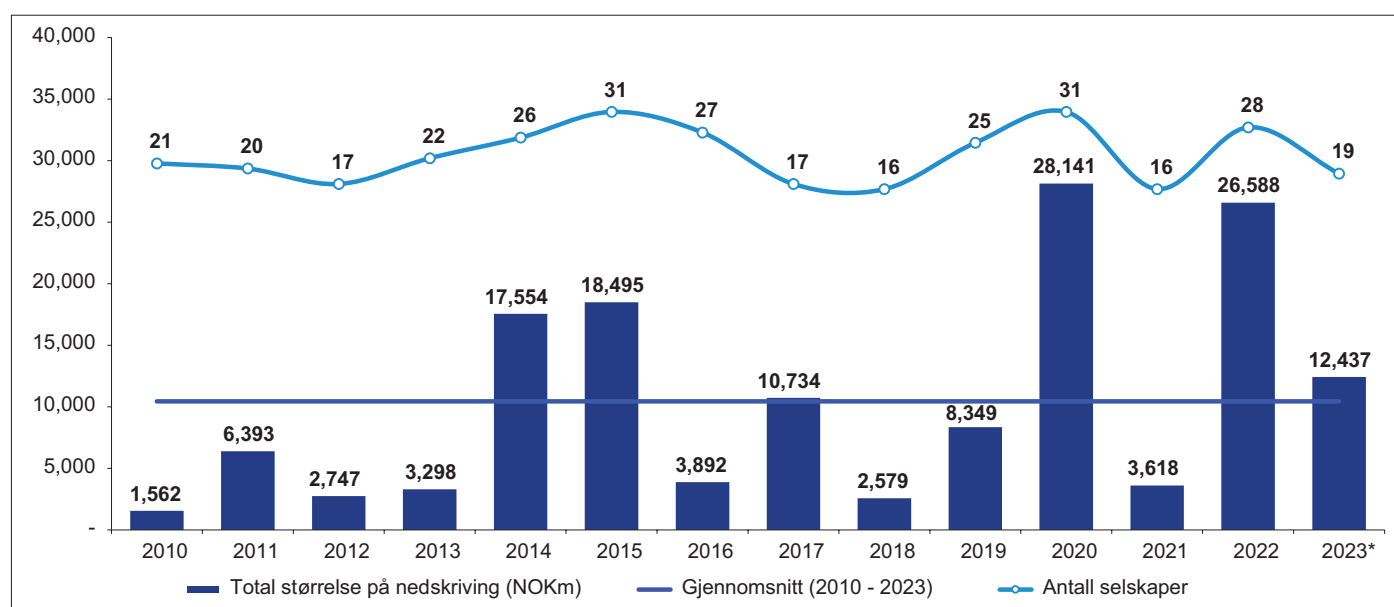
Statsautorisert revisor
Lars Lynggård
Manager, Deal Advisory, KPMG

Bakgrunn

I perioden fra september 2021 til desember 2023 har vi i Norge opplevd den raskeste renteøkningen i nyere tid og svekkelse av kronekursen. Den norske kronen har svekket seg betydelig mot både euro og dollar. Norges Bank har økt renten 14 ganger fra 0 % til 4,5 %, og Federal Reserve i USA har økt renten totalt 11 ganger fra rundt 0 % til

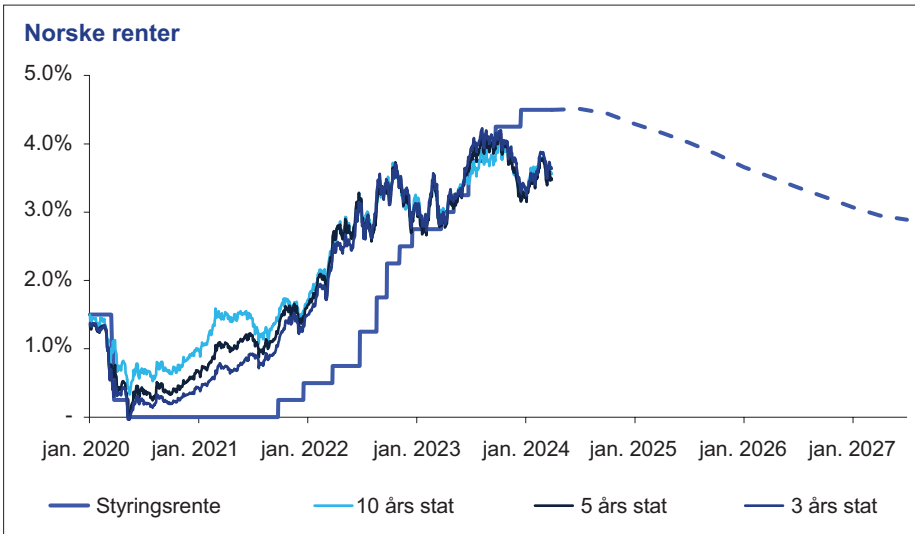
intervallet 5,25 % til 5,50 %. Renteøkningene har kommet som et motsvar på stigende inflasjon. Den bratte renteøkningen¹ og store svingninger i valutakurser, i kombinasjon med inflasjon og økt geopolitisk risiko, har derfor ført til at mange selskaper må vurdere om de har eiendeler som har falt til en verdi som er lavere enn bokført. Svaret er ikke nødvendigvis rett frem.

For flere selskaper vil økte markedsrenter være en viktig indikator på nedskrivning ettersom den benyttes i beregningen av diskonteringsrenten, som igjen brukes ved verdsettelse av eiendelene. Økte markedsrenter er også eksplisitt omtalt i IAS 36 som en nedskrivningsindikator selskapene må vurdere. I tillegg kan svingninger i valuta kunne være en indikator avhengig av selskapets eksponering mot utenlandsk valuta.

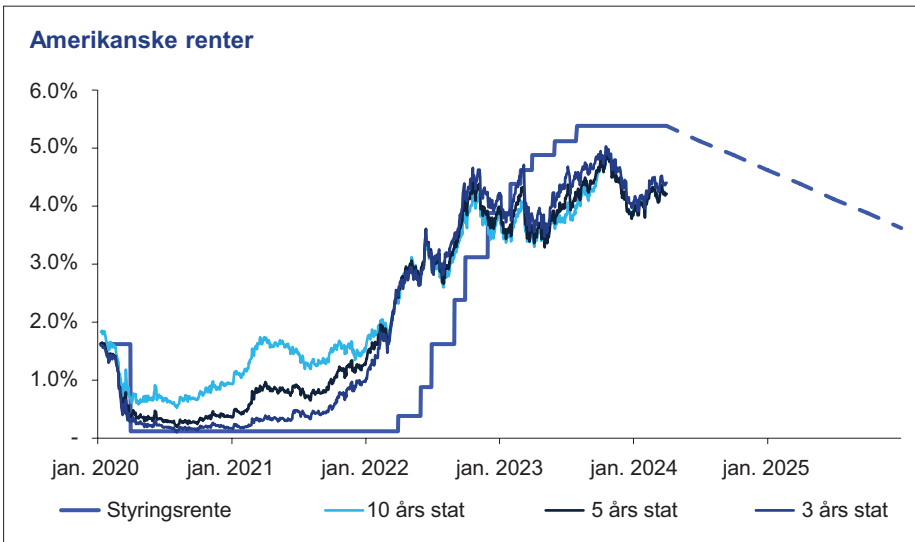

Grafen viser antall selskaper på Oslo Børs som har skrevet ned goodwill og størrelse på nedskrivning i perioden 2010 til 2023 (*2023 viser foreløpige tall). (Kilde: S&P Capital IQ)

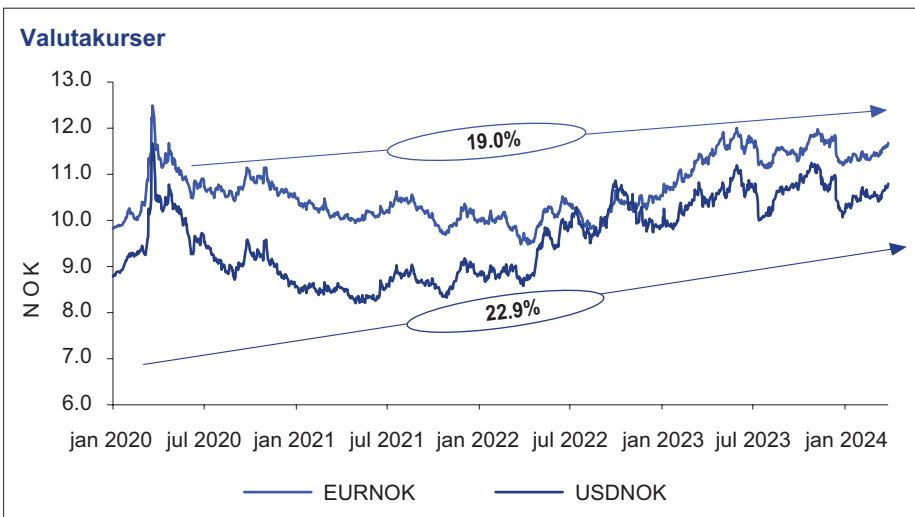
1 Det er verdt å bemerke at det ikke er noen automatikk i at økte renter medfører en nedskrivningsindikator.

Grafen viser utviklingen i norske renter fra januar 2020 til mars 2024 med prognose til juni 2027. (Kilde: Norges Bank)

Grafen viser utviklingen i amerikanske renter fra 2022 til 2024 med prognose til desember 2025. (Kilde: EIU)

Grafen viser utviklingen i EUR/NOK og USD/NOK fra januar 2020 til mars 2024. (Kilde: S&P Capital IQ)

Som følge av usikkerhet knyttet til fremtiden, vil det i nedskrivningstester være rom for skjønn. For eksempel må det gjøres vurderinger knyttet til prognose, prognoseperiode, terminalverdi og avkastningskrav. I tillegg kan vurderingene ofte være ressurskrevende og til tider svært komplekse. Dette gjør det utfordrende for regnskapsavleggere, revisorer og andre som arbeider med nedskrivningstester. Det er derfor viktig at nedskrivningstesten utføres på en måte som sikrer konsistens i vurderingene, og er tilstrekkelig dokumentert. En god prosess fordrer at selskapene setter av tilstrekkelig tid og involverer revisor på et tidlig tidspunkt.

Nedskrivningstest er et viktig fokusområde for tilsynsmyndigheter som Finanstilsynet («FT») og European Securities and Markets Authority («ESMA»). Spesifikt har det norske Finanstilsynet utført flere kontroller og tematisyn relatert til nedskrivningsvurderinger.

Artikkelen vil også være relevant for selskaper som fører regnskapet etter god regnskapsskikk, ettersom den norske standarden for nedskrivning (NRS F Nedskrivning av anleggsmidler) bygger på IAS 36.

Om IAS 36 og eiendeler omfattet

Formålet med IAS 36 er at eiendeler ikke skal stå bokført til høyere verdi enn gjenvinnbart beløp (IAS 36.1). Med gjenvinnbart beløp menes det høyeste av bruksverdi og virkelige verdi fratrukket salgsutgifter (heretter kalt netto salgsverdi). Med andre ord, dersom bokført verdi overstiger det høyeste av hva en eiendel kan gjenvinnes for ved eget bruk eller ved salg, skal eiendelen nedskrives.

I IAS 36 er det sentralt å vurdere konsistens langs flere dimensjoner som: vurderingsenhet, kontantstrømmer, diskonteringsrente, valuta og bokført verdi. Det kreves grundige vurderinger i alle ledd for å unngå dobbeltregning, eller i motsatt fall

at elementer utelates. Det kreves tidlig involvering av ledelsen og tilstrekkelig kompetanse rundt regnskap, verdsettelse og finans. Inkonsistente vurderinger eller feil kan føre til manglende nedskrivning eller at eiendeler som ikke har falt i verdi, blir nedskrevet.

Med unntak av eiendelene som er listet opp i IAS 36.2, gjelder IAS 36 for alle eiendeler. Tabellen under viser en oversikt over hvilke eiendeler som er omfattet, og hvilke som er holdt utenfor.

Omfattet av IAS 36	Utenfor IAS 36
Eiendom, anlegg og utstyr	Varelager (IAS 2)
Leasingeiendeler (IFRS 16)	Kontraktseiendeler (IFRS 15)
Immaterielle eiendeler (IAS 38)	Utsatt skattefordel (IAS 12)
Goodwill	Eiendeler ifm. pensjon (IAS 19)
Finansielle eiendeler klassifisert som:	Finansielle eiendeler innenfor IFRS 9
datterselskap (IFRS 10)	Investerings eiendom til virkelig verdi (IAS 40)
tilknyttet selskap (IAS 28)	Biologiske eiendeler (IAS 41)
felleskontrollerte virksomheter (IFRS 11)	Forsikringskontrakter (IFRS 17)
	Eiendeler holdt for salg (IFRS 5)

Tabellen viser hvilke eiendeler som er omfattet og utenfor IAS 36.

Tidspunkt for testing og nedskrivningsindikatorer

IAS 36 skiller mellom å vurdere om det finnes indikasjoner på verdifall og selve testingen for verdifall. Standarden beskriver både potensielle indikatorer som kan utløse en test for verdifall, og hvor ofte eiendeler skal testes for verdifall.

Vurdering av nedskrivningsindikasjoner er en løpende plikt for de regnskapsrapporterende, og selskapene er oppfordret til å dokumentere vurderingene. Ved utløpet av hver rapporteringsperiode skal det vurderes om det foreligger indikasjoner på verdifall for selskapets eiendeler (IAS 36.9). I dette ligger det at selskapet ved hver rapporteringsperiode, eksempelvis ved en kvartalsavleggelse, må vurdere om det foreligger indikasjon på verdifall. Dette krever betydelig skjønn fra ledelsen som utfører vurderingen. Indikasjoner kan både være interne og eksterne. IAS 36.12 lister opp eksempler på eksterne og interne informasjonskilder selskapet *minst* må vurdere (se tabell under). Det bemerkes at tabellen ikke er uttømmende, og at selskapet må gjøre en konkret vurdering av også andre mulige indikatorer basert på selskapet, bransjen og markedet det opererer i.

Eksterne informasjonskilder	Interne informasjonskilder
Det er betydelig fall i eiendelens markedsverdi	Indikasjoner på at en eiendel er ukurant eller fysisk skadet
Betydelige negative endringer i selskapets teknologiske, markedsmessige, økonomiske eller juridiske omgivelser	Vesentlige negative endringer av en eiendels bruk eller forventet bruk. Eksempelvis omstrukturering, planer om opphør, avhending på et tidligere tidspunkt eller revurdering av eiendelens levetid fra ubestemt til bestemt
Økte markedsrenter som vil påvirke diskonteringsrenten som benyttes til bruksverdi	Indikasjoner på at en eiendels inntjening vil bli lavere enn opprinnelig forventet
Selskapets bokførte verdi av egenkapitalen er høyere enn børsverdi	
Utbytte mottatt fra et datterselskap, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet kan også være en indikator. Eksempelvis ved at vedtatt utbytte overstiger totalresultatet til det utdelende selskapet.	

Tabellen viser hvilke eksterne og interne som minst må vurderes etter IAS 36.12.

For børsnoterte selskaper er lav pris/bok («P/B») en indikator som ofte er brukt i praksis. Pris/bok viser forholdstallet mellom markedsverdien av egenkapitalen og den bokførte verdien av egenkapitalen. Per 31. desember 2023 har de fleste selskapene notert på Oslo Børs (OSEBX) en pris/bok høyere enn 1. En pris/bok som er lavere enn 1, kan være en indikasjon på at markedet ikke har troen på den bokførte verdien av egenkapitalen, og dette kan derfor være en indikasjon på et nedskrivningsbehov.

For goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid (ofte varemerke) er det alltid krav om årlig test for verdifall (IAS 36.10). Det samme kravet gjelder for immaterielle eiendeler som ennå ikke er tatt i bruk. Dette er fordi det er antatt større usikkerhet knyttet til eiendelens evne til å generere økonomiske verdier før den er blitt tatt i bruk. Plikten om å teste årlig gjelder uavhengig av om det foreligger indikasjoner på verdifall. Den årlige plikten har bakgrunn i at goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid ikke avskrives under IFRS. Goodwill kan testes når som helst på året gitt at det er samme tidspunkt hvert år (IAS 36.96).

God regnskapsskikk vs. IFRS

Etter god regnskapsskikk skal goodwill avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan (regnskapsloven § 5-3). I motsetning til IFRS, er det etter GRS ingen krav til årlig test. I stedet skal eiendelene testes dersom det foreligger indikasjon på verdifall som ikke er forbigående.

Vurderingsenhet og nivå for testing

Når gjenvinnbart beløp skal beregnes, er det viktig å sikre at nedskrivningstesten blir gjennomført på riktig nivå. Avhengig av omstendighetene kan dette nivået være en enkelt eiendel, en gruppe av eiendeler og forpliktelser (kjent som en kontantgenererende enhet/ Cash Generating Unit eller «CGU») eller en gruppe av CGUer.

Som utgangspunkt skal gjenvinnbart beløp beregnes for den enkelte eiendelen (IAS 36.22). En må derfor først vurdere om testen kan gjennomføres for den enkelte eiendelen. En utfordring er at enkelte eiendeler ofte ikke genererer egne inngående kontantstrømmer som er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler. I tillegg kan det være utfordrende å beregne netto salgsverdi ettersom det ikke finnes et marked for eiendelen, eventuelt at eiendelen må antas å selges med en høy rabatt. Dette kan for eksempel være tilfelle for spesialtilpasset utstyr som har stor bruksverdi for selskapet, men begrenset verdi for andre. Standarden har derfor åpnet for å beregne gjenvinnbart beløp for en kontantgenererende enhet hvor eiendelen inngår.

Kontantgenererende enhet definisjon:

IAS 36.6: En kontantgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer, og som i all vesentlighet er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler.

Vurdering av hvilken kontantgenererende enhet eiendelen er del av, innebærer skjønn, og standarden gir veiledning i punkt 36.66 til 36.73. Hvordan ledelsen styrer selskapet, og på hvilket nivå beslutninger om eiendelenes fortsatte bruk eller salg tas, vil ofte være et godt startpunkt. En praktisk tilnærming vil være å gjen-

nomføre en nedenfra opp-analyse hvor en begynner med eiendelen som testes, og slår sammen eiendeler, helt til en kommer til en gruppe som genererer inngående kontantstrømmer som i hovedsak er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler.

Som beskrevet over, fokuserer standarden på at det er den *laveste samlingen* av eiendeler som genererer uavhengige inngående kontantstrømmer som skal vurderes. Der som CGUen blir vurdert på et for høyt nivå, er det en risiko for det som kalles «cash flow shielding». Et eksempel på «cash flow shielding» er et selskap som driver to uavhengige butikker, hvor butikk A genererer store positive uavhengige kontantstrømmer, og butikk B genererer negative kontantstrømmer. Dersom butikk A og B blir feilaktig identifisert som én CGU, vil det kunne oppstå en situasjon hvor butikk B unngår nedskrivning som følge av de store positive kontantstrømmene fra butikk A.

Med mindre en endring er berettiget, skal CGUer vurderes konsistent fra periode til periode (IAS 36.72). Hva som er en berettiget endring, må vurderes konkret ut fra de aktuelle omstendighetene. For eksempel kan en berettiget endring skyldes at selskapet har gjennomført en omstrukturering eller salg av virksomhet.

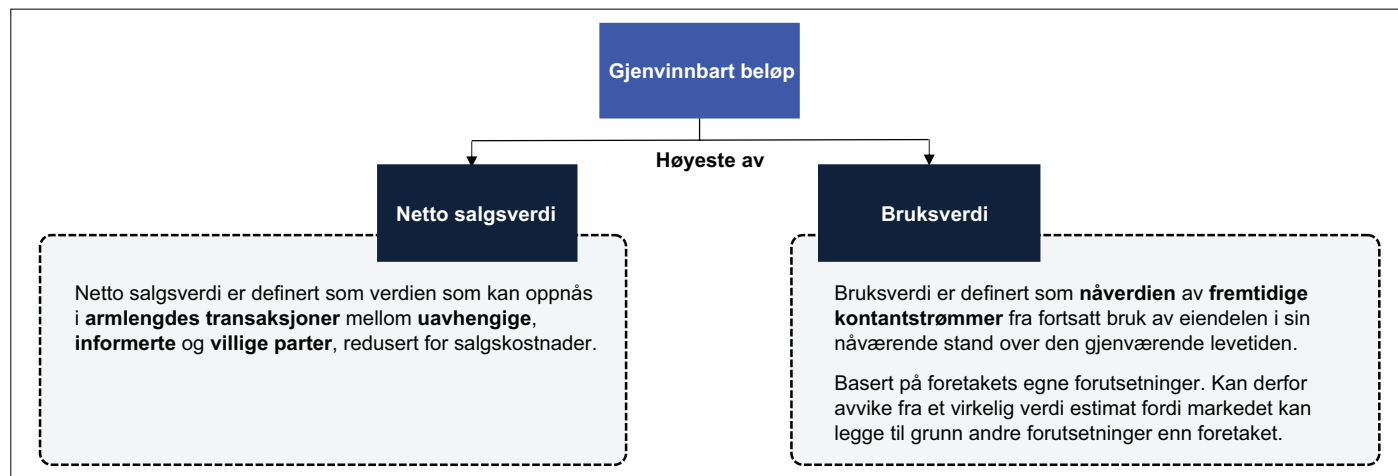
Når goodwill skal testes, er det viktig å gjøre seg opp noen tanker om hvordan goodwill er allokert, og hva denne representerer. Goodwill oppstår som en residualverdi etter allokering av verdi til identifiserte eiendeler og forpliktelser i

en virksomhetssammenslutning. Som følge av at goodwill er en residualpost (ikke identifisert eiendel), og ikke genererer uavhengige kontantstrømmer, må den allokere til den CGUen eller gruppen av CGUer som forventes å nyte godt av sammenslutningen. Allokeringen skal representere det laveste nivået der goodwill blir overvåket for interne formål, og skal ikke være større enn et driftssegment (IAS 36.80). Hvilket nivå dette medfører i praksis, vil variere ut fra bransje og størrelse på selskapet. Gjenvinnbart beløp skal deretter testes for den CGUen eller gruppen av CGUer hvor goodwill er allokert.

Beregning av gjenvinnbart beløp

Gjenvinnbart beløp er det høyeste av bruksverdi («value in use») og netto salgsverdi («fair value less cost to sell»). Dersom bokført verdi overstiger gjenvinnbart beløp, skal det gjennomføres en nedskrivning. For å beregne gjenvinnbart beløp må en derfor som utgangspunkt både vurdere bruksverdi og netto salgsverdi.

Selskapet trenger ikke å beregne begge størrelsene dersom enten bruksverdi eller netto salgsverdi overstiger eiendelens bokførte verdi (IAS 36.19). Videre kan bruksverdi legges til grunn som gjenvinnbart beløp dersom netto salgsverdi ikke kan måles pålitelig (IAS 36.20). Dersom det ikke er grunn til å tro at bruksverdi i vesentlig grad overstiger virkelige verdi fratrukket salgsutgifter, kan virkelige verdi fratrukket salgsutgifter benyttes som gjenvinnbart beløp (IAS 36.21).

IAS 36 fokuserer i hovedsak på bruksverdi. Dette skyldes blant annet at *virkelig verdi* (som benyttes i netto salgsverdi) er omhandlet i egen standard IFRS 13 *Måling av virkelig verdi*.

Netto salgsverdi er konseptuelt ulikt fra en bruksverdi. Selv i tilfellene hvor begge metodene bruker en diskontert kontantstrøm, kan resultatet bli ulikt som følge av ulike forutsetninger og input. Dette skyldes blant annet at dagens bruk av selskapet ikke nødvendigvis er hva en representativ markedsaktør ville ha lagt til grunn. I de neste to avsnittene vil vi gå nærmere inn på beskrivelse av bruksverdi og netto salgsverdi.

Bruksverdi

Bruksverdi er definert som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer fra en eiendel eller en kontantgenerende enhet (IAS 36.6). En bruksverdi innebærer derfor at en må estimere fremtidige kontantstrømmer, som deretter diskonteres tilbake til nåverdi med et egnet avkastningskrav. Sentralt i bruksverdiberegningen er at dagens bruk av eiendelen eller CGUen skal legges til grunn, og ikke nødvendigvis hva en markedsaktør ville ha lagt til grunn. Hva dette innebærer i praksis, kommer vi nærmere inn på nedenfor.

Bruksverdien skal ta hensyn til forventning om mulige variasjoner i beløp og timing, kompensasjon for usikkerhet i eiendelen og andre faktorer som en markedsdeltaker vil gjenspeile i vurdering av kontantstrømmene (IAS 36.30). Disse faktorene kan enten bli hensyntatt i kontantstrømmene eller i diskonteringsrenten.

IAS 36 vedlegg A beskriver to ulike metoder for å beregne nåverdien: «tradisjonell metode» og «metode for forventet kontantstrøm». Den tradisjonelle metoden innebærer bruk av én enkelt kontantstrøm og diskonteringsrente, mens metoden for forventet kontantstrøm tar hensyn til alle forventninger om mulige kontantstrømmer og vektet de ulike scenarioene. Uavhengig av hvor faktorene blir justert, skal nåverdien av kontantstrømmene representere det veide gjennomsnittet av de mulige utfal-

lene (IAS 36.32). I den grad usikkerheten hensyntas i kontantstrømmene, bør selskapene utarbeide en scenarioanalyse. Dette kan for eksempel innebære at det lages tre scenarioer (base case / worst case / best case) som vektet basert på sannsynlighetsforventning.

I IAS 36 legges det til grunn at kontantstrømmene skal deles inn i en eksplisitt periode og en terminalperiode. Den eksplisitte perioden skal ta utgangspunkt i og være konsistent med ledelsesgodkjente budsjetter. Terminalperioden representerer kontantstrømmene etter den eksplisitte perioden.

Nærmere om kontantstrømmen og krav i IAS 36

IAS 36 stiller en del eksplisitte krav til kontantstrømmene og diskonteringsrenten. Det er dermed ikke gitt at selskapet kan bruke en tradisjonell verdsettelse for dette formålet. Kravene er satt for å sikre konsistens og unngå at det legges til grunn for optimistiske prognoser sammenlignet med hva som er realistisk.

Kontantstrømmene som estimeres i en bruksverdiberegning, skal baseres på **rimelige og dokumenterbare forutsetninger**, og utgjøre ledelsens **beste estimat**. Videre skal ekstern dokumentasjon tillegges størst vekt (IAS 36.33a). Ledelsen må kunne dokumentere sin evne til å utarbeide budsjetter/prognoser over tid. Det anbefales derfor at ledelsen utarbeider retrospektive analyser som viser hvor bra man har truffet på tidligere prognoser. I den grad ledelsens budsjetter er mer optimistiske enn historiske resultater, bør det dokumenteres og begrunnes hvordan ledelsen planlegger å oppnå budsjettene. Dokumentasjonen bør inkludere eksterne markeds- og bransjedata som underbygger realismen i budsjettene.

Kontantstrømmene skal være basert på ledelsens siste **godkjente budsjetter eller prognoser** (IAS 36.33b). Det er viktig å vurdere om de godkjente budsjettene eller prognosene representerer ledelsens beste estimat, eller om de bærer preg av en ønsket utvikling som selskapet skal strekke seg etter. I tillegg må det vurderes

om kontantstrømmene representerer dagens bruk. Ofte kan budsjettene inkludere ekspansjonsinvesteringer og ulike kostnadsprogrammer/effektiviseringer som ikke representerer dagens bruk av eiendelene. Dette innebærer at ledelsen må vurdere hvilke investeringer som gjelder vedlikehold, og hvilke som gjelder utvidelser. Ledelsen skal legge til grunn nødvendige vedlikeholdsinvesteringer for å sikre at eiendelen kan operere på nåværende nivå, men ikke nødvendigvis investeringer som gjelder ekspansjoner som går utover dagens bruk. Eksempelvis vil et selskap som eier en fabrikk, ha anledning til å inkludere enkelte effektiviseringer og marginforbedringer, men ikke kontantstrøm fra nye fabrikker.

Kontantstrømmene skal også ekskludere inngående og utgående kontantstrømmer fra omstruktureringer, med mindre de kan innregnes etter IAS 37. For eksempel kan kontantstrømmene ikke inkludere planlagte nedbemanninger som ennå ikke er vedtatt.

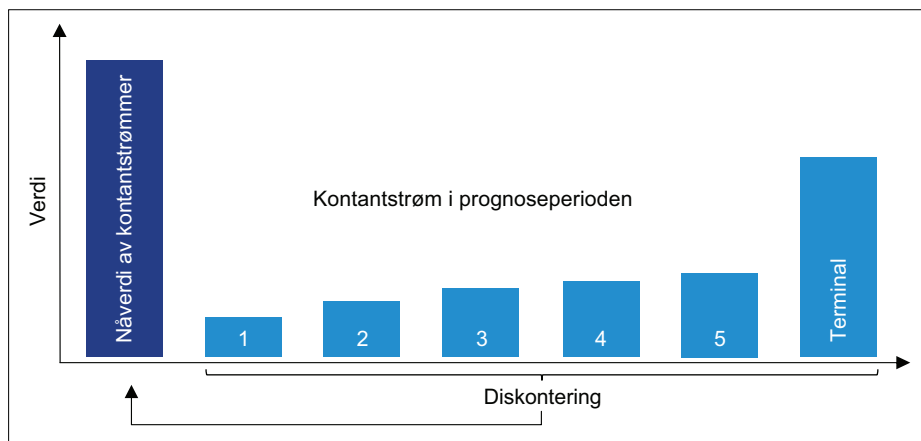
I den grad de ledelsesgodkjente budsjettene inkluderer elementer som IAS 36 ikke tillater, som ekspansjonsinvesteringer og omstruktureringer (som ikke kan innregnes etter IAS 37), må det gjøres justeringer i kontantstrømmene. Slike justeringer bør begrunnes og dokumenteres slik at det er sporbart hvilke endringer som er gjort, og at det lar seg avstemme mot de opprinnelige budsjettene.

Etter IAS 36 bør prognoseperioden normalt ikke overstige fem år. Dersom det benyttes en lengre periode, skal det dokumenteres hvorfor det er berettiget. Hva som anses som berettiget, må vurderes fra case til case, men kan for eksempel være at selskapet ikke har nådd en stabil vekst og/eller margin.

Etter prognoseperioden angir IAS 36 at det normalt skal anvendes en stabil eller fallende vekst. Veksten skal sjelden overstige den langsiktige veksten for produktene/markedet/landene som selskapet opererer i, med mindre dette kan rettferdiggjøres og dokumenteres basert på objektiv informasjon. Selv i bransjer hvor det er høy vekst, er det nærliggende å

legge til grunn en lavere vekst i fremtiden, som følge av at veksten vil tiltrekke seg konkurrenter som over tid vil ta markedsandeler, og drive veksttaket ned.

Det er svært viktig å vurdere rimeligheten i terminalleddet, hvor kontantstrømmen ofte ekstrapoleres til «evig tid». Ofte vil man komme langt ved å gjøre enkelte rimelighetsvurderinger: Er inntektsveksten rimelig ut fra hva man har klart å oppnå historisk? Henger investeringer sammen med avskrivninger? Er det samsvar med inntektsvekst og økning i arbeidskapital? Hvilken implisitt markedsandel er lagt til grunn for produktene eller tjenestene? I neste del av artikkelserien vil vi gå nærmere inn på sentrale vurderinger og typiske feil.

Figuren illustrerer hvordan en kan dele opp kontantstrømmen i en prognose- og terminalperiode som diskonteres til nåverdi.

Kort om diskonteringsrenten

Diskonteringsrenten som benyttes i bruksverdien, skal være et markedsbasert avkastningskrav forbundet med pengers tidsverdi og eiendelens særskilte risikoer som ikke er tatt hensyn til i kontantstrømmen (IAS 36.55). Diskonteringsrenten skal være spesifikk for den enkelte eiendel eller CGU, og denne kan være høyere eller lavere enn diskonteringsrenten til selskapet som helhet. Fremtidige kontantstrømmer skal estimeres i den valutaen de genereres i, og deretter diskonteres med en diskonteringsrente som er relevant for den aktuelle valutaen (IAS 36.54). Finanstilsynet har akseptert en tilnærming hvor kontantstrømmer i valuta omregnes ved bruk av terminkurser og neddiskonteres med en rente i den omregnede valutaen (se utklipp nedenfor). Det sentrale er at det er konsistens over og under brøkstrekken:

«Det må være konsistens mellom valutakurs som legges til grunn ved omregning fra kontantstrømmer i valuta til budsjettvaluta og diskonteringsrente som benyttes. Finans-

tilsynet bemerker at hvis foretakets kontantstrømmer i valuta omregnes til for eksempel euro ved bruk av terminkurser, for deretter å neddiskonteres med en EURIBOR-rente skal dette gi omtrent samme svar som metoden som beskrives i IAS 36.54.»

(Kilde: Finanstilsynet²)

IAS 36 gir ingen detaljert anvisning om hvordan diskonteringsrenten skal utarbeides, men at den kan ta utgangspunkt i CAPM, selskapets marginale lånerente og andre lånerenter i markedet (IAS 36 A17). For en nærmere gjennomgang av utarbeidelse av diskonteringsrenten vises det til egen litteratur.

Det er beskrevet i IAS 36.55 at diskonteringsrenten skal være før skatt. For å sikre konsistens må dermed både kontantstrømmene og diskonteringsrenten være før skatt. Dette er imidlertid utfordrende i praksis ettersom avkastningskra-

vet, utarbeidet etter gjeldende praksis, er *etter skatt*-størrelser. Bruk av kontantstrøm og diskonteringsrente *før* skatt skal i teorien gi samme svar som om kontantstrømmene og diskonteringsrenten var beregnet med *etter skatt*-størrelser. Derfor er det vanlig praksis at en først benytter et avkastningskrav *etter skatt* på en *etter skatt* kontantstrøm for å finne nåverdien av eiendelen / CGUen man verdsetter. En kan så finne implisitt før skatt-avkastningskrav, ved å målsøke hvilket avkastningskrav på en før skatt kontantstrøm, som gir samme nåverdi som *etter skatt*-beregningen (iterativ metode).

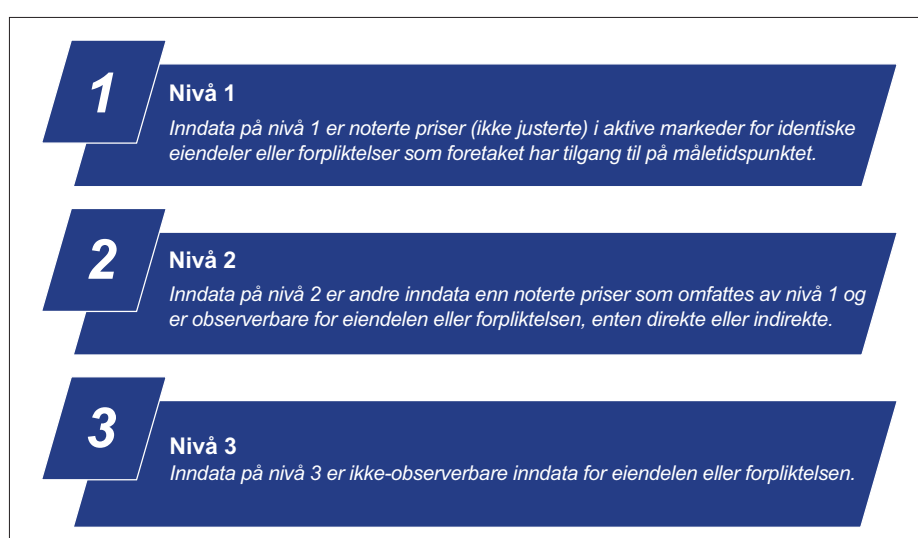
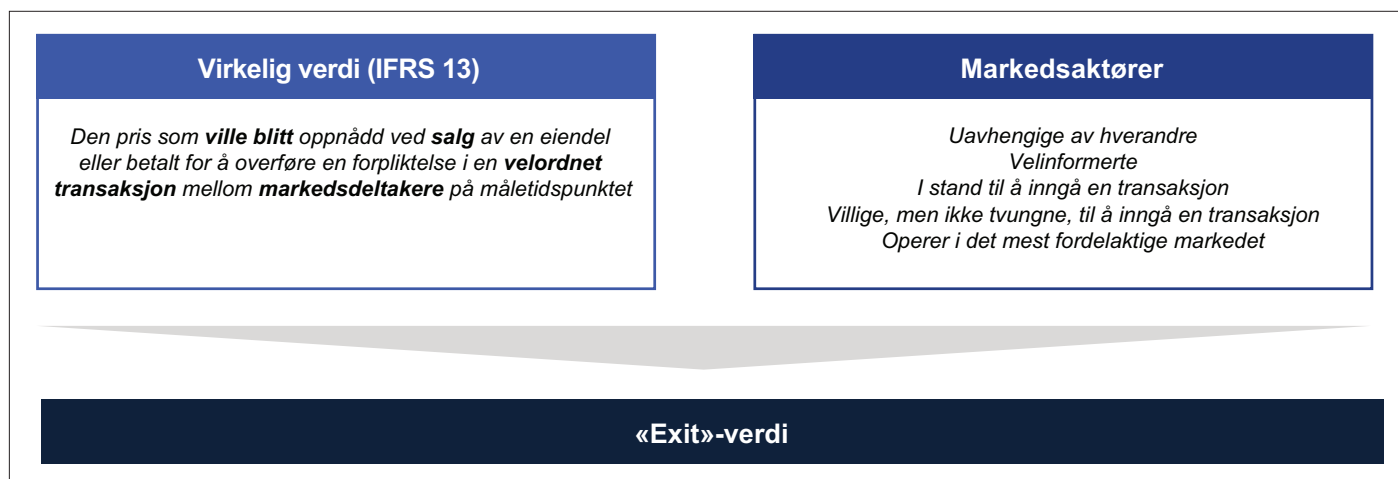
Et forsøk på å forenkle en *før skatt*-tilnærming har vært å justere et *etter skatt*-avkastningskrav til et *før skatt*-avkastningskrav ved å multiplisere avkastningskravet med $1 / (1 - \text{skattesats})$. Det bemerkes at dette er en tilnærming / forenkling som ofte ikke gir et riktig svar. Finanstilsynet² har beskrevet at dersom denne forenklingen benyttes, må selskapet sannsynliggjøre at den ikke medfører vesentlig avvik sammenlignet ved bruk av den iterative / målsøkingemetoden (IAS 36 BCZ85). I praksis betyr dette at man uansett må benytte en metode med målsøking, slik at den forenklete metoden ikke vil være hensiktsmessig å benytte.

Netto salgsverdi (virkelig verdi fratrukket salgsutgifter)

Netto salgsverdi er verdien som kan oppnås ved å selge eiendelen i en armlengdes transaksjon mellom uavhengige, informerte og villige parter, etter fradrag for salgskostnader. Ledelsen trenger ikke ha intensjon om faktisk å selge eiendelen for å legge til grunn netto salgsverdi som gjennvinnbart beløp i en nedskrivningstest.

Ved estimering av netto salgsverdi (virkelig verdi fratrukket salgsutgifter) skal *virkelig verdi* fastsettes ved å følge reglene i standarden IFRS 13 *Måling av virkelig verdi*. Dette innebærer blant annet at eiendelens beste mulige bruk («highest and best use») skal legges til grunn, og at det forutsettes at eiendelen selges på primærmarkedet («principal market»), eller det mest fordelaktige markedet.

² https://www.finanstilsynet.no/contentassets/cfe56bbb34eb4ef5838ab778c698404a/nedskrivningsvurderinger_etter_ias_36_oppsummering.pdf

Etter IFRS 13 er ikke valg av metode hovedfokus, men at selskapet legger til grunn metoder som maksimerer bruken av relevante, observerbare inndata og minimerer bruken av ikke-observerbare inndata (IFRS 13.61). Et tredelt hierarki for virkelig verdi gir høyeste prioritet til noterte priser på aktive markeder (nivå 1) og laveste prioritet til ikke-observerbare inndata (nivå 3).

Eksempler på salgsutgifter som skal trekkes fra virkelig verdi for å komme til netto salgsverdi, er juridisk bistand, utgifter til fjerning av eiendelen og marginale utgifter til å bringe eiendelen i salgbar stand (IAS 36.28).

Beregning av bokført verdi («carrying amount»)

For å vurdere om det skal gjennomføres en nedskrivning, må gjenvinnbart beløp

sammenlignes med eiendelens eller CGUens bokførte verdi. For at denne sammenligningen skal være meningsfull, må det være konsistens mellom hvordan gjenvinnbart beløp er beregnet, og de eiendelene og forpliktelsene som legges til grunn i bokført verdi (IAS 36.75). Etter IAS 36.76 er det som utgangspunkt kun eiendelene som tilhører CGUen, og som vil generere de fremtidige inngående kontantstrømmene, som skal inkluderes bokført verdi. Forpliktelser skal kun inkluderes i CGUen i den grad gjenvinnbart beløp ikke kan beregnes uten å hensynta disse. Det må derfor gjøres en nøye vurdering av hvilke driftsrelaterte eiendeler og forpliktelser som skal inkluderes i bokført verdi av CGUen, slik at disse er konsistente med kontantstrømmene som er lagt til grunn i gjenvinnbart beløp. Hvis arbeidskapital ikke er inkludert i bokført verdi som testes, er det

viktig å huske å inkludere både dag én-investeringen i arbeidskapital og etterfølgende endringer i kontantstrømmen. Dersom arbeidskapital er inkludert i bokført verdi, tas kun endringen i arbeidskapital med i kontantstrømmen.

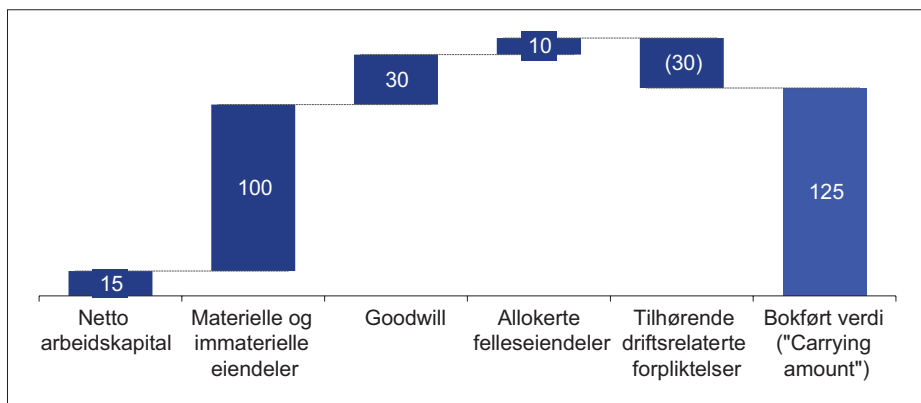
Dersom eiendeler som tilhører CGUen utelates fra bokført verdi, kan det føre til at eventuell nedskrivning blir lavere enn den skulle ha vært.

Ved testing av CGU skal også felleseiendeler inkluderes. Felleseiendeler er eiendeler som bidrar til fremtidige kontantstrømmer for flere CGUer (IAS 36.100). Slike eiendeler kan omfatte konsernets eller divisjonens eiendeler, for eksempel hovedkontorets bygning eller varemerke. Siden felleseiendeler ikke kan tilskrives en enkelt CGU, øker risikoen for at de blir feilaktig allokert eller til og med utelatt fra CGUenes bokførte verdier. Som utgangspunkt skal felleseiendeler allokere til de aktuelle CGUene på en rimelig og ensartet måte (IAS 36.102). Dersom en slik allokering ikke er mulig, skal det først gjennomføres en test for CGUene uten felleseiendelene, og deretter en samlet test for CGUene hvor alle felleseiendelene inngår.

Figuren nedenfor viser et eksempel på hvordan bokført verdi kan beregnes for en CGU.

Nedskrivning og reversering

Dersom bokført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp, må det foretas en nedskrivning. Beløpet som skal nedskri-

ves, er differansen mellom bokført verdi og gjenvinnbart beløp. Dersom det foreligger indikasjon på nedskrivning for en eiendel som inkluderes i en CGU hvor det er allokert goodwill, skal eiendelen testes og eventuelt nedskrives først, før CGUen som inneholder goodwill, testes (IAS 36.98). Dersom det deretter identifiseres et tap i CGUen som inkluderer goodwill, skal goodwillen nedskrives først, før eventuelt resterende nedskrivningsbeløp fordeles pro rata på de andre eiendelene (IAS 36.104).

En enkelt eiendel kan ikke nedskrives til et nivå som er lavere enn det høyeste av bruksverdi, netto salgsverdi eller null (IAS 36.105). Dette kan for eksempel være tilfeller hvor CGUen inkluderer en eiendom hvor bruksverdi eller netto salgsverdi er lik eller høyere enn balanseført verdi. I slike tilfeller skal verdifallet fordeles pro rata på de øvrige eiendelene.

Ved nedskrivning belastes resultatet⁵ med en kostnad uten kontantstrøm-effekt. Med unntak av nedskrivninger knyttet til goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid vil resultatet i etterkant av en nedskrivning bli påvirket med lavere avskrivningskostnader i de påfølgende periodene.

Ved nedskrivning må eiendelens levetid, avskrivningsplan og restverdi vurderes på nytt. Standarden krever også at en slik vurdering bør gjøres i tilfeller

hvor det er indikasjon, men ikke nedskrivningsbehov.

I slutten av hver rapporteringsperiode skal selskapet vurdere om det foreligger indikatorer på at tidligere verdifall ikke lenger er til stede, eller er redusert (IAS 36.110). Det foreligger med andre ord en reverseringsplikt når grunnlaget for det som førte til nedskrivningen, ikke lenger er til stede. Selskapet skal ta hensyn til både interne og eksterne informasjonskilder i vurderingen. Indikasjonene som skal vurderes, er i prinsippet de samme som ved nedskrivning. Hvis det identifiseres slike indikasjoner på mulig reversering, skal gjenvinnbart beløp beregnes. Dersom gjenvinnbart beløp er høyere enn balanseført verdi, skal det gjennomføres en reversering. Det er imidlertid ikke anledning til å reversere tidligere nedskrevet goodwill.

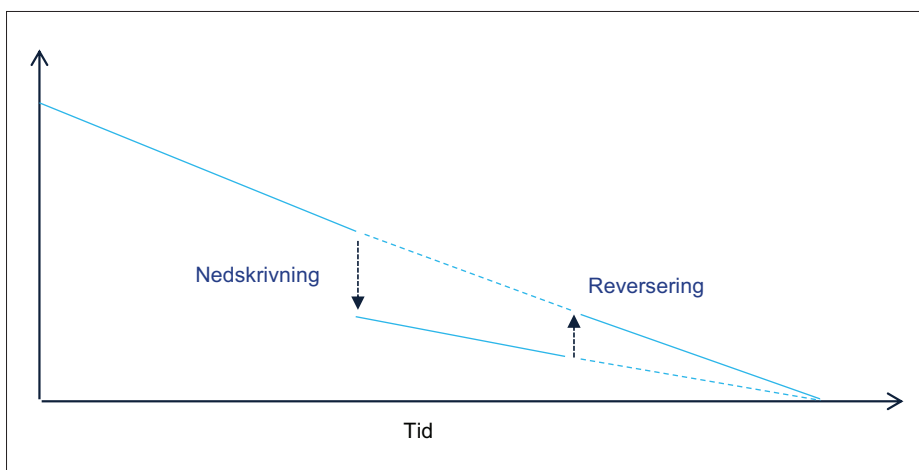
Reverseringen kan ikke overstige hva den balanseførte verdien ville ha vært, justert for avskrivninger, dersom ned-

skrivningen ikke hadde funnet sted. Dette er illustrert i figuren nedenfor.

Noteopplysninger

IAS 36 har omfattende notekrav. IAS 36.130 fastsetter en del generelle krav til noteopplysninger som gjelder for både eiendeler og CGUer. Det skal blant annet gis en detaljert beskrivelse av hendelser som førte til nedskrivning, og beskrivelse av eiendelen og/eller CGUen som er blitt nedskrevet, eller hvor nedskrivning er reversert. Det skal opplyses om hva som er gjenvinnbart beløp, og hvordan dette er beregnet, enten ved å bruke netto salgsverdi eller bruksverdi. Hvis bruksverdi er benyttet som gjenvinnbart beløp, skal diskonteringsrenten opplyses om, og eventuelle tidligere estimater på bruksverdi. Hvis netto salgsverdi er benyttet, skal det gis informasjon om hvilket nivå verdsettelsen er basert på. Nivået refererer til virkelig verdi-hierarkiet i IFRS 13 som går fra nivå 1 til 3. Er måling av virkelig verdi kategorisert på nivå 2 eller 3, skal det gis ytterligere beskrivelser og opplysninger om de viktigste forutsetningene. Nedskrivningsbeløp skal også spesifiseres i notene.

Det er mer omfattende noteopplysninger knyttet til CGUer med goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid. Disse opplysningene skal gis uavhengig av om det er foretatt nedskrivning eller ikke, og skal gi informasjon om hvilke vurderinger ledelsen har gjort.

⁵ Med mindre eiendelen føres etter verdiregulering i henhold til en annen IFRS standard (for eksempel IAS 16.31).

Notekrav for goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid	
Netto salgsverdi	Bruksverdi
Hvilken metode som er benyttet og de viktigste forutsetningene som ledelsen har basert netto salgsverdi på. (Hva som er en viktig forutsetning, må vurderes basert på hva som er mest sensitivt i analysen.)	De viktigste forutsetningene som ledelsen har basert kontantstrømmer på. (Hva som er en viktig forutsetning må vurderes basert på hva som er mest sensitivt i analysen.)
Beskrivelse av ledelsens metode som er fastsatt for de mest sentrale forutsetningene. Hvilket nivå i hierarkiet for virkelig verdi (IFRS 13) verdien er fastsatt ut fra. Beskrivelse av eventuelle endringer i verdsettelses metode og årsak til endring	Lengden på benyttet periode, inkludert en eventuell begrunnelse dersom en periode på lengre enn fem år har blitt benyttet.
Dersom netto salgsverdi blir beregnet med diskonterte kontantstrømmer, skal selskapet opplyse om: – perioden som ledelsen har utarbeidet kontantstrømmer for – vekstraten – diskonteringsrenten	Vekstraten (inkludert begrunnelse dersom vekstraten for produktene/industrien/landet de opererer i).
	Diskonteringsrenten

Tabellen beskriver hvilke notekrav som gjelder for goodwill og immaterielle eiendeler med ubestemt levetid (IAS 36.134).

I tillegg til kravene i IAS 36 stiller også IAS 1.125 krav om at det for eiendeler som har vesentlig risiko for en justering i neste regnskapsperiode, skal opplyses om forutsetninger for fremtiden og kilder til estimeringsusikkerhet. Selskapet skal presentere opplysningene om forutsetninger og estimeringsusikkerhet slik at brukerne av regnskapet forstår hvilke vurderinger ledelsen har gjort. Brukerne av regnskapet kan deretter gjøre opp sin egen mening om vurderingene ledelsene har tatt.

Finanstilsynet⁴ har tidligere uttalt at informasjon rundt forutsetningene som er benyttet i gjenvinnbart beløp og eien-

⁴ https://www.finanstilsynet.no/contentassets/cfe56bbb34eb4cf5838ab778c698404a/nedskrivningsvurderinger_etter_ias_36_oppsummering.pdf

delenes sensitivitet overfor metoder og forutsetninger, er nyttig å opplyse om. Spesielt i de tilfellene hvor selskapet var nær en nedskrivning.

Avslutning

Nedskrivningsvurderinger og tester er et komplekst område med flere utfordringer til vurderinger, beregninger og innsamling av informasjon. Dette er blitt ytterligere forsterket under dagens forhold, med stadige globale endringer og usikkerhet. En god prosess vil derfor være avhengig av at man setter av god tid, involverer revisor på et tidlig tidspunkt og sørger for at man har tilstrekkelig tilgang på ressurser og fagekspertise.

Kilder:

IAS 36

IFRS 13

Finanstilsynet: (https://www.finanstilsynet.no/contentassets/cfe56bbb34eb4cf5838ab778c698404a/nedskrivningsvurderinger_etter_ias_36_oppsummering.pdf)

Vesentlig flere blir klassifisert som små foretak: Har Regjeringen vurdert interessentenes informasjonsbehov?

Regjeringens forslag til å øke størrelsesgrensene for små foretak ut over inflasjonsjustering vil gjøre at en rekke foretak vil få betydelige lettelser i rapporteringskravene. Bakgrunnen for lovforslaget er ønsket om å gi flere foretak kostnadsbesparelser ved forenklete rapporteringskrav. Vi etterlyser imidlertid en vurdering av hva disse forenklingene vil medføre av konsekvenser for interessentene.

Professor
Tonny Stenheim
Universitetet i Sørøst-Norge

Universitetslektor
Marianne Berggaard Breili
Universitetet i Sørøst-Norge

Hva vil eksempelvis ulempene for banker og kredittinstitusjoner være når de gjennom årsregnskapet får mindre og kvalitetsmessig dårligere informasjon, og vil noen av disse ulempene til slutt bli båret av foretakene selv? Vi mener at Regjeringen ikke i tilstrekkelig grad har tatt hensyn til dette i forslaget om å øke størrelsesgrensene vesentlig ut over det som kan begrunnes i inflasjonsjustering.

Forslag om å justere grensene for ulike størrelsesklasser

Regjeringen la frem forslag til gjennomføring av Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) 15. mars i år (Prop. 57 L (2023-2024)). Som en del av lovforslaget ble det på grunnlag av nylige endringer i størrelsesgrenser i regnskapsdirektivet fremmet forslag om å justere grensene for ulike størrelsesklasser, deriblant størrelsesklassen små foretak (slik justering er ikke gjort siden 2010). Forslaget om justering av grensene går vesentlig lenger enn det som kan begrunnes med inflasjonsjustering. Ifølge Statistisk sentralbyrås beregninger vil 3000 foretak kunne omklassifiseres fra mellomstore til små foretak etter forslaget, og 1000 flere foretak enn ved en ren inflasjonsjustering av grensene.

Vi er ikke overbevist om at en utvidelse av klassen små foretak er tilstrekkelig godt nok begrunnet og utredet, spesielt sett i lys av at disse unntas fra plikt til blant annet å utarbeide årsberetning og en rekke sentrale notekrav. Etter vår mening er det i Prop. 57 L (2023-2024) lagt for mye vekt på å holde kostnadene ved rapporteringsplikter nede og i for liten grad vært lagt vekt på hensynet til interessentenes behov for beslutningsrelevant informasjon.

Små foretak etter gjeldende regnskapslov

Små foretak er etter regnskapsloven § 1-6 regnskapspliktige som ikke er store foretak, og som på balansedagen ikke overskrider to av følgende tre grenser:

1. Salgsinntekt: 70 millioner kroner
2. Balansesum: 35 millioner kroner
3. Gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk

Store foretak er i regnskapsloven § 1-5 definert som allmennaksjeselskaper, regnskapspliktige som er notert med aksjer, obligasjoner mv. på regulert marked eller andre regnskapspliktige fastsatt i forskrift. Store foretak er

derfor ikke definert ut fra størrelsesgrenser, men vil i noen grad være overlappende med klassen foretak av allmenn interesse, jf. regnskapsdirektivet artikkel 2 nr. 1.

Små foretak har som kjent omfattende lettelser i rapporteringsplikter etter regnskapsloven. De kan unnlate å utarbeide årsberetning, jf. rskl. § 3-1 annet ledd annet punktum, kontantstrømoppstilling, jf. regnskapsloven § 3-2 annet ledd og konsernregnskap, jf. regnskapsloven § 3-2 fjerde ledd første punktum. Ved innregning og måling kan de velge hovedregler eller unntaksregler. Små foretak er også unntatt fra å utarbeide sammenligningstall, jf. regnskapsloven § 6-6 annet ledd, og de kan avlegge et årsregnskap med langt færre noteopplysninger enn tilfellet er for regnskapspliktige som ikke er små foretak, jf. regnskapsloven § 7-1 første ledd annet punktum. Unntaksreglene er begrunnet i at kostnaden ved å utarbeide regnskapsinformasjon for små foretak ikke står i forhold til nytten ved slik regnskapsinformasjon (se eksempelvis Ot. prp. nr. 39 (2004-2005) punkt 4.2.5 og Prop. 160 L (2016-2017) punkt 4.5).

Forslag til økte størrelsesgrenser

Forslag til endringer i størrelsesgrensene for små foretak mv. ble sendt på høring 18. oktober i fjor med høringsfrist 29. november.¹ Bakgrunnen for høringen var EU-kommisjonens vedtak om å endre størrelsesgrensene, blant annet for små foretak, for å hensynta inflasjon. I høringsnotatet ble det vist til at størrelsesgrensene for små foretak i gjeldende regnskapslov ligger i det nedre sjiktet av størrelsesgrensene som tillates etter regnskapsdirektivet. Det ble foreslått fra departementets side at størrelsesgrensene for små foretak skulle settes til minimumsverdiene etter kommisjonsdirektivet. Med justering for å oppnå runde beløp og det hensyn at forholdet mellom grensene skulle være 2:1, ble grensene forslått til 120 millioner kroner i

salgsinntekter og 60 millioner kroner i balansesum², noe som ville innebære en økning på drøye 71 % sammenlignet med gjeldende størrelsesgrenser (120/70, 60/35).

I Prop. 57 L (2023-2024) er det foreslått å øke grensene vesentlig sammenlignet med forslaget i høringsnotatet, noe som trolig kom overraskende på mange. Her fremmes det forslag om at grensene justeres opp til 168 millioner kroner i salgsinntekter og 84 millioner kroner i balansesum. Det innebærer en økning på 140 % sammenlignet med gjeldende størrelsesgrenser (168/70, 84/35) og en økning på 40 % (168/120, 84/60) sammenlignet med de størrelsesgrensene som ble foreslått i høringsnotatet. I tabellen under oppsummerer vi grensene for salgsinntekter og balansesum:

	Gjeldende regulering	Nedre og øvre grense etter justert direktiv ³	Høringsnotat fra Finansdepartementet	Prop. 57 L (2023-2024)
Salgsinntekter	70 millioner NOK	112,71 – 169,06 millioner NOK	120 millioner NOK	168 millioner NOK
Balansesum	35 millioner NOK	56,35 – 84,53 millioner NOK	60 millioner NOK	84 millioner NOK

Tabell for størrelsesgrenser

Reaksjoner fra høringsinstanser

I høringsrunden var det flere som støttet Finansdepartementets forslag om justerte størrelsesgrenser, blant annet NHO, BDO, KPMG og Revisorforeningen. Andre høringsinstanser pekte på at departementet burde ha drøftet muligheten i regnskapsdirektivet til å bruke de øvre størrelsesgrensene (EY, Regelrådet), eller at disse øvre størrelsesgrensene burde ha vært lagt til grunn (Regnskap Norge). Det var også enkelte som uttrykte bekymring for at en økning i størrelsesgrensene ville medføre en rapportering som ikke ivaretar informasjonsbehovet til interessentene (KPMG, Skattedirektoratet og Langli).

Regjeringens begrunnelse for å øke størrelsesgrensene ut over inflasjonsjustering er ønsket om å gi flere foretak adgang til å kunne benytte forenklingsregler for små foretak.

Kritikk av foreslåtte størrelsesgrenser

Begrunnet i forenkling

Regjeringens begrunnelse for å øke størrelsesgrensene ut over inflasjonsjustering er ønsket om å gi flere foretak adgang til å kunne benytte forenklingsregler for små foretak. I Prop. 57 L

(2023-2024) side 65 heter det at «[d]epartementet legger særlig vekt på hensynet til besparelser og forenklinger for foretakene (...)». Det påstås videre at en del av de større foretakene trolig vil rapportere i samsvar med rapporteringen for mellomstore foretak som følge av at interessentene vil etterspørre mer og bedre informasjon, noe som potensielt vil begrense besparelsen ved å øke størrelsesgrensene (Prop. 57 L (2023-2024) side 64). I dette ligger det dels en erkjennelse av at det å utvide adgangen til å benytte forenklingsregler i noen

tilfeller vil gi en rapporteringsplikt som ikke vil ivareta interessentenes behov for informasjon, og dels en tro på at produksjon av slik informasjon kan reguleres effektivt gjennom en markedsløsning. Vi skal komme tilbake til det siste senere i artikkelen.

Pliktig rapportering

Pliktig rapportering er gjerne begrunnet i det behovet for opplysninger som foretakets interessenter har for å kunne ta bedre og mer opplyste beslutninger.

1 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-endringer-i-definisjonen-av-sma-foretak-i-regnskapsloven-gjennomforing-av-kommisjonsdirektiv-som-endrer-storrelsesgrensene-i-regnskapsdirektivet/id3001701/>
 2 Basert her på vekslingskursen 10. oktober 2023: 11,4965 NOK/EUR.
 3 Omregnet fra euro til NOK med vekslingskursen 22. desember 2023. Se Prop. 57 L (2023-2024) side 64.

Interessentene kan være eiere, långivere, leverandører, kunder og ansatte, men også offentlige myndigheter og allmennheten (se eksempelvis NOU 2015: 10 delkapittel 3.2). Dersom rapporteringsplikten også omfatter bærekraftsrelatert informasjon, kan interessentene defineres enda videre til ikke bare å omfatte dem som bruker slike opplysninger til beslutningsformål, men også dem som blir påvirket av foretakets bærekraftsrelaterte forhold.⁴ Rapporteringsplikten gjør at interessentene sikres tilgang til opplysninger som de for eksempel kan bruke til å følge opp utviklingen i foretakets lønnsomhet over tid (kontrollformålet), og/eller vurdere foretakets fremtidsutsikter, for eksempel ved å forme prognoser om fremtidig lønnsomhet (prognoseformålet) (Baksaas og Stenheim 2020 side 124-136).

Regulering gjennom tilbud og etterspørsel

Et alternativ til å pålegge rapporteringsplikter er å la markedskrefter, dvs. tilbud og etterspørsel etter informasjon, regulere det som rapporteres. Finansdepartementet viser i noen grad til en slik markedsløsning når det hevder at en del av de større foretakene som etter forslaget vil omfattes av klassen små foretak, vil velge å følge rapporteringsreglene for mellomstore foretak som følge av press fra interessenter (Prop. 57 L (2023-2024) side 64). Departementet peker på at dette kan bidra til å begrense besparelsen ved å gi flere foretak adgang til å benytte forenklingsregler. Dette kan også ses på som et argument for at det ikke produseres informasjon gjennom den pliktige regnskapsrapporteringen som dekker informasjonsbehovet. De som er i en forhandlingsposisjon, for eksempel långivere, vil kunne tenkes å forhandle frem betingelser om at foretaket for eksempel utarbeider mer omfattende noteopplysninger, utarbeider årsberetning og/eller bruker hovedregler i stedet for

unntaksregler for innregning og måling. En kan også tenke at slik forhandling om mer informasjon ikke resulterer i mer og bedre offentlig tilgjengelig informasjon, men at denne informasjonen kun mottas eksklusivt av den som har forhandlet frem en slik betingelse. I så fall vil denne informasjonen kun gagne den som er i en slik forhandlingsposisjon, og ikke andre interessenter. I situasjoner med for lite informasjon og/eller informasjon av for lav kvalitet, kan en tenke at interessentene sikrer seg mot informasjonsusikkerhet gjennom kontraktsvilkår (for eksempel gjennom høyere pris/strengere betingelser ved kontraktsinngåelse), noe som gjør at foretakene uansett må bære en informasjonskostnad.

Det er et kjent resultat fra regulerings-teorien at en markedsløsning neppe gir en samfunnsøkonomisk optimal produksjon av rapportert informasjon.⁵ Dette skyldes dels at produktet rapportert informasjon tilbys i et marked med asymmetrisk informasjon, og dels at rapportert informasjon har egenskaper som ligner på de egenskapene som kjennetegner et kollektivt gode (Gonedes 1974, Gonedes og Dopuch 1974, Stenheim og Blakstad 2007). I det første tilfellet med asymmetrisk informasjon vil det være vanskelig å vurdere kvaliteten på informasjonen (ganske enkelt fordi rapporteringen skjer som følge av at den skal oppfylle et informasjonsbehov), noe som kan relateres til «markedet for lemon»-problemet (Akerlof 1970). De som etterspør produktet (her: rapportert informasjon), vil ikke betale full pris for dette fordi de er usikre på kvaliteten, noe som kan resultere i underproduksjon. I det siste tilfellet, med kollektivt gode, vil en også kunne ende med underproduksjon av produktet (her: rapportert informasjon) fordi informasjonen i noen grad spres også til dem som ikke har betalt for den.

Spørsmålet blir derfor neppe om det skal velges en ren markedsløsning eller ikke,

men i hvor stor grad lovkrav skal brukes for å bøte på mangler ved en markedsløsning. Dette er et vanskelig spørsmål å besvare, men må ta utgangspunkt i en kost-nytttevurdering. Det er særlig med henblikk på to opplysningskrav vi mener det er kritisk at klassen små foretak utvides: årsberetning og noter.

Unntak fra krav til årsberetning

Fra og med regnskapsåret 2017 ble små foretak fritatt fra plikt til å utarbeide årsberetning, jf. regnskapsloven § 3-1 annet ledd annet punktum. I forbindelse med høring av Finansdepartementets forslag om å øke størrelsesgrensene for små foretak, bad departementet om synspunkter på om det burde gjøres endringer i virkeområdet for plikten til å utarbeide årsberetning. I høringsrunden var det enkelte høringsinstanser som argumenterte for at det burde pålegges en plikt til årsberetning for små foretak som ikke er mikroforetak (Skattedirektoratet). Noen mente at det burde vurderes om fritak fra blant annet årsberetning fortsatt skal gjelde (Langli), mens andre uttrykte skepsis til det at stadig flere foretak får lettelser, noe som kan redusere informasjonsverdien (Statistisk sentralbyrå). I mange av høringssvarene ble det derimot uttrykt støtte for ikke å gjeninnføre plikt til å utarbeide årsberetning (blant annet KPMG, BDO, Revisorforeningen, Regnskap Norge).

Årsberetningen skal gi opplysninger som supplerer årsregnskapet. Dersom rapporteringskravene om årsberetningen følges, vil den gi nyttig informasjon til interessentene, herunder opplysninger om virksomhetens utvikling og status og finansielle risiko, men også opplysninger om bærekraftsrelaterte forhold slik som arbeidsmiljø og sosiale forhold og påvirkning på ytre miljø. Med økt vekt på bærekraft og bærekraftsrapportering kan det synes underlig at flere foretak skal unntas fra å måtte gi den type opplysninger som en del av sin offentlige rapportering. Etter vår mening burde det vært gjennomført grundigere vurderinger av hvilken virkning unntak fra plikten til å utarbeide årsberetning får ved å utvide klassen små foretak.

4 ESRS 1 punkt 3.1 definerer interessenter på denne måten. Rapporteringskrav etter CSRD/ESRS vil ikke være pliktige for de foretakene som omfattes av den foreslåtte utvidelsen av klassen små foretak.

5 En samfunnsøkonomisk optimal produksjon av informasjon vil være slik at den marginale samfunnsøkonomiske kostnaden ved produksjon av informasjonen tilsvarer den marginale samfunnsøkonomiske nytten av informasjon.

Unntak fra noteopplysningskrav

Notekravene for små foretak ble betydelig redusert i 2021. Ifølge regnskapsdirektivet er det kun adgang til å pålegge små foretak et visst antall notekrav, jf. regnskapsdirektivet artikkel 16 nr. 2 og nr. 3. Blant annet ble det ved gjennomføring av direktivet fjernet notekrav om ytelse til ledende ansatte, og innført reduserte notekrav om lån og sikkerhetsstillelse til ledende ansatte. Bortfall av notekrav for små foretak var ikke begrunnet i at Norge gjorde en selvstendig kost-nyttevurdering for små foretak med hensyn til notekrav, men er et resultat av gjennomføring av regnskapsdirektivet (Stenheim og Breili 2022 og Breili, Baksaas og Stenheim 2023).

Flere av notekravene som er pliktige for mellomstore foretak, men som er unntatt for små foretak, gjelder opplysninger som potensielt er særlig viktige for interessentene, og det kan oppstå situasjoner der oppfyllelse av minimumskravene for små foretak ikke dekker informasjonsbehovet. Notekravet om ytelse til ledende ansatte (regnskapsloven § 7-31) er et eksempel på et notekrav som kan være særlig viktig av hensyn til ansattes, fagforeningers, eiernes eller långivernes beslutningsnytte, og dermed utgjøre en forskjell i beslutningstakingen. Utelatelse av slik informasjon kan bidra til mindre åpenhet og kontroll og i ytterste konsekvens en skjevhet i ressursallokering mellom aktørene, for eksempel i lønnsutviklingen til daglig leder og øvrige ansatte, mellom daglig leder og eiere (lønn versus utbytteutdeling) og mellom daglig leder og långivere (lønn versus betjening av lån).

For foretak som etter forslaget ikke lenger er mellomstore, vil fanebestemmelsen for noteopplysninger (regnskapsloven § 7-1 annet ledd), eventuelt bestemmelsen om opplysninger for å gi et rettviseende bilde (regnskapsloven § 7-1 fjerde ledd), bli sentrale med hensyn til å vurdere behov for tilleggsopplysninger. Vurderingen av om det må gis ytterligere opplysninger, må skje med utgangspunkt i foretaksspesifikke forhold. Er informasjonen vesentlig, og vil

utelatelse av informasjonen kunne påvirke interessentenes beslutninger?

Avsluttende merknader

Størrelsesgrensene bør inflasjonsjusteres jevnlig dersom en vil unngå en skjerpning av rapporteringskravene. Konsekvensen av at størrelsesgrensene ikke har vært justert siden 2010, er at flere foretak har falt ut av klassen små foretak, og blitt pålagt mer omfattende rapporteringskrav. For å sikre at størrelsesgrensene justeres for å hensynta inflasjon, kan en lovteknisk løsning være at Finansdepartementet får forskriftshjemmel til å justere størrelsesgrensene for inflasjon innenfor rammen av direktivet. Justering av størrelsesgrensene som ikke er begrunnet i inflasjon, vil i større grad kreve bredere politisk involvering, og vil trolig bli bedre ivaretatt ved lovendring.

I Prop. 57 L (2023-2024) er det foreslått en vesentlig økning av grensene ut over det som kan begrunnes i inflasjonsjustering. Virkningen av en slik vesentlig økning synes for mangelfullt begrunnet og utredet. Det synes å ha vært lagt stor, og etter vår mening for stor, vekt på forenklinger og dermed kostnadsreduksjoner for næringslivet. Samtidig hevdes det at relativt sett større foretak som etter forslaget vil omfattes av klassen små foretak, i noen grad vil følge hovedreglene som et resultat av at markedet etterspør mer informasjon. Det er usikkert om en slik markedsløsning vil fungere. Det er også usikkert om netto kostnadsreduksjon for næringslivet blir særlig stor etter som det er forventet at de interessentene som ikke er i en posisjon til å kunne fremforhandle «informasjonspakker, vil prise inn en informasjonskostnad som til slutt vil bli båret av foretakene selv.

Ved behandling av lovproposisjonen har vi en oppfordring til finanskomiteen om å vurdere om størrelsesgrensene bør legges lavere enn forslaget fra Regjeringen, eller om visse plikter skal pålegges de foretakene som etter forslaget er i øvre sjikt av størrelsesklassen små foretak. Det siste vil imidlertid komplisere systemet for gradert regnskapsplikt.

Flere av notekravene som er pliktige for mellomstore foretak, men som er unntatt for små foretak, gjelder opplysninger som potensielt er særlig viktige for interessentene, og det kan oppstå situasjoner der oppfyllelse av minimumskravene for små foretak ikke dekker informasjonsbehovet.

Referanser

- Akerlof, G. A. (1970). The Market for «Lemons»: Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488–500.
- Baksaas, K. M. og Stenheim, T. (2020). *Regnskapsteori*. Cappelen Damm Akademisk.
- Breili, Berggaard M., Baksaas K. M., Stenheim, T. (2023). Endringer i regnskapslov og regnskapsstandarder - del II. *Revisjon og Regnskap*, 1, 59–56.
- Gonedes, N. J. (1975). Information-Production and Capital Market Equilibrium. *Journal of Finance*, 30(3), 841–864.
- Gonedes, N. J. og Dopuch, N. (1974). Capital Market Equilibrium, Information Production, and Selecting Accounting Techniques: Theoretical Framework and Review of Empirical Work. *Journal of Accounting Research*, 12(Studies on Financial Accounting Objectives), 48–129.
- Stenheim, T. og Breili Berggaard, M. (2022). Endringer i regnskapslov og regnskapsstandarder - del I. *Revisjon og Regnskap*, 8, 50–55.
- Stenheim, T og Blakstad L. (2007). Regnskapsregulering – offentlig regulering eller markedsløsning. *Magma*, 6, 65–72.

Stordalen-dommen: Gjennomskjæringsregler på skatteposisjonen innbetalt kapital

Artikkelens hovedfokus er på spørsmålet om gjennomskjæring av innbetalt kapital. Vi gjennomgår reglene og ser på argumenter som taler for og imot at rettens vurderinger i den mye omtalte skattesaken mellom Petter Stordalen og Skatteetaten bør stå seg. Vår oppfatning er at skatteposisjonen innbetalt kapital i denne saken ikke skulle vært gjenstand for gjennomskjæring.

Advokatfullmektig
Michaela Ritterberg
Ernst & Young Advokatfirma

Advokat
Arild Vestengen
Ernst & Young Advokatfirma

Fredag 22. mars 2024 kom tingretten med sin avgjørelse¹ i den mye omtalte skattesaken mellom Stordalen og Skatteetaten. Saken omhandler hvorvidt gjennomskjæringsreglene kan anvendes i forbindelse med Stordalens oppkjøp av et selskap som ikke hadde andre eiendeler enn en fordring, noe fremførbart underskudd og innbetalt kapital på tre milliarder. Domstolene kom til at det var grunnlag for delvis gjennomskjæring, men bør dommen stå seg?

I hvilken grad har egentlig skattemyndighetene og domstolene grunnlag for å benytte gjennomskjæring som hjelpemiddel i tilfeller hvor skatteyder setter seg i posisjon til å kunne utnytte skatteposisjonen «innbetalt kapital»?

Kort om innbetalt kapital

Utgangspunktet i norsk rett er at enhver vederlagsfri overføring av verdier fra selskap til aksjonær er skattepliktig, jf. sktl. § 10-11 (1), jf. (2) første punktum.

Imidlertid følger det et viktig unntak i sktl. § 10-11 (2) annet punktum hvor det fremkommer at «innbetalt kapital, her-

under overkurs» kan utbetales skattefritt til aksjonærene. Dette er en naturlig konsekvens av at kapital som skytes inn i selskapet, enten ved stiftelse eller ved senere kapitalforhøyelser, skal kunne tas ut igjen skattefritt.

Reglene om skattemessig innbetalt kapital er bygd på tre grunnleggende prinsipper.

1. Tilbakebetalingsretten er en skatteposisjon på aksjonærnivå
2. Innbetalt kapital følger aksjen og ikke aksjonæren (aksje-for-aksje prinsippet)
3. Tilbakebetalingsretten og aksjens kostpris vil som hovedregel bety det samme²

Aksje-for-aksje prinsippet ble slått fast av Høyesterett i Benestad-dommen³ og betyr at den innbetalte kapitalen følger aksjen og ikke den enkelte aksjonæren. Innbetalt kapital er dermed en skatteposisjon som tilfaller den aksjonæren som eier aksjen på tidspunktet for tilbakebetaling selv om denne aksjonæren selv ikke har skutt noe inn i selskapet. Det vil heller ikke være av betydning hva aksjen

er kjøpt for. At dette fremdeles er et grunnleggende prinsipp, fremgår blant annet av Skatte-ABC 2023-2024⁴:

«Det er dermed uten betydning for denne skatteposisjonen om innbetalingen er foretatt av nåværende aksjonær eller en tidligere aksjonær. Det har heller ikke noen betydning for skatteposisjonen hva aksjonæren eventuelt har betalt for aksjen i annenhåndsmarkedet.»

Videre fremgår det av Virik-dommen⁵ at selv om regnskapsmessig innbetalt kapital er nedskrevet til dekning av tap, så vil skatteposisjonen innbetalt kapital fremdeles være i behold, og vil kunne benyttes dersom selskapet senere opp-tjener ny kapital. Reglene er en naturlig konsekvens av skatteevneprinsippet om at penger skutt inn i selskapet skal kunne tas ut igjen skattefritt da disse pengene ikke vil øke skatteevnen. Tilbakebetalingsreglene slik de er utformet, har vært klar praksis helt tilbake til 1940-tallet. I tillegg har reglene ligget fast gjennom en rekke skattereformer og vært konsekvent oppgjennom årene både i lignings- og rettspraksis. Selv om

1 23-051015TVI-TOSL/05

2 Folkvord (2013) s. 217.
3 Rt. 1957 s. 1239.

4 ABC 2023-2024 punkt A-6-7.2 s. 55.
5 Rt. 1948 s. 296.

reglene kan skape uheldige tilpasninger, har lovgiver aldri endret reglene.

I hovedsak vil skatteposisjonen innbetalt kapital ha betydning for personlige aksjonærer og ikke selskapsaksjonærer. Bakgrunnen for det er fritaksmetoden i sktl. § 2-38 som gjør at aksjeselskaper kan motta aksjeutbytte og aksjegevinster skattefritt.

Forholdet mellom «innbetalt kapital» og «inngangsverdi»

Det er viktig å ikke blande begrepene «innbetalt kapital» og «inngangsverdi». Inngangsverdi er den prisen som den enkelte aksjonæren har betalt for aksjen, enten ved stiftelse eller kjøp. Innbetalt kapital er som nevnt over en skatteposisjon som følger den enkelte aksje, og utgjør summen av den innbetalte kapitalen som er skutt inn av aksjonæren selv og av tidligere aksjonærer som har eid aksjen.

Forholdet mellom «innbetalt kapital» og «inngangsverdi» følger av sktl. § 10-35 hvor det fremgår at ved tilbakebetaling av innbetalt kapital skal inngangsverdien til aksjene reduseres tilsvarende. Tilbakebetaling av innbetalt kapital gir dermed i utgangspunktet kun en periodiseringsfordel for skatteyder ettersom skatten ved et senere salg vil bli høyere grunnet at inngangsverdien reduseres ved tilbakebetaling.

Den viktigste forskjellen er med andre ord at «inngangsverdien» følger aksjonæren, mens «innbetalt kapital» følger aksjen (aksje-for-aksjeprinsippet).

Unntaksregelen i sktl. §10-11 (2) og inngangsverdibestemmelsen i sktl. § 10-35 utgjør sammen med utbyttebestemmelsen og gevinstreglene det vi normalt omtaler som «Aksjonærmodellen». Når man skal gjøre vurderinger av om gitte faktiske disposisjonene gir virkninger som bryter med formålet bak aksjonærmodellen, må man naturlig nok vurdere dette opp mot hele regelverket – det vil si at hvis en utbetaling fra selskapet de facto er en tilbakebetaling av tidligere innskutt kapital, må vurderingen naturlig knyttes til om de aktuelle virkningene

er i strid med formålet som ligger til grunn for disse tilbakebetalingsreglene.

Kort om faktum i tingsrettsdommen

Saken gjelder Stordalen sitt kjøp av aksjene i Oslo Properties, som senere har byttet navn til Strawberry Fields AS (i denne artikkelen vil selskapet konsekvent bli benevnt som Strawberry Fields).

På tidspunktet for oppkjøpet i 2013, var Strawberry Fields eneste eiendel en fordring på 400 millioner i form av en selgerkreditt på selskapet Sech Holding. I tillegg hadde selskapet intern gjeld til morselskapet, Norwegian Property, på 200 millioner samt et fremførbart underskudd på 50 millioner. Innbetalt kapital på aksjene var omtrent tre milliarder.

Som del av transaksjonen skulle Stordalen overta aksjene i selskapet samt overta fordringen som Norwegian Property hadde på Strawberry Fields.

Da avtalen ble signert, var kjøpesummen for aksjene og fordringen på Strawberry Fields samlet avtalt til 400 millioner. I tillegg skulle Stordalen betale ytterligere fem millioner for det fremførbare underskuddet, hvilket utgjorde ca. 10 % av beløpet.

Fordringen på Sech Holding hadde på den tiden en gunstig fastrente på 5 % og ifølge Stordalen var den opprinnelige begrunnelsen for oppkjøpet delvis å utnytte en mulig rentearbitrasje ved å lånefinansiere oppkjøpet. Ifølge Stordalen ville differansen mellom fastrenten og en flytende rente som tilsvarte 3 måneders NIBOR + 200 basispunkter, utgjøre en verdi på omtrent tolv millioner.

Dagen etter at kjøpsavtalen ble offentliggjort via børsmelding ble imidlertid selgerkreditten nedbetalt av Sech Holding. Som følge av dette ble internlånet mellom Strawberry Fields og Norwegian Property gjort opp og kjøpsavtalen endret slik at Stordalen i stedet betalte 189 millioner for aksjene i Strawberry Fields. Beløpet på 189 millioner utgjorde verdien av midlene som lå igjen i Strawberry Fields etter oppgjør av

Stordalen-saken bandlet om gjennomskjæringsreglene kan anvendes i forbindelse med oppkjøp av et selskap som ikke hadde andre eiendeler enn en fordring, noe fremførbart underskudd og en innbetalt kapital på tre milliarder.

begge fordringene med tillegg av de fem millionene som opprinnelig var avtalt som betaling for underskuddet.

Etter oppkjøpet ble selskapets kontantbeholdning brukt til å erverve eidselskaper som steg i verdi og som muliggjorde utdelinger til Stordalen på 795,7 millioner i perioden 2014–21.

Anførselene fra dommen

Tingrettsdommen omhandlet to saker som er forent om samme transaksjon, oppkjøpet av Strawberry Fields i 2013:

1. Spørsmål om gjennomskjæring for Petter Stordalen knyttet til innbetalt kapital, jf. den tidligere ulovfestede gjennomskjæringsregelen
2. Spørsmål om gjennomskjæring for Strawberry Fields knyttet til det skattemessige underskuddet i selskapet, jf. daværende sktl. § 14-90 (nå § 13-3)

I denne artikkelen gjør vi kun en nærmere vurdering av spørsmålet som knytter seg til innbetalt kapital. Det kan nevnes at tingretten kom til at det var grunnlag for full gjennomskjæring av det fremførbare underskuddet i saken som gjaldt selskapet Strawberry Fields, jf. sktl. § 14-90.

Rettslig grunnlag – den generelle gjennomskjæringsregelen

1. januar 2020 ble den generelle omgælsesregelen som har vært ulovfestet i mange år lovfestet i sktl. § 13-2. Både etter den ulovfestede og nå lovfestede

gjennomskjæringsregelen oppstilles det to kumulative vilkår.

Grunnvilkåret

Det første vilkåret er et «grunnvilkår», som tilsier at det må foretas en vurdering av om «hovedformålet» for skattyter har vært å oppnå en skattefordel.

Etter den ulovfestede gjennomskjæringsregelen følger dette blant annet av Dyvidommen⁶ hvor det uttales at dersom det foreligger både skattemotiver og andre motiver, må det foretas en konkret vurdering hvor de skattemessige motivene må fremstå «klart større enn de forretningsmessige». Etter den ulovfestede regelen så skal denne vurderingen gjøres basert på skattyters subjektive motiv med transaksjonen(e). Etter sktl. § 13-2 (2) skal denne vurderingen være objektiv.

Tilleggsvilkåret – totalvurdering

Dersom grunnvilkåret er oppfylt, så skal det foretas en vurdering av om «tilleggsvilkåret» er oppfylt.

Etter sktl. § 13-2 (2) bokstav b, skal det gjøres en vurdering av om disposisjonen(e) etter en totalvurdering ikke kan legges til grunn for beskatningen, jf. momentene som ramses opp i tredje ledd. Momentene i tredje ledd er imidlertid ikke uttømmende, jf. ordlyden «blant annet».

Etter den ulovfestede gjennomskjæringsregelen følger vurderingsmomentet blant annet av Dyvidommen⁷ hvor det fremgår at man i totalvurderingen skal vurdere:

«disposisjonens virkninger herunder dens forretningsmessige egenverdi, skattyters formål med disposisjonen og omstendighetene for øvrig fremstår som stridende mot skattereglenes formål å legge disposisjonen til grunn for beskatningen, [...]»

Etter den ulovfestede gjennomskjæringsregelen skulle man i totalvurderingen i stor grad legge vekt på formålet bak reglene. Dette fremgår blant annet av ConocoPhilips-dommen⁸ hvor retten

kom til at hovedmotivet var å spare skatt, men hvor transaksjonen ikke kunne gjennomskjæres da formålet bak reglene ikke var brutt:

«For selgeren var riktignok skattebesparelse det dominerende motiv. Men jeg har vanskelig for å se at dette skulle være tilstrekkelig til å konstatere at skattefritak i vår sak ville være i strid med formålet bak fritaksregelen for fisjon av aksjeselskap. Slik fritaksmodellen er utformet og begrunnet, er det etter mitt syn generelt ikke noe å innvende mot overføring av eiendom gjennom skattefritt salg av aksjene i et datterselskap hvis eneste eiendel er den faste eiendommen som ønskes solgt.»

Det at formålet bak reglene er hovedelementet i totalvurderingen etter den ulovfestede gjennomskjæringsregelen fremgår også av forarbeidene⁹ ved lovfesting av den generelle omgåelsesregelen i sktl. § 13-2:

«... skattereglenes formål får en noe annen funksjon i lovforslaget enn etter Høyesteretts gjeldende formulering av omgåelsesnormen. Mens skattereglenes formål utgjør selve målestokken for vurderingen i Høyesteretts formulering, inngår skattereglenes formål i lovforslaget som ett av flere momenter i totalvurderingen.» (våre understrekinger)

Etter sktl. § 13-2 er vurderingen av formålet bak reglene kun ett av momentene som skal vurderes opp mot de andre momentene som ramses opp i sktl. § 13-2 (3). På den ene siden kan det tenkes av terskelen for omgåelse ved bruk av sktl. § 13-2 har sunket noe da lovgiver i større grad vil kunne legge vekt på øvrige momenter. På den annen side fremgår det av forarbeidene at formålet bak skattereglene fremdeles skal være et «sentralt og tungtveiende moment»¹⁰. Forarbeidene sier ingen ting om at terskelen for bruk av sktl. § 13-2 skal endres ved lovfesting. Det må derfor antas at lovgiver har ment at terskelen skal være den samme.

En annen forskjell mellom den lovfestede regelen i sktl. § 13-2 og den tidligere ulovfestede gjennomskjæringsregelen er at dersom lovgiver har omtalt omgåelsesmuligheter i forarbeidene uten at lovgiver har valgt å innføre regler for å forhindre slike tilpasninger, så skal ikke det lenger tale i skattyters favør. Etter den ulovfestede gjennomskjæringsregelen skulle dette tale i skattyters favør, jf. Conoco Philips III¹¹. Skatteposisjonen innbetalt kapital er imidlertid ikke blitt problematisert i forarbeidene til den lovfestede omgåelsesregelen.

Gjennomgang og bemerkninger til rettens vurderinger

Da saken knytter seg til en transaksjon som fant sted i 2013 og den lovfestede omgåelsesregelen først trådte i kraft 1. januar 2020, er tingrettsdommen vurdert på bakgrunn av den tidligere ulovfestede gjennomskjæringsregelen.

Grunnvilkåret – hovedformålet å spare skatt

Da saken baserer seg på den ulovfestede omgåelsesregelen, så er det Stordalens subjektive formål med disposisjonen(e) som skal legges til grunn. I Telenor-dommen¹² uttaler retten:

«Dette innebærer imidlertid ikke at den begrunnelse skattyter har gitt for disposisjonen, uten videre skal legges til grunn. Hva som har vært den viktigste motivasjonsfaktor, må avgjøres ut fra en samlet vurdering av de opplysninger som foreligger i saken. Dersom den dominerende virkning av disposisjonen er at skattyteren sparer skatt, og denne skattebesparelse er av noe omfang, er det en sterk presumsjon for at denne har vært den viktigste motivasjonsfaktor. I slike tilfeller må det være opp til skattyteren å godtgjøre at skattebesparelsen likevel ikke har vært den viktigste motivasjonsfaktor for ham.»

Retten har i saken gjort en vurdering av hva som måtte anses å være Stordalens forretningsmessige verdi av oppkjøpet

6 Rt. 2012 s. 1888 (Dyvi) avsnitt 37.

7 Rt. 2012 s. 1888 (Dyvi) avsnitt 37.

8 Rt. 2014 s. 227 avsnitt 60 (ConocoPhilips).

9 Prop. 98 L (2018-2019) s. 97.

10 Prop. 98 L (2018-2019) s. 97.

11 Rt. 2014 s. 228 (Conoco Philips III).

12 Rt. 2006 a. 1232 (Telenor) avsnitt 51.

av Strawberry Fields (egenverdi) sett opp mot hvilken verdi skattyter fikk av skatteposisjonen «innbetalt kapital» som vurderes omgått.

Som nevnt tidligere var Stordalens begrunnelse for oppkjøpet en mulig rentearbitrasje på ca. tolv millioner på selgerkreditten. Stordalen mente at kreditorposisjonen på fordringen innebar en mulig fortjeneste på rentedifferansen mellom fastrentesatsen i selgerkreditten på 5 % og tilbudet han selv hadde fått på et lån med flytende rente på 3,7 %. Når det gjelder den innbetalte kapitalen anførte Stordalen at det ved oppkjøpstidspunktet ikke var noen kapital å betale ut utover kjøpesummen da selskapet ikke hadde andre eiendeler enn fordringen.

Retten legger blant annet vekt på at Stordalen ikke sikret seg mot innfrielse av lånet, som de mente underbygde at selgerkreditten ikke var en så viktig faktor ved oppkjøpet. Videre mente retten at verdien av rentedifferansen og underskuddet samlet sett ville utgjøre rundt 8,25 millioner, mens verdien av skatteposisjonen innbetalt kapitalt potensielt kunne være verdt flere hundre millioner. Retten gjør videre et poeng av at Stordalen valgte å gjøre kjøpet av Strawberry Fields privat da Stordalen før dette kun eide ett annet selskap på privat hånd. Retten mente at det ikke var sannsynlig at Stordalen hadde gjort oppkjøpet privat dersom det ikke hadde vært for skatteposisjonen innbetalt kapital.

Våre bemerkninger – grunnvilkåret

Etter vår vurdering er det ingen tvil om at det forelå en viss merverdi knyttet til mulig rentearbitrasje på oppkjøpstidspunktet. Det kan også tenkes at verdien av den mulige rentearbitrasjen i seg selv tilsier at Stordalen hadde gjennomført oppkjøpet selv om selskapet ikke hadde hatt noen innbetalt kapital.

Videre unnlater retten helt å vurdere effekten av at Stordalens inngangsverdi på aksjene nedreguleres etter sktl.

§ 10-35 med den samme innbetalte kapitalens størrelse. Når en utbetaling klassifiseres som en tilbakebetaling av innbetalt kapital, oppnår skattyter ikke

annet enn en transformering fra aktuell betalbar skatt til en utsatt latent skatt. Ved senere realisasjon av aksjer i Strawberry Fields vil følgelig den skattepliktige gevinsten for Stordalen øke tilsvarende. Når man skal vurdere Stordalens motiver og hvilken skattefordel han potensielt kan oppnå, er det således kun denne periodiseringsfordelen som skal hensyntas. Noen permanent skattefordel er det således ikke snakk om.

Imidlertid kan det stilles spørsmålet ved om Stordalen hadde valgt å kjøpe selskapet privat dersom Strawberry Fields ikke hadde hatt skatteposisjonen innbetalt kapital. Selv om det foreligger en viss forretningsmessig egenverdi i saken, så forstår vi rettens konklusjon om at Stordalens skattemessige motiv (mulig utnyttelse av innbetalt kapital i fremtiden) fremstår som større enn det forretningsmessige motivet. Det er derfor forståelig at retten kom til at grunnvilkåret var oppfylt.

Tilleggsvilkåret – totalvurderingen Vil det stride mot formålet bak reglene?

Ettersom grunnvilkåret var oppfylt, ble det derfor spørsmål om det etter en totalvurdering fremstår stridende mot skattereglernes formål å hensynta historisk innbetalt kapital på aksjene ved utdeling til Stordalen.

Dette følger av Dyvi-dommen¹⁵ hvor det fremgår at man i totalvurdering skal vurdere:

«disposisjonens virkninger (herunder dens forretningsmessige egenverdi), skattyters formål med disposisjonen og omstendighetene for øvrig fremstår som stridende mot skattereglernes formål å legge disposisjonen til grunn for beskatningen, [...]»

Det sentrale spørsmålet for retten var dermed om det fremstår stridende mot skattereglernes formål å legge disposisjonen (oppkjøpet av selskapet og derigjennom skatteposisjonen) til grunn for beskatning ved senere utdeling.

Da saken var oppe for Sekretariatet, uttalte de at det å kjøpe et selskap med

en skatteposisjon knyttet til innbetalt kapital og så senere utnyttet denne, er i tråd med formålet bak reglene om tilbakebetaling:

«... når formålet med regelen er at innbetalt kapital på aksjen skal kunne mottas tilbakebetalt uten beskatning og at også tapt innbetalt kapital skal kunne erstattes med opptjent egenkapital og uavhengig av hvem som er aksjonær, synes ikke disposisjonen i denne saken i strid med skattereglernes formål.¹⁴» (våre uthevninger)

Vi er enige i sekretariatets vurdering av formålet bak reglene om innbetalt kapital. Dette begrunnes da særlig i lovgiver sin utforming av reglene og langvarig rettspraksis som tilsier at det ikke skal ha noen betydning om det har skjedd et eierskifte. Når formålet bak regelen om innbetalt kapital er at kapital som er skutt inn skal kunne tilbakebetales uten beskatning og at også tapt innbetalt kapital skal kunne erstattes med eventuelt senere opptjent kapital uavhengig av hvem som er aksjonær, så kan man ikke si at disposisjonen i saken er i strid med skattereglernes formål.

At dette er formålet bak reglene, følger ikke bare av Virik-dommen og Benestad-dommen, men også juridisk teori blant annet en artikkel fra Anders H. Liland¹⁵:

«Selv om formålet med reglene om utbytteutdelinger og tilbakebetaling av innbetalt aksjekapital, herunder overkurs, ikke er uttrykkelig angitt i forarbeidene til de senere lovrevisjoner, må det legges til grunn at formålet med regelen om utbytteutdelinger er å sikre skatteplikt for utbetaling av opptjent kapital, mens formålet med regelen om tilbakebetaling av innbetalt kapital er å sikre at tilbakebetalingen kan skje skattefritt. Begrunnelsen for skatteplikt for utbytteutdelinger rekkes således ikke lenger enn til å omfatte utdeling av verdier som er dannet i selskapet. Tilsvarende er det ingen grunn til å skattlegge tilbakebetaling av innbetalt kapital.» (våre understrekninger)

¹⁴ SKNS1-2022-83.

¹⁵ Liland (2014) «Tilbakebetaling av innbetalt kapital – med ulikt beløp på den enkelte aksje» i festskrift til Fredrik Zimmer.

¹³ Rt. 2012 s. 1888 (Dyvi) avsnitt 37.

Retten er imidlertid ikke enig, de tolker Sekretariatets vurdering slik at vilkårene for gjennomskjæring av skatteposisjonen innbetalt kapital da aldri vil kunne være oppfylt, noe de mener er urimelig. Retten argumenterer for at en skattyter da bare kan kjøpe opp selskaper som ikke består av noe annet enn innskutt kapital hvor vederlaget reflekterer den prisen markedet er villig å betale for skatteposisjonen.

I forarbeidene til sktl. § 13-2 skriver Zimmer:

«Hvor skattyter har utnyttet en skatteregel som har som formål å gi et insentiv til en bestemt type atferd, f.eks. å foreta visse typer investeringer, er det klart at den skattefordelen som dette fører med seg, ikke er i strid med skattereglenes formål, snarere tvert om. I slike tilfeller er omgåelsesregelen ikke anvendelig, selv om disposisjonens egenverdi skulle være lav. Men det kan ikke utelukkes at spørsmål om anvendelse av omgåelsesregelen kan komme opp f.eks. hvor skattyteren har brukt kompliserte og kunstige rettslige former uten særlig økonomisk substans for å komme i posisjon for å anvende insentivregelen¹⁶.»

Til dette kan det bemerkes at slik reglene om innbetalt kapital er utformet, så er det i tråd med formålet at den som kjøper aksjen også overtar den innbetalte kapitalen som finnes på aksjen. Videre bemerkes det at en slik innbetalt kapitalposisjon ikke har noen verdi i seg selv. For å kunne utnytte skatteposisjonen må det enten opptjenes kapital som muliggjør en utdeling fra selskapet – eller det må foretas en ytterligere disposisjon eller disposisjonsrekke som muliggjør utnyttelse av posisjonen mot opptjent kapital utenfor selskapet, typisk hvis man eksempelvis fusjonerer med et annet selskap som har stor opptjent kapital.

I det første tilfellet er det vanskelig å se for seg at avregningen mot innbetalt kapital skal kunne anses å stride mot formålet med aksjonærmodellen. En slik utbetaling er klart nok en tilbakebetaling av tidligere innskutte midler i selskapet

og gir ingen skatteevne for aksjonærene (ref. etter det som er dagens rettsregel).

I det andre tilfellet kan det etter vår vurdering være grunnlag for gjennomskjæringsvurderinger. Dette siden avregning mot opptjente midler utenfor selskapet gir rettsvirkninger som ikke treffer formålet om at tidligere innbetalt kapital skal kunne tilbakebetales uten beskatning. Ved eksempelvis en fusjon vil dette formålet feile når det gjelder kapital som ikke er opptjent i selskapet med den innskutte kapitalen. I et slik tilfelle vil det kunne stilles spørsmål om det er brukt «kunstige rettslige former» for å komme i en situasjon for å anvende insentivregelen.

Strukturelt mener vi at vurderingen ved bruk av sktl. § 13-2 på innbetalt kapitaltilfellene kanskje ikke bør være så annerledes enn hva som følger av sktl. § 13-3 (gjelder bortfall av skatteposisjoner som ikke har tilknytting til eiendeler eller gjeld). Etter sktl. § 13-3 skal man jo vurdere avskjæring i de tilfellene hvor det tilrettelegges for utnyttelse av skatteposisjonen utenfor selskapet. Med det menes at det er først når man via konsernbidragsregler, eller eksempelvis ved fusjon, tilrettelegger for at et underskudd typisk kan utnyttes mot skattepliktig opptjent kapital utenfor selskapet. Etter vår vurdering bør kanskje tilnærmingen med henhold til gjennomskjæring av innbetalt kapitaltilfellene vurderes litt på samme måten – det vil si at gjennomskjæring eventuelt forbeholdes de tilfellene hvor man søker å utnytte innbetalt kapital mot kapital opptjent utenfor det samme selskapet.

I Stordalen-saken fantes det ikke verdier i selskapet ut over fordringen, slik at Stordalen derfor ikke uten videre bare kunne ta ut innbetalt kapital på tre milliarder fra selskapet. For å kunne dra noe nytte av kapitalen var Stordalen først nødt til å generere opptjent kapital i selskapet, slik Stordalen gjorde i perioden 2013-2021. I tillegg forelå det som nevnt en viss forretningsmessig egenverdi.

Retten velger å avgjøre saken utelukkende på bakgrunn av formålet bak utbyttereglene uten å se dette i sammenheng med formålet bak tilbakebetalingsreglene. Rettens hovedargument er at

formålet er skatteevneprinsippet som tilsier at man skal beskatte de utdelingene som øker aksjonærens skatteevne. Retten mener at ettersom den innskutte kapitalen ikke er penger Stordalen har skutt inn i Strawberry Fields, så er dette penger som har økt hans skatteevne og derfor bør de også skattlegges.

Her er vår vurdering at retten misforstår noe av det grunnleggende bak skatteevneprinsippet og sammenhengen mellom tilbakebetalingsreglene og utbyttereglene. Innbetalt kapital er en naturlig konsekvens av skatteevneprinsippet ved at prinsippet skal sikre at det kun er avkastning eller gevinst som skal skattlegges og ikke tilbakebetaling av innskutte midler. Det er også uttalt i juridisk teori «... når aksjonæren får tilbakebetalt egenkapital som tidligere er innskutt, har ikke aksjonæren hatt en økning av sin skatteevne»¹⁷. Sitatet sier ikke spesifikt noe om hvem som har innskutt kapitalen.

Rettens uttalelse fraviker dermed formålet bak tilbakebetalingsreglene, herunder aksje-for-aksjeprinsippet om at den innbetalte kapitalen følger aksjen og ikke aksjonæren. Videre fraviker retten da langvarig rettspraksis, herunder Virik-dommen, som sier at den innbetalte kapitalen fortsatt er i behold selv om aksjenes pålydende er nedskrevet og Benestad-dommen, som sier at den som overtar aksjen også vil overta det som er innbetalt på aksjen ved overtakelsestidspunktet selv om det ikke er denne personen som har skutt inn kapitalen.

Hvordan har kapitalen i Strawberry Fields oppstått

Skatteklagenemnda har med henvisning til skatteevneprinsippet gjort et poeng av hvordan den innskutte kapitalen i Strawberry Fields har oppstått. Det Skatteklagenemnda tilsynelatende mener er at innbetalt kapitalposisjoner kan multipliseres i en selskapsstruktur – personlige aksjonærer kan skyte inn kapital som så skytes videre i et nytt selskap og ved senere eierskifte vil den samme innbetalte kapitalstørrelsen foreligge hos to forskjellige aksjonærer. Alternativt er den innskutte kapitalen i underliggende selskap

16 Prop. 98 L (2018-2019) s. 97, jf. NOU 2016:5 s. 113.

17 Gjems-Onstad (2018) s. 615.

generert av opptjente midler i eiende selskap og i så måte vil tilbakebetaling av denne kapitalen i realiteten være opptjente midler som naturlig gir skatteevne.

Til dette kan det bemerkes at uansett hvordan midlene som er skutt inn i et aksjeselskap er finansiert, så vil det uansett for mottakende selskap være snakk om en tilbakebetaling av «innskutte midler» når man gjør senere tilbakebetalinger. Det er også verdt å merke seg at rettsreglene her er knyttet til hvert enkelt selskap og selskapsstrukturene som sådan. Etter vår vurdering må det være rimelig klart at en tilbakebetaling av tidligere innskutte midler må klassifiseres som en tilbakebetaling som ikke gir skatteevne – uavhengig av hvordan denne innskutte kapitalen har oppstått.

Retten synes ikke å gjøre noe nærmere poeng ut av dette utover at de legger totalvurderingen tett opp til skatteevneprinsippet.

Forslag om å endre tilbakebetalingsreglene

Et annet moment retten vektlegger i totalvurderingen er som de påpeker at lovgiver ikke har:

«foretatt noen «utførlig vurdering» av om disse prinsippene bør forlates eller modifiseres, for eksempel ved innføringen av det gjeldende systemet for skattemessig behandling av utbytte (skattereformen 2004–06).»

Dette mener retten er et argument for at man ikke bør være mer varsom enn ellers med å anvende den ulovfestede gjennomskjæringsregelen på innbetalt kapital. Her er det viktig å presisere at lovgiver både i Scheel-utvalget fra 2014 og i Skatteutvalget fra 2015 har gjort forsøk på å endre reglene. I Scheel-utvalget fra 2014 står det blant annet:

«Utvalget mener det er uheldig å ha regler om tilbakebetaling av innbetalt kapital som er vanskelig og i mange tilfeller nærmest umulig å praktisere. Dette pålegger skattytere og skattemyndigheter unødvendig store administrative byrder.¹⁸»

18 NOU 2014:13 s. 277 se også Meld. St. 4 (2015-2016) s. 69.

Dette var senest oppe for vurdering i Torvik-utvalget 19. desember 2022 hvor det ble foreslått at den innbetalte kapitalen i stedet skal tilsvare aksjenes forholdsmessige andel av samlet innbetalt kapital på selskapsnivå og at det skal være selskapets beslutning om utdelingen skal klassifiseres som utbytte eller innbetalt kapital. Videre at den innbetalte kapitalen skal være begrenset til aksjonærenes inngangsverdi på aksjen. Dette ble imidlertid ikke tatt til følge.

Våre avsluttende bemerkninger til totalvurderingen

Etter en gjennomgang av saken er vår vurdering at oppkjøpet av Strawberry Fields ikke er i strid med formålet bak reglene om innbetalt kapital. I tillegg foreligger det en forretningsmessig egenverdi i rentearbitrasje, selv om denne ikke var vesentlig. Videre mener vi at Stordalen ikke har brukt noen kompliserte og kunstige rettslige former for å komme i posisjon til å ta ut innbetalt kapital. Vår oppfatning er at skatteposisjonen innbetalt kapital i denne saken ikke skulle vært gjenstand for gjennomskjæring.

Retten mente imidlertid som nevnt innledningsvis at full gjennomskjæring ville bli for inngripende og at 184 millioner av den innbetalt kapitalen skulle være i behold. Retten begrenser dermed den innbetalte kapitalen til egenkapitalen i Strawberry Fields på kjøpstidspunktet.

Dommen gir etter vår mening dermed inntrykk av en domstol som i praksis tar på seg rollen som lovgiver for å oppnå et resultat de selv mener er rimelig. Selv om vi er enige i at reglene om innbetalt kapital åpner for visse uheldige tilpasninger, skal det være opp til lovgiver eventuelt å endre reglene.

Forholdet mellom sktl. § 13-2 og 13-3

Lenge før den generelle omgåelsesregelen ble vedtatt i 2020, har det eksistert en spesiell omgåelsesregel i sktl. § 13-3 (tidligere 14-90). Den spesielle omgåelsesreglen gjelder bortfall eller opphør av generelle skatteposisjoner som ikke har tilknytting til eiendel eller gjelds-

post. Formålet med en slik spesiell omgåelsesregel er å forhindre at det oppstår et marked hvor man omsetter skatteposisjoner¹⁹. Skatteposisjonen innbetalt kapital knytter seg til den enkelte aksje og faller derfor utenfor anvendelsesområdet for sktl. § 13-3.

Terskelen for anvendelse av den spesielle omgåelsesregelen i sktl. § 13-3 har ment å være lavere enn etter den generelle omgåelsesregelen som blant annet skyldes at sktl. § 13-3 ikke åpner for noen «totalvurdering». Etter sktl. § 13-3 holder det at skattemotivasjonen er det «overveiende motivet», mens det etter sktl. § 13-2 krevet at det er «hovedformålet». Det tilsier at etter sktl. § 13-3 er det tilstrekkelig at det skattemessige motivet veier tyngre enn de forretningsmessige uten krav til at det er noe kvalifisert overvekt, jf. forarbeidene²⁰.

I de fleste tilfeller brukes sktl. § 13-3 for å ramme situasjoner hvor et overskuddselskap kjøper aksjer i et underskuddselskap hvor formålet er å skaffe fradragrett for underskuddet for eksempel ved fusjon eller konsernbidrag²¹.

I forarbeidene til sktl. § 13-2²² nevnes at det neppe vil være lettere å manipulere skatteposisjoner uten tilknytting til eiendeler og gjeld enn de skatteposisjonene som har slik tilknytting. Videre i utredningen fremkommer det at hensikten med innføringen av sktl. § 14-90 nettopp var å gi skattemyndighetene et sikrere holdepunkt og at terskelen skulle være lavere enn etter den generelle omgåelsesregelen.

Når lovgiver har valgt å opprettholde den spesielle omgåelsesregelen i sktl. § 13-3 ved siden av den generelle omgåelsesregelen i sktl. § 13-2, som har høyere terskel, uten å nevne reglene om innbetalt kapital eller vurdere å inkorporere skatteposisjonen «innbetalt kapital» til å omfattes av sktl. § 13-3, tilsier det at lovgiver godtar at terskelen for gjennomskjæring skal være høyere ved skattyters utnyttelse av innbetalt kapital.

19 Prop. 98 L (2018-2019) s. 68.

20 Prop. 98 L (2018-2019) s. 69.

21 Zimmer (2019) s. 58.

22 Prop. 98 L (2018-2019) s. 69.

Avsluttende bemerkninger

Det er ingen tvil om at reglene om innbetalt kapital skaper tilpasningsmuligheter. Som nevnt tidligere i artikkelen har dette vært diskutert i både Scheel-utvalget fra 2014, Skatteutvalget fra 2015 og Torvik-utvalget fra 2022. Slik Torvik-utvalget foreslo, vil det å fjerne aksje-for-aksje prinsippet og heller la innbetalt kapital følge inngangsverdien kunne være en løsning som innebærer at man ikke får tilbakebetalt mer enn egen investering.

Lovgiver er også fullt klar over de tilpasningsmulighetene som eksisterer med nåværende regler og at disse nærmest gir et insentiv til å overta aksjer med høy innbetalt kapital. Slik Zimmer nevner i forarbeidene til sktl. § 13-2, så bør omgåelsesregelen ikke være anvendelig i slike

tilfeller hvor skatteregelen gir et insentiv til en bestemt type adferd, selv i de tilfellene hvor egenverdien er lav.

Likevel mener vi at det kan tenkes at den generelle omgåelsesregelen vil kunne anvendes på innbetalt kapital i de tilfellene hvor man mener skattyter har brukt kompliserte og kunstige rettslige former for å utnytte skatteposisjonen. For innbetalt kapital vil dette kunne være tilfellet dersom man gjennom en disposisjonsrekke muliggjør utnyttelse av «innbetalt kapital» mot kapital som er opptjent utenfor selskapet, da for eksempel ved innfusjonering i selskap med lav eller ingen innbetalt kapital eller ved konserndannelse.

Det er imidlertid noe merkelig at skatteposisjonen «innbetalt kapital» ikke er

nevnt i forarbeidene til sktl. § 13-2. En grunn til dette kan være at aksjonæren selv jo vil at inngangsverdien reduseres tilsvarende ved tilbakebetalingen, jf. sktl. § 10-35, slik at skattegevinsten ved et senere salg vil bli høyere. Dette utgjør i prinsippet kun en periodiseringsfordel.

Ett av problemene med reglene slik de er nå, er at kompleksiteten gjør at skattytere og skattemyndighetene bruker uforholdsmessig mye tid og ressurser på å navigere seg rundt regler som uansett skal ha relativt liten effekt på skatteprovenyet. Det er med andre ord ingen tvil om at tilbakebetalingsreglene slik de er nå skaper unødvendig hodebry og at reglene muligens bør endres, men det vil i så fall være en lovgiveroppgave og ikke opp til skattemyndighetene eller domstolene.

Attest for utførsel – vilkår for mva-fritak

Det er ikke nødvendigvis slik at alle varer som eksporteres fra Norge kan selges uten mva. Eksportfritaket omfatter riktignok veldig mange transaksjoner, og er så innarbeidet at mange eksportører ikke reflekterer over hvilke avgrensninger som finnes, eller hvilken dokumentasjon en eksportør egentlig skal ha.

Tollrådgiver
Helene Øien Hval
Direktør, Advokatfirmaet PwC

Tollrådgiver
Kjetil Øpstad
Senior Manager,
Advokatfirmaet PwC

Avgiftsfritaket ved eksport er regulert i mva-loven § 6-21 og mva-forskriften §§ 6-21-1 og 6-21-2. Lovens ordlyd er «omsetning av varer ut av merverdiavgiftsområdet». Dette betyr at bruken av leveringsbetingelse (Incoterms) kan være med på å definere om salget er avgiftsfritt eller ikke.

For eksempel vil en norsk bedrift som selger varer til en utenlandsk kunde inklusive transport til et sted i utlandet, f.eks. med leveringsvilkår *Delivered At Place (DAP)* København kunne selge varen avgiftsfritt. Tilfeller der den utenlandske kunden selv tar ansvar for transporten av varene ut av landet, f.eks. på leveringsvilkår *Free Carrier (FCA)* Drammen vil også kunne falle inn under fritaket. Leverings-

vilkår *FCA* innebærer at selgeren er forpliktet til å laste opp varene på det transportmiddelet som kjøper har valgt, ferdig deklarerert for eksport.

Slik vi senere kommer tilbake til er det flere krav knyttet til avgiftsfritt eksport-salg, men en av forutsetningene er at varen blir eksportdeklarerert med selgeren som avsender på tolldeklarasjonen, og at eksportdeklarasjonen er godkjent av tollmyndighetene.

Salg til en utenlandsk kunde som overtar varer i Norge, f.eks. på leveringsvilkår *Ex Works (EXW)* Hønefoss kan det være risiko knyttet til. Med dette leveringsvilkåret gir den norske selgeren kjøperen

tilgang til varene i den norske selgerens lokaler, ikke tolldeklarerert for eksport. Det er kjøperen som bærer risiko og alle kostnader forbundet med å bringe varene til sitt bestemmelsessted. Den norske selgeren kan følgelig ikke vite om den utenlandske kjøperen bringer med seg varene ut av landet, eller om varene videreselges i Norge. Den norske leverandøren vil i disse tilfellene ikke kunne fakturere avgiftsfritt, og den utenlandske kunden vil kunne være registreringspliktig for mva dersom varene videreselges.

Salg som foregår fullt og helt utenfor Norge er ikke omfattet av avgiftsfritaket i § 6-21. Dette gjelder f.eks. varer som et norsk foretak får tilvirket i utlandet, og

som transporteres direkte fra tilvirker til kunde. Et slikt salg er ikke omfattet av mva-loven, fordi det foregår utenfor avgiftsområdet. Det skal derfor ikke rapporteres i den norske mva-meldingen.

Dokumentasjon

For å kunne fakturere avgiftsfritt, må selger oppfylle dokumentasjonskravene i mva-forskriften. Dokumentasjonskravene er relativt gammeldage og upraktiske, og virker å være lite kjent. Dette medfører at mange eksportsalg fra Norge faktisk ikke oppfyller kravet om avgiftsfri behandling.

For det første må eksportøren ha en faktura til kunden, der det fremgår at varene skal sendes ut av Norge. Videre må eksportøren ha en eksportdeklarasjon godkjent av tollmyndighetene, og som korresponderer med nevnte faktura til kunden. Hvis varer som er solgt for eksport ikke kan dokumenteres «utekspedert gjennom tollmyndighetene», er det svært høy risiko for at mva vil bli etterberegnet av salget ved et eventuelt bokettersyn. Dersom det er kunden som har avtalen med speditøren som står for tolldeklarasjonen, må eksportøren sørge for å få kopi av tolldeklarasjonen enten fra kunden eller fra speditøren. Dette er typisk en utfordring der varene selges med leveringsvilkår som innebærer at kunden tar ansvar for transporten fra Norge (f.eks. EXW).

Salgsfakturaen må kunne avstemmes mot tolldeklarasjonen, noe som betyr at sentral informasjon som beløp, dato, partene i transaksjonen, varetype, mengde osv. bør stemme overens når man sammenligner fakturaen med tolldeklarasjonen. Dersom tolldeklarasjonen baserer seg på salgsfakturaen, vil dette vanligvis være oppfylt. Det kan imidlertid være verdt å merke seg at en god del tolldeklarasjoner blir opprettet før endelig salgsfaktura er utstedt. Det er relativt vanlig at selger utsteder en proforma faktura, commercial invoice eller tilsvarende som grunnlag for tolldeklarasjon, og dette kan føre til forskjeller mellom tolldeklarasjon og endelig salgsfaktura.

Det er spesielt viktig at beløpene på tolldeklarasjonen stemmer overens med beløpet på fakturaen. Skattemyndighetene vil

i sine systemer kunne avstemme tall fra mva-meldingen eller SAF-T-rapporten mot samlet verdi på deklart eksport i en periode. Differanser kan ha naturlige forklaringer (f.eks. fakturadato og eksportdato i forskjellige perioder, varer som eksporteres uten at de er solgt, forskjellig valutakurs mv.), men for en bedrift som jevnlig eksporterer varer, bør samlet tolldeklart beløp og eksportsalg nærme seg hverandre. Lavere total verdi på tolldeklarasjonene vil kunne føre til at en del av eksportsalgene ikke anses å være dokumenterte, og at eksportør i verste fall kan bli bedt om å innbetale mva.

I flere tilfeller har vi sett at presisjonsnivået i fakturaer, kanskje særlig innad i konsern, er veldig varierende. Begge parter vet hva det er som leveres, og de har kanskje andre dokumenter som viser detaljene. Manglende presisjon i fakturaen kan imidlertid føre til problemer, både med å få tollektspedert riktig og med å avstemme tolldeklarasjonene mot fakturaene i etterkant.

Attest for utførsel

Ifølge mva-forskriften § 6-21-1 skal fritaket også dokumenteres med såkalt attest for utførsel i samsvar med vareførselsforskriften § 5-9-2. Etter denne bestemmelsen skal deklarasjonspliktig skaffe attest for utførsel fra transportør eller fra tollmyndighetene i nærmere bestemte tilfeller. «Attest for utførsel» er ikke nærmere regulert i vareførselsforskriften, eller i mva-forskriften.

I utfyllingsveilederen for eksportdeklarasjonen på toll.no fremgår det at «attest for utførsel» er attestasjon fra transportøren i rubrikk B på eksportdeklarasjonen eller såkalt utpasseringsattest fra tollmyndighetene i de tilfellene det kreves. Denne veilederen gir uttrykk for forvaltningspraksis.

Attestasjon fra transportøren betyr at eksportøren må innhente et stempel på et fysisk dokument (tolldeklarasjonens rubrikk B), noe som i mange tilfeller kan være utfordrende. I dagens samfunn skjer utveksling av dokumenter som oftest elektronisk og færre og færre dokumenter skrives fysisk ut, noe som også er miljømessig gunstig.

Mange eksportører av varer benytter utenlandske transportører og nevnte bestemmelse i vareførselsforskriften bestemmer at det da skal innhentes attest for utførsel fra tollmyndighetene. Tollmyndighetenes tilstedeværelse på grensen 24/7 er kun på de største grenseovergangene. Videre skjer mye av eksporten med utenlandske skip, der tollmyndighetene ofte er geografisk langt unna der skipet laster varene. Dokumentasjon knyttet til et skips ankomst til Norge eller avreise fra Norge, sendes elektronisk til tollmyndighetene gjennom SafeSeaNet. Å innhente et stempel på en fysisk eksportdeklarasjon er vanskelig og i enkelte tilfeller nærmest umulig når det gjelder eksport med skip, men også i en rekke andre tilfeller. Det oppleves heller ikke særlig tidsriktig med et stempel på et fysisk dokument.

Tollmyndighetenes tilgjengelighet for ekspedisjon er betydelig mindre nå, enn hva den var på den tiden hvor disse reglene opprinnelig ble til. Formålet med attest for utførsel er at den skal tjene som dokumentasjon fra en tredjepart på at varene faktisk er fraktet ut av landet. Internasjonale fraktbrev, f.eks. CMR for veitransport, Bill of Lading eller Sea Waybill for sjøtransport og Air Waybill for lufttransport vil kunne dokumentere at varer er transportert ut av Norge. Slike fraktbrev er utarbeidet og benyttes på grunnlag av internasjonale konvensjoner eller overenskomster, og under forutsetning av at det er audit trail fra eksportdeklarasjon til fraktbrev, vil dette oppfylle formålet ved å dokumentere at varer er transportert ut av landet. Tilsvarende vil også gjelde dersom eksportøren mottar kopi av importdeklarasjonen fra kunden sin i importlandet.

Fysisk stempel

I mva-forskriften står det at eksportøren skal innhente «attest for utførsel» for å kunne fakturere avgiftsfritt, med referanse til tollreglene om slik attest. Vareførselsforskriften § 5-9-2 sier at deklarasjonspliktig skal «skaffe attest for utførsel fra transportøren». Gjennom forvaltningspraksis er det blitt tolket slik at transportøren må attestere i en bestemt rubrikk på tolldeklarasjonen, ev. at speditør attesterer på vegne av transportør etter fullmakt.

Det er i mange tilfeller upraktisk at speditøren innhenter og påfører ekstra informasjon på tolldeklarasjonen, særlig som nevnt når transporten er organisert av kjøper (f.eks. på leveringsvilkår EXW). Dersom transportøren ikke er registrert i Norge, innebærer dagens regler i tillegg at det er tollmyndighetene som må attestere på tolldeklarasjonen. Erfaring viser dessverre at tollmyndighetene ofte er uvillige til å påføre slik attest, da de i svært liten grad kontrollerer at varer faktisk blir transportert ut av Norge.

I våre dager blir det aller meste av transporten utført av profesjonelle aktører med svært detaljert informasjon om hvor forskjellige forsendelser er på et hvert tidspunkt, samt standardiserte fraktbrev og andre dokumenter. Denne dokumentasjonen/informasjonen vil gi myndighetene mye bedre reell kontroll med vareførselen enn dagens attestasjonskrav.

Oppbevaring av dokumenter

Både eksportfakturaene og tolldeklarasjonene skal oppbevares av eksportøren i minst fem år, jf. bokføringsloven § 13 og vareførselsforskriften §§ 7-5-1 til 7-5-3. Det samme gjelder fraktbrev og andre transportdokumenter, samt tollfakturaer og opprinnelsesbevis, dersom det er separate dokumenter for dette.

Tollpapirene oppbevares ofte av speditør på eksportørens vegne, men det anbefales at eksportøren har dokumentene tilgjengelig i sine egne systemer. Det er også en fordel å organisere oppbevaringen slik at det er sporbarhet (audit trail) mellom de utgående fakturaene og tolldeklarasjonene, både for å være forberedt på en kontroll fra myndighetene, men også for å kunne føre løpende kontroll selv.

Streng Skatteetat

Skatteetaten fortolker dokumentasjonsvilkårene for utførsel av varer fra merverdiavgiftsområdet svært strengt, og skatteetatens forståelse av attestasjonskravet er enten firmastempel og signatur fra transportør i tolldeklarasjonens rubrikk B, «Regnskapsmessige opplysninger», eller attestasjon fra tollmyndighetene i tolldeklarasjonens rubrikk B i tilfeller der varene er

transportert av tolldeklarerert avsender eller av utenlandsk transportør.

På grunn av forhold som nevnt tidligere er det utfordrende å innhente stempel/attest på et fysisk dokument (tolldeklarasjon). Det medfører at slik attestasjon i praksis ofte mangler ved eksport av varer.

Den som utfører varer, må søke tollmyndighetene om tillatelse, noe som skjer ved at varene tolldeklarerer for eksport. Tolldeklarasjonen gjennomføres elektronisk i tollmyndighetenes elektroniske førtollingssystem (Tvinn). Det medfører at tollmyndighetene kan godkjenne en tolldeklarasjon uten fysisk kontroll. Tolldeklarasjonen innebærer altså at det gis tillatelse for utførsel av en vare, uten at den dokumenterer at utførsel faktisk har skjedd. Eksportdeklarasjonen må være godkjent av tollmyndighetene før utførselen finner sted. Når eksportøren gjennom godkjent eksportdeklarasjon har fått tillatelse til utførsel, skal den som har fått tillatelsen sørge for at utførsel finner sted. Hvis varen ikke utføres, skal deklarerert avsender og den som har mottatt varen til forsendelse, melde fra om dette, jf. vareførselsforskriften § 5-9-6.

Formålet med attestasjonen er følgelig at den tjener som dokumentasjon fra en tredjepart for faktisk utførsel. I Tolletatens «Vareførselshåndbok» publisert på toll.no, som er veiledningen til den nye vareførselsloven med tilhørende forskrift, nevnes ikke attest for utførsel med ett eneste ord. Forgjengeren «TollABC» som var veilederen til den tidligere tolloven og tollforskriften inneholdt eget kapittel om «Attest for utførsel» der det het at «En utpasseingsattest er én type dokumentasjon for at varen rent faktisk er blitt utført. Dette kan imidlertid også dokumenteres på andre måter, f.eks. ved en innførselsdeklarasjon fra mottakerlandet. En deklarasjon uten attestasjon kan på den annen side ikke dokumentere faktisk utførsel.»

I søknader om refusjon, for eksempel av engangsavgift ved salg og eksport av kjøretøy, har vi i flere tilfeller sett at søknader avvises dersom utførselsdeklarasjonen ikke har påført stempel fra enten norsk transportør eller tolletaten, selv om eksporten kan dokumenteres både med

innførselsdeklarasjon til EU, bekreftelse på chassis-nummer i form av nytt vognkort i mottakerland og transportdokumenter.

Skattedirektoratet viser uten unntak, eller ytterligere vurderinger, til merverdiavgiftsloven § 6-21 og merverdiavgiftsforskriften § 6-21-1 første ledd som innebærer at kun de fastsatte dokumentasjonskravene for utførsel gir rett til refusjon, uansett om man kan dokumentere på andre måter.

Det tilsvarende gjelder ved søknad om refusjon av merverdiavgift, jf. merverdiavgiftsforskriften § 10-1-2 (3) og § 10-4-1. Skattemyndighetene har ved flere tilfeller vist at de har en meget streng tolkning av «attest for utførsel». Praksis tilsier at dette skal være stempel fra transportør eller tollmyndighetene, og at annen dokumentasjon som også viser at varene faktisk er transportert ut av landet ikke anses for å være i samsvar med dokumentasjonskravet i merverdiavgiftsforskriften.

På tide med en oppdatering

Kravet om en fysisk attest for utførsel burde ha blitt oppdatert til dagens handlingsituasjon da de nye tollregelverkene kom 1. januar 2023 – noe det dessverre ikke ble. Å dokumentere at varer er transportert ut av landet kan gjøres på andre måter enn med stempel og attestasjon på eksportdeklarasjonen. Bestemmelsen håndheves både av tollmyndighetene og av skattemyndighetene og det viser seg at skattemyndighetene tolker reglene strengere enn tollmyndighetene. Videre burde også «attest for utførsel» vært definert i forskriften, og en slik definisjon burde legge til rette for at den faktiske eksporten kan dokumenteres på annen måte enn med signatur og stempel fra transportør eller tollmyndighetene.

Inntil videre er det imidlertid ikke gjort endringer, og gjennomgående feil på dette området vil innebære en potensiell risiko for 25 % mva på alle eksportsalg. Hva vil skje når tolletaten innfører sin nye heldigitale deklareringsplattform «Digitoll» også for eksport, noe som er planlagt skal skje neste år. Da vil ikke lenger deklarasjoner foreligge i papir, og reglene må uansett endres, hadde det ikke vært smart å være litt i forkant her...?

Siden er utarbeidet av skatterådgiverne Synne Hurum Austmo og Bernhard Henriksen Nicolaysen, begge Deloitte Advokatfirma.

Polen – ansvar ved utstedelse av falske fakturaer

30. januar 2024 offentliggjorde EU-domstolen en dom vedrørende utstedelse av falske fakturaer. Saken gjaldt et selskap der en ansatt hadde utstedt 1976 falske fakturaer. Dommen slo fast at en ansatt som utsteder falske fakturaer som inneholder arbeidsgivers data, uten arbeidsgivers viten og samtykke, må betale merverdiavgiften som står på fakturaene – med mindre arbeidsgiver ikke har utvist tilstrekkelig tilsyn med den ansatte. Det antas at dommen vil sette en stopper for den tidligere praksisen med å holde arbeidsgiver ubetinget ansvarlig for skattesvindel begått av uærlige arbeidstakere.

Belgia – gjeninnfører redusert sats på bygging av utleieboliger

Fra 1. januar 2024 ble rivnings- og gjenoppbyggingsordningen, som tillot utbyggere i 32 belgiske byer å bruke redusert mva-sats på 6 % ved bygging av private boliger til eget bruk eller utleie, avskaffet. 20. mars 2024 ble det imidlertid kunngjort at den reduserte mva-satsen blir gjeninnført. Ordningen, som fortsatt venter på godkjenning av parlamentet, vil ha et bredere anvendelsesområde enn den forrige ordningen. Den nye ordningen vil gjelde i hele Belgia, og ikke bare i 32 byer. Det er imidlertid visse begrensninger: eiendommen kan maksimalt være 200 kvm, eiendommen må være leietakers hovedbolig, og utleier må leie ut eiendommen i minst 15 år til en eller flere leietakere.

Indonesia – forlenger merverdiavgiftsordning for batteribaserte elbiler

29. mars 2023 utstedte den indonesiske finansministeren en forskrift som innførte et momsinsentiv for batteribaserte elektriske kjøretøy. Tiltaket var midlertidig og skulle vare frem til desember 2023. 15. februar 2024 besluttet imidlertid den indonesiske finansministeren å utvide tiltaket til 31. desember 2024. Som en følge av at tiltaket forlenges, vil staten fortsette å bære en del av merverdiavgiften ved salg av visse kvalifiserte elektroniske kjøretøy.

Kina – første offentlige høring i Skattedomstolen

Skattedomstolen ved Shanghai Railway Transportation Court avholdt en offentlig høring 29. mars om en skatteadministrativ sak, noe som markerte den første offentlige høringen etter etable-

ringen av en egen skattedomstol i Kina. Høringen gjaldt en administrativ sak om skatteinnkreving ved overføring av auksjonerte eiendommer. Skattedomstolen ble etablert av Shanghai High People's Court den 23. februar 2024, og er førsteinstans i administrative saker som tidligere ble håndtert av primærdomstolene når skattemyndighetene er saksøkt. Høringen representerer en viktig milepæl i utviklingen av rettsstatsprinsippet på skatteområdet i Kina.

Hong Kong – forslag om skattefordeler ved inntekt fra immaterielle rettigheter

28. mars 2024, foreslo skattemyndighetene i Hong Kong å innføre skattefordeler for inntekt generert av immaterielle rettigheter («IP»). Fordelene innebærer i budsjettet for 2024/2025 en redusert skattesats på 5 % for kvalifiserte IP-inntekter. Med forslaget ønskes det å stimulere til mer forsknings- og utviklingsaktiviteter i Hong Kong-regionen. Det ønskes også å fremme IP-handel, samt styrke Hong Kongs konkurransevne som et regionalt senter for IP-handel.

Sør-Korea – frihandelsavtale med Malaysia

Sør-Koreas Handels-, Industri- og Energidepartement kunngjorde i en pressemelding datert 26. mars 2024, at Sør-Korea og Malaysia vil gjenoppta forhandlingene om en frihandelsavtale (FTA) mellom statene. Forhandlingene om frihandelsavtalene har vært suspendert siden 2019. Det er forventet at frihandelsavtalen kan bli omfattende, da landene også ble enige om at investeringer i digitale og grønne næringer skal inkorporeres i frihandelsavtalen.

ReKomp

Er du revisor eller regnskapsfører?
Da er ReKomp noe for deg!

ReKomp gir deg:

Faste, lave kostnader til etterutdanning.

Fleksibilitet og forutsigbarhet.

Muligheten til å skreddersy din egen kursportefølje.

[Klikk her for å tegne abonnement i dag!](#)

Kvantumsrabatt

ved flere enn ti abonnenter